

Літаратура і мастацтва

Год выдання 39-ы

№ 54 (2515)

ПЯТНІЦА

9

кастрычніка 1970 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ НА ШАСНАЦЦАЦІ СТАРОНКАХ.

Цана 8 кап.

І ЗАБІРАЮЦЬ КОМАС — УЗІВАГАРОНАІ...

11 КАСТРЫЧНІКА — УСЕСАЮЗНЫ ДЗЕНЬ РАБОТНІКАЎ СЕЛЬСКОЙ ГАСПАДАРКІ

Восень. Шэрае, спакойнае неба. Сцішыліся палеткі. Дзе нядаўна гаманіла пад ветрам збажына, жаўцеюць саламяныя піраміды, дзе глядзеў у неба блакітнымі вачыма лён—тлусцеюць скібы лульхай раллі, у садзе падае долу пераспелая антонаўка... Цішыня на зямлі, цішыня, якую парушае толькі адвечная песня журавоў, што сабраліся ў вырай...

Восень, чырвоная восень. Гэта не толькі чырвань лістоты, гэта чырвоная рыса, падведзеная, як вынік, пад гадавой руплівай працай селяніна.

Некалі пясняр наш Янка Купала пісаў:

*Па новаму восень палеткі
Абходзіць, глядзіць гаспадаркі...
Пайшлі аддыхаць пад паветкі,
Зуляўшы дажынкі, жніўяркі.*

Час унёс свае карэктывы ў гэтыя радкі. Мабыць, не ў кожнай вёсцы помняць зараз слова «жніўярка». Сённяшня жніўярка — машына, якая ўладна прыйшла ў жыццё. Машына жне, машына капае бульбу, машына сіласуе, машына корміць і поіць жывёлу...

І паветкі не тыя, што бачыў некалі паэт. Мураванымі дамамі, асфальтам і водаправо-

дам не здзівіш сённяшняю вёску. Яна, гэтая вёска, шмат чытае, ёй блізкія ўсе здабыткі нашай культуры.

А людзі? Выдатныя выраслі ў вёсцы людзі. Адукаваныя, сучасныя, яны на «ты» з самай складанай тэхнікай.

На нашым здымку — Маргарыта Курчанкова, лепшая трактарыстка калгаса імя Чапаева Баранавіцкага раёна. Яна закончыла

мясцовую сярэднюю школу, пасля пайшла вучыцца на механізатара і вось ужо каторы год выдатна працуе.

Паслязаўтра ў Маргарыты Вікенцьеўны, У яе сяброў, ва ўсіх хлеббаробаў свята—Усесаюзны дзень работнікаў сельскай гаспадаркі.

Добрага плёну ім, людзям, што робяць зямлю нашу карміцелькай!

Фота Ул. ЛУПЕРЯКІ. (БЕЛТА).

Х З'ЕЗДУ АРХІТЭКТАРАУ БССР

Цэнтральны Камітэт Камуністычнай партыі Беларусі горача і сардэчна вітае дэлегатаў Х з'езда архітэктараў БССР, усіх работнікаў архітэктурнай грамадскай рэспублікі і жадае з'езда вялікіх поспехаў у рабоце.

Ваш з'езд праходзіць у знамянальны час — у год стагоддзя з дня нараджэння У. І. Леніна і падрыхтоўкі да XXIV з'езда Камуністычнай партыі Савецкага Саюза, калі ўсе савецкія людзі з вялікім творчым уздымам нясуць працоўную вахту ў гонар гэтай знамянальнай падзеі ў жыцці краіны, дэманструюць свае дасягненні ў галіне развіцця эканомікі, навукі і культуры.

Цэнтральны Камітэт Камуністычнай партыі Беларусі з задавальненнем адзначае, што архітэктары і будаўнікі, работнікі праяўляюць і навукова-даследчыя арганізацыі рэспублікі актыўна ўдзельнічаюць у практычным ажыццяўленні велічнай праграмы камуністычнага будаўніцтва. Сваёй працай яны ўдасканальваюць горадабудаўнічую практыку рэспублікі, ствараюць і ажыццяўляюць у натуру праекты многіх сучасных будынкаў і збудаванняў.

Новыя велізарныя аб'ёмы будаўніцтва ў рэспубліцы ставяць перад архітэктарамі Беларусі вялікія задачы па паляпшэнні планіроўкі нашых гарадоў, вёсак і прамысловых комплексаў. Строгасць і мастацкая выразнасць архітэктурных форм, арганічна звязаныя з канструкцыямі, матэрыяламі і індустрыяльнымі метадамі будаўніцтва, павінны стаць асноўнымі крытэрыямі ў рабоце архітэктараў. Яны закліканы ствараць новыя выразныя ансамблі, праяўляць пастаянны клопат аб паляп-

шэнні планіроўкі і добраўпарадкавання населеных пунктаў, удасканаленні ўмоў працы і быту савецкіх людзей.

Ліпеньскі (1970 года) Пленум ЦК КПСС паставіў адказныя задачы па развіцці эканомікі калгасаў і саўгасаў, павышэнні культуры сельскага насельніцтва, карэнным паляпшэнні збудовы і добраўпарадкавання калгасаў і саўгасаў. Абавязак архітэктараў — удзяліць асабліваю ўвагу праблемам пераўтварэння сельскіх населеных месц, прыняць актыўны ўдзел у стварэнні эканамічных і разнастайных тыпавых праектаў жылых, грамадскіх і вытворчых будынкаў, якія ўлічвалі б спецыфіку сельскагаспадарчай вытворчасці, жыцця і быту сельскага насельніцтва рэспублікі.

Праца архітэктараў мае вялікае сацыяльнае і грамадскае значэнне. Саюз архітэктараў Беларусі заклікае выхоўваць у іх пачуццё высокага абавязку і адказнасці перад народам, са-дзейнічаць павышэнню прафесіянальнага майстэрства, ідэянаму і творчаму росту. Намаганні Саюза архітэктараў павінны быць накіраваны на ўкараненне ў практыку ўсяго новага, перадавога, прагрэсіўнага, што садзейнічае стварэнню значных твораў архітэктуры, паляпшэнню аблічча гарадоў і вёсак.

Цэнтральны Камітэт КП Беларусі выказвае цвёрдую ўпэўненасць у тым, што архітэктары рэспублікі ў ходзе саборніцтва ў гонар XXIV з'езда КПСС і наступнай рабоце ўносяць дастойны ўклад у вырашэнне задач, пастаўленых партыяй і ўрадам перад савецкім народам, аддадуць усе свае сілы і ведае вялікай справе будаўніцтва камунізма ў нашай краіне.

ЦЭНТРАЛЬНЫ КАМІТЭТ КП БЕЛАРУСІ.

ад пятніцы да пятніцы

СЕМІНАР КІНАДРАМАТУРГАЎ

Дванаццаць дзён у Каралішчавічах у ДOME творчасці Саюза пісьменнікаў БССР праходзіў рэспубліканскі семінар сцэнарыстаў мастацкага кіно. У ім прынялі ўдзел беларускія кінадраматургі і маскоўскія госці. На працягу амаль двух тыдняў у дзелавой абстаноўцы абмяркоўваліся падзеі і праблемы кінематографа, вивучаліся вопыт, майстэрства сцэнарыстаў.

Кіраўнікамі творчага семінара былі маскоўскія кінадраматургі і кіназнаўцы Б. Мятальнікаў, Ф. Міронер, М. Блейман, Б. Дабрадзееў, А. Галін, В. Грыгор'еў, Ю. Шэр, а таксама беларускія сцэнарысты М. Лужанін, М. Фрайман і іншыя.

Удзельнікі семінара праслухалі лекцыі пра

жанраў.

Член сцэнарнай калегіі студыі «Беларусь-фільм» народны паэт Беларусі Аркадзь Куляшоў расказаў пра стан і шляхі далейшага развіцця розных жанраў беларускай літаратуры і кінадраматургіі.

Гутарка намесніка міністра сельскай гаспадаркі БССР У. Самсонава была прысвечана адлюстраванню жыцця калгаснай вёскі ў кіно.

У абмеркаванні кінасцэнарыяў маладых драматургаў, у творчых дыскусіях прынялі ўдзел прадстаўнікі Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па кінематографіі, Саюза пісьменнікаў БССР, Саюза кінематографістаў і студыі «Беларусьфільм».

сучаснае савецкае і замежнае кінамастацтва, метады і шляхі стварэння кінакарцін розных

НА ЗАВОДСКАЙ СЦЭНЕ

Трывалая дружба ўстанавілася паміж творчымі работнікамі Рускага драматычнага тэатра БССР імя М. Горкага і калектывам Мінскага камвольнага камбіната. Камвольшчыкі—заўсёды жаданыя госці ў тэатры. І ў сваю чаргу гасцінна прымеюць у сябе акцёраў, рэжысёраў, мастакоў тэатра.

На гэты раз дырэцыя, партыйная і прафсаюзная арганізацыя тэатра вырашылі правесці ў Палацы культуры камбіната шырокую творчую справаздачу. Яна працягнецца 10 дзён — з шостага па шнаццацатае кастрычніка. Тэатр пакажа спектаклі «Узрост расплаты», «Марыя Сцюарт», «Маскарад», «Марыя», «Варшаўская мелодыя», «Усёго адно жыццё» і іншыя.

У пастаноўках прымуць удзел народныя артысты СССР А. Клімава, Я. Палосін, народныя артысты БССР Р. Янкускі, Г. Абуховіч, заслужаныя артысты рэспублікі І. Ражба, Ю. Сідарэў, І. Лакштанова і іншыя.

Пасля спектакляў удзельнікі спектакляў сустрэнуцца з гледачамі.

Акрамя Л. Ржэцкай, гасцімі Радашковіч былі народныя артысты СССР Леанід Рахленка і Здзіслаў Стома, народныя артысты БССР Галіна Макарава, Уладзімір Дзядзюшка і Мікалай Яроменка, артысты Ала Доўгая і Валерыя Ансэнка. Зноў на Радашковіцкай сцэне гучалі неўміручыя словы купалаўскай «Паўлінкі», якая зусім не пастарэла за гэтыя 67 гадоў. Горача прымалі жыхары Радашковіч і навакольных вёсак выступленні любімых артыстаў.

Л. Рахленка расказаў аб гісторыі і традыцыях стараўшага тэатра Беларусі. М. Яроменка — аб удзеле артыстаў тэатра ў рабоце рэспубліканскіх і саюзных кінастудый. Прысутныя з цікасцю прагледзелі дакументальны фільм «Купалаўцы», зроблены на Беларускай студыі тэлебачання. І ўрыўкі з мастацкіх фільмаў, у якіх удзельнічалі беларускія артысты.

— Паездка на радзіму Купалы не толькі ўсхвалявала і расчуліла нас, — гаворыць Л. Ржэцкая. — Яна яшчэ раз нагадала аб вялікай адказнасці за гонар нашэй слаўнае імя купалаўцаў.

У ГЭТЫЯ ДНІ...

...ГАНАРОВЫЯ ГРАМАТЫ ЦК ЛКСМБ

Уручаны вялікай групе пісьменнікаў — былых актыўных камсамольцаў.

Сярод ўзнагароджаных — І. Мележ, П. Кавалёў, А. Савіцкі, А. Астрэйка, М. Калачынскі, Р. Сабаленка, А. Кулакоўскі, І. Грамовіч, Е. Лось і іншыя — усяго больш 50 чалавек. Гаўтарыя юбілейнага ўзнагароджання пісьменнікам уручыў сакратар ЦК камсамола Беларусі Г. Агіпшаў.

...АДБЫЛОСЯ

Адкрыццё лекторыя для творчай інтэлігенцыі ў рэспубліканскім ДOME мастацтваў. Першыя заняткі лекторыя былі прысвечаны 50-годдзю Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы. З расказамі аб творчым шляху стараўшага тэ-

атра выступілі народны артыст СССР Л. Рахленка і народны артыст БССР С. Бірыла. Удзельнікі лекторыя прагледзелі дакументальны фільм, прысвечаны купалаўцам.

...УРУЧЭННЕ

ганаровых знакаў таварыства германа-савецкай дружбы актыўным членам Беларускага таварыства культурнай сувязі з замежнымі краінамі адбылося ў Мінску.

Залатыя і сярэбраныя знакі групы ўзнагароджаных уручыў першы сакратар пасольства ГДР у Маскве Ганс Хаубольт.

Сярод актыўных дзеячоў таварыства, якім уручаны ганаровыя знакі — намеснік старшнін выканкома Мінскага абласнога Савета дэпутатаў працоўнай Г. Калачок, дырэктар выдвецтва «Беларусь» З. Матузэў, журналіст Н. Рыдзэўскі і іншыя.

...ВАРНУУСЯ

з спадэй першай гастрольнай паездкі па гарадах і сёлах Падмажыя, Паволжа і Сарэдняй Азіі эстрадна калектыву «Беларускі суеніць».

Пасляці беларускай эстрады — заслужаны артыст БССР Г. Мартынаў, Я. Іванова, Людміла і Уладзіслаў Родзіны, А. Рыжкова, М. Урбановіч, Л. Шурман, І. Вішнеўская, Г. Кастрыца, У. Земляў і музычны ансамбль «Дыксенд» пабылі ў канцэртах і нафтавага Татары, машынабудавніцкай Куйбышава, хімікаў Саратова, у горадзе-героі Волгаградзе, на радзіме У. І. Леніна — ва Ульяніўску і іншых месцах краіны.

На радзіме Сяргея Ясеніна ў сяле Канстанцінава, што на Радашковічы, артысты наведлі літаратурны музей паэта і сфатаграфавалі з яго сястрой Аляксандрай.

З ПАКЛОНАМ ДА ЦЯБЕ, З ЯМЛЯ КУПАЛЫ!

Здаўна славяцца сваім характаром акаліцы Радашковіч. Меднаствольныя бары змяняюцца празрыстымі бярозавымі гаімі, крынічныя рэчкі не замярзаюць нават у сцюжы, а ў лагчынах паміж узгоркамі туляцца малюнічыя вёсачкі, і сярод іх — Вязынка, радзіма Янкі Купалы. Гэты край быў калыскай паэта, тут вялікі пясняр Беларусі ўпершыню ўбачыў і адчуў прыгажосць роднай зямлі.

З тутэйшымі мясцінамі звязаны і большыя поэзія незабывуныя старонкі жыцця Купалы. У 1913 годзе ў Радашковічах аматарамі-энтузіястамі была ўпершыню пастаўлена на сцэне яго бессмяротная «Паўлінка».

Тады зразумела тое асаблівае хваляванне, з якім ехала ў Радашковічы на сустрэчу з гледачамі група артыстаў Беларускага драматычнага акадэ-

мічнага тэатра імя Янкі Купалы.

— Дзесятні разоў мы выязджалі ў розныя куткі Беларусі, і кожная паездка пакідала свой след у душы. Але ўсё ж гэта, апошняя, была сапраўды непаўторнай. — расказала нашаму карэспандэнту народная артыстка СССР Лідзія Іванаўна Ржэцкая. — У дні святкавання 50-годдзя тэатра мы ехалі ўшанаваць памяць чалавека, імя якога носіць наш тэатр, пакланіцца зямлі, якая яго ўзгадала.

Мы з хваляваннем чакалі сустрэчы з Купалавымі землякамі ў Радашковічах, але адбылася яна раней — за некалькі кіламетраў да мястэчка наш аўтобус сустрэлі другі сакратар Маладзечанскага райкома партыі Вячаслаў Ляшковіч, дырэктар саўгаса імя Купалы Лявон Волкаў і іншыя прадстаўнікі грамадзянскай. З гэтага

моманту і да нашага ад'езду ў Мінск гасцінныя распадары зрабілі ўсё, каб наша падарожжа было цікавым, прыемным і карысным.

Мы пазнаёміліся з багатай гаспадаркай саўгаса, пабылі ля помніка Мікалаю Гастэлу, узведзенага на месцы яго геральнай гібелі і, зразумела, наведлі ўсе мясціны, звязаныя з жыццём Янкі Купалы.

З пачуццём вялікай пашаны ўсклалі мы вянкі да помніка Купалы ў Радашковічах, запісалі шчырыя словы падзякі ў Кнізе водгукаў Дома-музея паэта ў Вязынцы, дзе нас сардэчна прымалі дырэктар Людвіга Раманоўскага, супрацоўнікі музея, а таксама маленькія жыхары Вязынкі з букетамі жывых кветак.

Усё — пачынаючы ад назвы саўгаса і канчаючы хваляючай сустрэчай з гледачамі ў Радашковічым ДOME культуры — нагадала нам аб вялікім паэце і чалавеку, любоў да якога не гасне ў людскіх сэрцах...

ДВА З НЕЧЫМ ГАДЫ назад у Гродне праходзілі Дні літоўскай літаратуры. Гасцям, натуральна, заўсёды імкнуцца паказаць лепшае, і гаспадары завезлі іх у калгас «Прагрэс». Быў сававіцкі дзень з нізкім шэрым небам і такім жа шэрым, рыхлым снегам, калі прыглушаны ўсе фарбы і, здаецца, нічога не вабіць вока. Але тут, у новым вясковым пасёлку, мала хто змог стрымаць захапленне. Госці доўга стаялі перад на дзіва лёгкім будынкам Палаца культуры, аздобленым з фасаду мазаікай, дзівіліся прыгажосці катэджаў — яны былі не шэрыя блізныя, а нейкія кожны на свой лад, абліцаваныя каларовай пліткай. Не было яшчэ

НА ПЫТАННІ КАРЭСПАНДЭНТА

«ЛІТАРАТУРЫ І МАСТАЦТВА»

АДКАЗВАЕ НАМЕСНІК

МІНІСТРА СЕЛЬСКАГА

БУДАЎНІЦТВА БССР

А. А. ЧЫЖЫК

дарогі, там-сям стаялі рыштыванні, але ўсё роўна ад гэтага відовішча на сэрцы становілася свята, як бывае ад блізкасці з прыгожым.

Менавіта з новага пасёлка калгаса «Прагрэс» і пачалася наша гаворка з намеснікам міністра сельскага будаўніцтва рэспублікі Аляксандрам Аляксандравічам Чыжыкам.

— Гэта адзін з нашых аб'ектаў, дзе праводзіцца комплекснае эксперыментальнае будаўніцтва, — сказаў Аляксандр Аляксандравіч.

— А многа іх?

— У кожнай вобласці падабрана некалькі калгасаў, саўгасаў, дзе правяраецца шэраг горадабудаўнічых прыняццяў, каб пасля іх укараніць у масавую практыку. Наогул жа схемамі раённай планіроўкі ў рэспубліцы вызначаны перспектывнаму развіццю каля 6 тысяч найбольш буйных населеных пунктаў з 30 тысяч наляўных. У гэтых месцах прадугледжана сканцэнтраванне ўсё жыццёвае будаўніцтва, размясціць культурна-бытавыя ўстановы, вытворчыя комплексы.

Большасць гаспадарак забяспечана планіровачнай дакументацыяй. Па генеральных планах, складзеных архітэктарамі, паспяхова перабудоўваюць свае сядзібы саўгас «Нямунар» на Гомельшчыне, калгас імя Калініна Няс-

ВОСЕНЬ-ПАРА ПРЭМ'ЕР

ЗАЎСЭДЫ ШКАДА, калі канцаецца лета. Лета з буйным цвіценнем і гарачым сонцам, лета з непаўторнай палітрай фарбаў і... водпускам. Пусцеюць канцэртныя залы і эстрадныя пляцоўкі, прасторна робіцца на рэкламных стэндах...

Але на змену лету прыходзіць восень. Пара, калі адкрываецца канцэртны сезон і на афішах з'яўляюцца прозвішчы жаданых гастролёраў, калі малюнічая рэклама запрашае на цыркавое прадстаўленне і ўзнімалецкае заслона тэатраў.

Амаль ва ўсіх абласных тэатрах рэспублікі чарговы сезон пачынаецца ў кастрычніку.

Наш карэспандэнт папрасіў галоўных рэжысёраў і рэжысёраў тэатраў расказаць аб новых прэм'ерах, якія чакаюць гледачоў у гэтым сезоне, аб зменах, якія адбыліся ў трупях, аб тым, што хваляе калектывы. І вось расказалі...

Іосіф ПАПОУ,

галоўны рэжысёр Гомельскага абласнога драматычнага тэатра:

— Яшчэ ў час гастролёў мы думалі аб нашых будучых сустрэчах з гледачамі і вельмі хацелі, каб ужо ў пачатку сезона на афішы з'явіліся новыя назвы. У Жытоміры мы падрыхтавалі «Беспасажніцку». Гэтым спектаклем мы і пачнём сезон. Падрыхтавалі таксама камедыю Б. Рацара і Б. Канстанцінава «Няроўны шлюб». У канцы мінулага сезона выпусцілі прэм'еру па п'есе Дэльмара «Са-ступі месца заўтрашняму дню» ў пастаноўцы маладога рэжысёра Лідзіі Менаковай.

Зараз працуем над Шэкспірам. Ставім «Атэла». Гэта, канечне, і адказна і хваляюча.

У нашым партфелі п'есы А. Макаёнка, А. Маўзона, А. Дзялендзіка.

віжскага раёна, «Савецкая Беларусь» Камянецкага раёна. У «Савецкай Беларусі», напрыклад, замест дванаццаці невялікіх вёсак будучы створаны тры буйныя населеныя пункты. У цэнтральным пасёлку ўжо збудаваны два васьмікватэрныя дамы і 50 аднакватэрных, палац культуры на 520 месцаў. Абсталяваны кацельня, лазня, водаправод, каналізацыя, цэнтральнае ацяпленне. У калгасе прадгледжваецца ў бліжэйшыя гады пабудаванне агульнаадукацыйную і музычную школы, дзіцячыя сад-яслі, фельчарска-акушэрскі пункт.

Аб размаху будаўніцтва ў вёсцы гаворыць такая лічба — толькі ў гэтым годзе аб'ём работ вызначаецца сумай

— І бегач даць кароўку за паўкіламетра ці тую ж мешанку свінцаці насіць?..

— Гэта так здаецца, — гаворыць Аляксандр Аляксандравіч. — Вось вам жывы прыклад: у саўгасе «Мухавец» на Брэстчыне побач з капіталымі дамамі жыхары былі таксама пабудаваны безліч розных падсобных памяшканняў. Кіраўніцтва саўгаса вырашыла ўзвесці за вёскай агульны клеў для прыватнай жывёлы. Пры хляве абсталявалі кармакухню, каб кожны мог тут прыгатаваць жывёле корм. Пасля літаральна за адзін дзень усе старыя пабудовы зламалі і, дальбог, пасёлак адразу напрыгажэў.

— Ну і як, задаволены рабочыя?

— У нас вельмі слабы архітэктурны нагляд. Па сутнасці, у некаторых месцах яго наогул няма. Вы бачылі сельмагі? Усе аднолькавыя. Праўда, у апошні час многія магазіны спажывакааперацыі пачалі абліцоўваць рознакаляровай пліткай (арганізацыя багата і матэрыялы дастае хутчэй), але робіцца гэта без усякага густу — выкладуць на фасадзе фігуры пёўняў і задаволены. Далей фантазія не ідзе. І ўсё таму, што няма вока архітэктара. Між іншым, у рэспубліках Прыбалтыкі архітэктараў у дванаццаць разоў больш, чым у нас.

Але ўсё гэта, як кажуць, цяжкасці росту. Галоўнае, з кожным годам усё больш і больш сельскіх працаўнікоў перасяляецца ў новыя добраўпарадкаваныя дамы, якія маюць усе камунальныя выгоды. Дом з водаправодам, з газам, з ваннай у вёсцы — факт вялікага значэння.

Я кажу Аляксандру Аляксандравічу, што не раз чуў скаргі сельскіх жыхароў на даволі высокі кошт новага жылля. Маўляў, раней было дзешавей...

— Сапраўды, кошт квадратнага метра жылля зараз складае 250 рублёў. Але ж раней мы будавалі ў вёсцы дамы, якія, акрамя, скажам, планироўкі і матэрыялу, нічым не адрозніваліся ад звычайнай сялянскай хаты — г. зн. не было амаль ніякіх камунальных выгод. А цяпер? Ва ўсіх новых пасёлках праводзіцца камунікацыя: вада, газ, каналізацыя, пракладваюцца дарогі і г. д.

— А як з выкарыстаннем новых будаўнічых матэрыялаў, аблегчаных канструкцый? Гэта ж, мабыць, дае магчымасць знізіць кошт будаўніцтва?

— Так, практыка паказвае мэтазгоднасць укаранення ў сельскім будаўніцтве аблегчаных канструкцый і вырабаў з асбестаменту, драўніны, керамзіту, шклопластыку і іншых прагрэсіўных матэрыялаў. І мы ідзем па гэтым шляху. Так у некаторых гаспадарках ужыты ўжо аблегчаныя драўляныя канструкцыі на будаўніцтве птушнікаў. Гэта дае і пэўную эканомію сродкаў і часу. Але пакуль што многія з гэтых новых матэрыялаў — дэфіцытныя.

Справу часам тармозіць адсутнасць адзіных стандартаў у будаўнічых матэрыялах. Скажам, частку шкла мы атрымліваем такіх памераў, якія не адпавядаюць устаноўленым стандартам воннаў, дзвярэй. Тое ж самае ат-

рымліваецца і з многімі драўлянымі і жалезабетоннымі канструкцыямі. Не ўсё добра ў нас і з арганізацыяй будаўнічых работ.

— Мне раскажыце адзін старшыня калгаса, як у яго будавалі кароўнік... дзесяць субпадрадных арганізацый. Усе з розных ведамстваў, адзін аднаму не падначальваецца, адзін на аднаго перакладае віну...

— Здаецца і такое, але без спецыялізацыі, вядома, не абыходзіцца. Іншая справа, што на маю думку, мэтазгодней, каб субпадрадчыкі былі падначалены генпадрадчыку, карацей, мелі аднаго гаспадара.

Што датычыць старшыні, які вам скардзіўся на будаўнікоў, дык не ведаю, як ён, ёсць яшчэ ў нас кіраўнікі гаспадарак, якія пастаянна ўмешваюцца ў ход будаўніцтва, якое выдзецца па зацверджаным праекце. Кіруюцца пры гэтым толькі сваім густам, свалмі меркаваннямі. То яму здаецца, што лежакі для кароў кароткія, то вокны вузкія... Звар'яецца можна.

Гаворка заходзіць пра кадры сельскіх будаўнікоў. Аляксандр Аляксандравіч гаворыць, што гэта адна з галоўных праблем. Тут свая спецыфіка, Асноўная, калі можна так сказаць, дзеючая адзінка — перасоўная механізавааная калона. Натуральна, яна большасць часу на колах. Чалавек на доўга адарваны ад сям'і. Ці кожны вытрымае такое? Адсюль — цяжка кадры. Зараз узяты курс на тое, каб кожная ПМК абслугоўвала не 5—6 раёнаў, як раней, а адзін-два, каб рабочы меў у раённым цэнтры пастаянны дом. Зноў жа — праблема з жыллом. Але з цягам часу яна, вядома, вырашыцца.

— Міністэрства наша маладое, — гаворыць Аляксандр Аляксандравіч, — яму толькі пяць гадоў. І з кожным годам мы набіраем сілу, тэмпы. Будаўніцтва на сяле набывае ўсё большы і большы размах, яно пераводзіцца на індустрыяльныя рэйкі. У рэспубліцы ўзводзіцца некалькі сельскіх камбінатаў, якія будучы выпускаць буйныя канструкцыі для жыллёвага і вытворчага будаўніцтва.

Мы разумеем, што перабудова вёскі — складаная праблема, якая ўключае ў сябе шмат эканамічных, сацыяльных і тэхнічных пытанняў. Узяўшы, што ўсе яны будучы паспяхова вырашаны.

М. ЗАМСКІ.

ПЕРСПЕКТИВА: 6 ТЫСЯЧ НОВЫХ ВЁСАК

у 189 мільёнаў рублёў, што на 11 працэнтаў больш, чым было выдаткавана летась.

Я кажу намесніку міністра, што будаўнікі часта некрытычна пераносяць у вёску метады і прыяцыпы гарадскога будаўніцтва: не ўлічваюцца спецыфіка вёскі, наяўнасць у селяніна падсобнай гаспадаркі — гарода, жывёлы і г. д.

— Тут ёсць два пункты гледжання, — адказвае Аляксандр Аляксандравіч. — Першы — усе падсобныя памяшканні: хлявы, павелі кампанаваны разам з жыллымі дамамі. Другі — размяшчэнне іх у адным месцы на пэўнай адлегласці ад жылля, скажам, метраў за 300. Я, напрыклад, прыхільнік апошняга. Сапраўды, прыедзеце ў новую вёску — вуліца як вуліца, а прыгледзіцеся, дык становіцца прыкра — кожны дом, што той пень, які аброс грыбам — увесь у нейкіх драўляных, на хуткую руку зробленых прыбудовах. Бруд, кучы гною, непрыгожа...

— Але ж без сваёй кароўкі, без свінцаці, курэй пакуль што селяніну не абыходзіцца...

— Калі ласка, усё гэта можна ўтрымліваць у агульным хляве, падзеленым на асобныя адсекі для жывёлы кожнага гаспадара.

— Не ведаю, даўно там не быў. Але думаю, што задаволены...

Свежэе паданне... Я ведаю, што такое камунальная кухня. Нават на тры-чатыры гаспадары... А тут, відаць, чалавек на 15—20. І не сабе трэба згатаваць, сабе, бывае, можна і пачакаць, — жывёле. І трэба паставіць на агоні добры цэбар бульбы, буракоў, мешанкі. Не верыцца нешта ў такое выйце. Але шукаць, вядома, трэба. А што розныя прыбудовы псуюць выгляд вёскі — тут намеснік міністра мае, канечне, рацыю.

Дарэчы, наконт прыгажосці. На жаль, калгас «Прагрэс» у гэтым сэнсе прыемнае выключэнне. Мне даялося бываць у многіх новых вёсках і заўсёды звяртаеш увагу на шэрасты забудоў, шэрасты, прынамсі, іх архітэктурнага вырашэння. Усе дамы на адзін канвал. І, галоўнае, матэрыял некавы. Цягла або блокі. Сумота. Цікаўлюся, якой думкі наконт гэтага Аляксандр Аляксандравіч.

— Цалкам згодзен, — гаворыць ён. — Рэспубліка наша пакуль што адстае з вытворчасцю прыгожых і трывалых абліцоўчаных матэрыялаў. Прызнаюся, што абліцоўчаныя пліткі для калгаса «Прагрэс» мы набывалі ў Літве. Нельга абыходзіцца маўчаннем і такі фант

Вялікім поспехам карыстаецца ў многіх тэатрах краіны п'еса А. Салынскага «Марыя». Мы таксама думаем яе паставіць. Нас вабіць моцная асоба, якая стаіць у цэнтры п'есы.

У задумках А. Чэхаў, Лопэ дэ Вэга. У нашым калектыве шмат моладзі, таму мы наладжваем заняткі па павышэнні актёрскага майстэрства. Збіраемся паставіць вучэбны спектакль. Вас цікавіць наш настрой? Рады сказаць — добры, рабочы.

Георгій ВОЛКАУ,

галоўны рэжысёр Брэсцкага тэатра імя Ленінскага камсамола Беларусі

— Пачалі сезон прэм'ерай спектакля «17 імгненняў вясны». Гэта інсцэніроўка аднайменнай апавесці Ю. Сямёнава. Хутка на нашай афішы з'явіцца яшчэ адна назва. — «Дон Хіль Зялёныя штаны» Цірэса дэ Маліна.

Зараз бяром у работу адразу тры п'есы: «Усяго адно жыццё» А. Маўзона, «Старыя сябры» Л. Малюгіна і п'есу для дзяцей. Можна — «Будзьце гатовы, ваша высокасць» Л. Касія.

Спадзяёмся, што ў гэтым годзе пазнаёмім гледачоў з новай рэдакцыйнай п'есай К. Губарэвіча «Брэсцкі мір». Думаем таксама аб пастаноўцы новай п'есы А. Штэйна «Італьянская трагедыя», якая напісаная паводле вельмі папулярнага і любімага моладдзю рамана Этэль Ліліян Войніч «Авадзень». З класікі нас хвалюе І. Тургенеў і М. Горкі.

Сёлета трупна наша папоўнілася некалькімі маладымі актёрамі і, як кажуць, прыбыло ў нашым рэжысёрскім паўку. Шмат гадоў запар ішоў да сваёй мары — ставіць спектаклі — заслужаны артыст БССР Сяргей Яўдошанка. Нарэшце ён залічаны ў штат рэжысёраў.

Калі гаворыць аб праблемах, якія нас сёння хвалююць, дык павінен сказаць, што іх многа. Ну, напрыклад, рэпертуар. Хацелася б акрамя тых п'ес, якія я ўжо назваў, яшчэ адну — буйную праблемную п'есу аб нашым сённяшнім дні. Шукаем. Чакаем. Думаем, дачакаемся.

Не менш сур'ёзнай і хвалюючай праблема, якая стаіць асабліва востра ў нашым тэатры, — выхаванне маладога артыста. Тут супакойвацца нельга, бо выхаванне — працэс бясконцы.

Відаць, гэта добра, што нас заўсёды нешта хвалюе, нешта не задавальняе. Без гэтага немагчыма рабіць тэатр.

Аляксандр СТРУНІН,

галоўны рэжысёр Гродзенскага абласнога драматычнага тэатра

— Сёлетняй сезон, які мы адкрылі спектаклем «Акцяны», вельмі адказны: мы прысвячаем яго XXIV з'езду партыі.

Апошнія гады былі «ўраджайнымі» ў беларускіх драматургаў. Мы ўключылі ў рэпертуар адразу тры п'есы: «Амністыя» М. Матукоўскага, «Адкуль грэх» А. Петрашкевіча і «Трыбунал» А. Макаёнка. Непасрэдна перад з'ездам выпусцім «Дні Турбіных» М. Булгакава. Нацэліліся на п'есу У. Семаніхіна і Ю. Малышова «Касманаўты», прэм'ера якой ужо адбылася ў Калуге, на радзіме Цыялкоўскага. Не забыліся мы і пра дзяцей. Для іх падрыхтуем спектакль «Незвычайная зорачка» па п'есе М. Герфельда.

Пры 10-й Гродзенскай сярэдняй школе наладжваем лекторый па эстэтычным выхаванні дзяцей. Гэты сезон вельмі адказны, і мы прыкладзем усе намаганні, каб стварыць цікавыя высокамастацкія спектаклі.

Андрэй РАЕУСКІ,

рэжысёр Магілёўскага абласнога драматычнага тэатра

— Нягледзячы на тое, што свой чарговы тэатральны сезон на асноўнай пляцоўцы ў Магілёве мы адкрыем яшчэ толькі ў канцы кастрычніка, работа ідзе поўным ходам. Дзве групы артыстаў, якія мы ўмоўна для кароткасці і яснасці называем «Другая» і «Усяго адно жыццё», зараз ездзяць па раёнах нашай вобласці. Астатнія рэцэдуруюць. Наша чарговая прэм'ера — «Канец Хітрова рынка». Потым — «Нора» Г. Ібсена і «Амністыя» М. Матукоўскага.

У сёлетняй афішы зноў з'явіцца назвы п'ес беларускіх драматургаў, якія мы ставілі ў мінулыя гады і якія па тых ці іншых прычынах сышлі са сцэны: «Мурын бор» І. Ісачанкі, «Гэта было ў Магілёве» Я. Тарасова.

Каб афіша складалася цікава, зразумела, трэба многа працаваць. Самааддана працаваць. Мы гатовы.

КАМСАМОЛЬСКІЯ ЮБІЛЕЙНЫЯ...

Беларускія літаратары і мастакі, кампазітары і кінематографісты, работнікі тэатра заўсёды былі надзейнымі памочнікамі камсамола ў выхаванні юнага пакалення. Едуць на ўдарныя новабудоўлі і ў казахстанскія цаліныя стэпы, адраўляючыся пракладваць новыя магістралі на прасторах Сібіры і Поўначы, юнакі і дзяўчаты разам з камсамольскай пуцёўкай бралі з сабой бадзёрую песню і любімую кнігу. У іх маладыя пераўтваральнікі жыцця чэрпалі сваё натхненне, знаходзілі ўзор камуністычных адносін да працы, бачылі яркі прыклад для пераймання. Моладзь любіць тую кнігу, тую творы мастацтва, у якіх ярка паўстае вобраз нашага маладога сучасніка, адлюстраваны яго гераічныя справы, светлыя мары і палкненні.

У канцы верасня беларускі камсамол урачыста адзначыў свой слаўны пяцідзясяцігадовы юбілей. У дні урачыстасцей прагучала і ўдзячнае слова камсамольцаў у адрас работнікаў літаратуры і мастацтва. У тых дні, як ужо ведае чытач, былі названы імёны тых, чыю працу, чый вялікі ўклад у камуністычнае выхаванне моладзі камсамол рэспублікі адзначыў юбілейнымі прэміямі.

Прэмію Ленінскага Камуністычнага Саюза Моладзі Беларусі ў галіне літаратуры ЦК ЛКСМБ

прысудзіў Аляксандр Савіцкаму — за апавесць «Самы высокі паверх» і іншыя творы аб камсамоле і моладзі. Пачынаючы з апавесці «Кедры глядзяць на мора», народжанай у выніку паездкі аўтара на ўдарныя камсамольскія будоўлі Сібіры і канчаючы апавесцю «Самы высокі паверх», напісанай на матэрыяле працоўных будняў моладзі Наваполацкага нафтагigанта, пісьменнік ня зменны ў сваіх сімпатыях да моладзі, заўсёды верны сваёй тэме — раскрыццю вобраза маладога будаўніка камунізма. Апавесці і раманы А. Савіцкага карыстаюцца заслужанай папулярнасцю ў маладога чытача.

Своеасаблівым гісторыкам слаўнага летпісу камсамолі Беларусі з'яўляецца прафесар, доктар гістарычных навук Анатоль Яфімавіч Жураў. Яго кнігі «У баях народжаных», «Ленін — моладзі» і «Пад кіраўніцтвам партыі» — вынік шматгадовай карпатлівай даследчыцка-публіцыстычнай працы, вынік вялікай любові да моладзі, увагі да яе слаўных баявых і працоўных традыцый. Яго імя таксама ў спісе лаўрэатаў юбілейных камсамольскіх прэмій. Аматарам мастацтва добра вядомы імёны мастакоў Георгія і Наталлі Паплаў-

скіх, тэмы творчасці якіх цесна звязаны з жыццём і працай моладзі. Званне лаўрэатаў прэміі Ленінскага камсамола Беларусі ім нададзена за мастацкае афармленне падручнікаў, кніг для дзяцей і моладзі, за станковыя графічныя лісты «Брэст 1941», серыю «Памяць» (Г. Паплаўскі), за серыю «Музыка-чарадзеі» (Н. Паплаўская).

Відаць, няма патрэбы характарызаваць чытачам кінафільм «Ван Макаравіч», які з вялікім поспехам прайшоў па экранах краіны, — фільм пра суровае ваеннае дзяініства, пра тую выпрабаванні, якія выпалі на долю савецкіх людзей у іх сляшчэннай барацьбе з фашызмам, пра станаўленне і ўзмушчэнне юнацкага характара, пра ўсвядомленне імі свайго абавязку перад народам і радзімай. Стваральнікам гэтага фільма — рэжысёру Ігару Дабрылюбаву, апераару Дамітрыю Зайцаву і мастаку Уладзіміру Дзяменчыеву — таксама прысуджаны прэміі Ленінскага камсамола Беларусі.

Лаўрэатам юбілейнай камсамольскай прэміі стаў і Маладзечанскі ансамбль песні і танца. Што тычыцца «Літаратура і мастацтва» ад імя сваіх чытачоў гораха віншуе лаўрэатаў і жадае ім новых творчых поспехаў, далейшай плённай дружбы з камсамолам, быць яго памочнікамі ў справе камуністычнага выхавання моладзі.

ЗАДАЧЫ дойдзіць нашай рэспублікі — вялікія і адказныя. Беларускія архітэктары закліканы палепшаць планіроўку гарадоў і вёсак, ствараць высокамастацкія ансамблі, удасканальваць архітэктурную прамысловыя прадпрыемстваў, арганічна ўвязаць сучасныя архітэктурныя формы з сучаснымі матэрыяламі, канструкцыямі, метадамі будаўніцтва. Ды ці толькі гэта!.. Усе вялікія і малыя задачы, якія жыццё краіны ставіць перад архітэктарамі, падпарадкаваны клопату аб далейшым палепшэнні ўмоў працы і побыту савецкага чалавека — будаўніцтва камунізма. Абмеркаваць гэтыя надзённыя задачы беларускія архітэктары сабраліся на свой дзесяты з'езд з усведамленнем, што ён адбываецца ў хвалюючы год ленинскага юбілею, у хвалюючы час падрыхтоўкі да XXIV з'езда КПСС.

5 кастрычніка. Мінскі Палац культуры прафсаюзаў. Тут — больш 250 членаў Саюза архітэктараў Беларусі — дэлегаты сталічных і абласных архітэктурных устаноў, преектных і навукова-даследчых інстытутаў, гасці з братніх рэспублік, сярод якіх — сакратары праўлення Саюза архітэктараў БССР І. Шышкіна і Н. Кім, прадстаўнікі творчых саюзаў рэспублікі, будаўнічых арганізацый.

У рабоце з'езда прынялі ўдзел сакратар ЦК КПБ А. Смірноў, намеснік старшыні Савета Міністраў БССР Ю. Колалак, адказныя работнікі ЦК КПБ і Савета Міністраў БССР, міністры і намеснікі міністраў, прадстаўнікі савецкіх і партыйных арганізацый Мінска.

З'езд адкрыў старшыня праўлення Саюза архітэктараў БССР, заслужаны архітэктар рэспублікі В. Аладаў. Сфарміраваны рабочыя органы з'езда, гарачымі апладысмантамі падтрымалі прысутныя прапановы выбарцаў ганаровы прэзідыум з'езда ў складзе Палітбюро Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Савецкага Саюза.

Быў зацверджаны парадак дня: справаздачы праўлення і рэвізійнай камісіі, абмеркаванне справаздач, выбары праўлення і рэвізійнай камісіі Саюза архітэктараў БССР і дэлегатаў на V з'езд архітэктараў СССР.

Сакратар ЦК КПБ А. Смірноў зачытаў прывітанне Цэнтральнага Камітэта Кампартыі Беларусі X з'езду архітэктараў рэспублікі, якое прысутныя выслухалі з вялікай увагай.

СПРАВАЗДАЧНЫ даклад аб творчай дзейнасці беларускіх архітэктараў за перыяд паміж IX і X з'ездамі і праблемах беларускай архітэктурнай зрабіў старшыня праўлення Саюза архітэктараў БССР В. Аладаў. Ён акрэсліў задачы сучаснай беларускай архітэктурнай, яе ролю ў фарміраванні светапогляду савецкага чалавека, месца ў шэрагу іншых мастацтваў.

Архітэктурна, падкрэсліў В. Аладаў, — гэта глыбока сацыяльная. Архітэктар фарміруе прастору асяроддзе, зыходзячы з інтарэсаў сацыяльнай структуры грамадства. Архітэктару давераны вялікія матэрыяльныя сродкі, і ён павінен знаходзіць найбольш эканамічныя, эстэтычна дасканалыя і функцыянальна зручныя рашэнні. Тым самым архітэктар актыўнейшым чынам удзельнічае ў каласальнай працы савецкага народа — стварэнні матэрыяльна-тэхнічнай базы камунізма. Аднак, заўважыў далей дакладчык, архітэктурна тым і адрозніваецца ад усіх іншых відаў мастацтва, што яна звязана з канструкцыяй, з індустрыяй, з працай арміі будаўнікоў, мноства заводаў, механізмаў. Стварэнне сапраўды мастацкай, зручнай і эканамічнай архітэктурнай — не толькі і не столькі стварэнне добрага праекта. Пра майстэрства дойдзіць мяркуючы па канчатковым выніку — пабудаваным горадамі, вёскамі, ансамблямі, будынкамі.

Сярод праблем, якія хвалююць сёння беларускіх дойдзіць і патрабуюць тэрміновага вырашэння, В. Аладаў назваў якасць будаўніцтва, накіраванасць будаўнічай індустрыі, стан вытворчасці будаўнічых і аддзелачных матэрыялаў.

Уважліва прааналізаваў дакладчык дасягненні беларускіх дойдзіць, вопыт, накоплены нашымі будаўнікамі, архітэктарамі прамысловага і сельскага будаўніцтва. З вялікай зацікаўленасцю гаворыў ён і аб праблемах жыллёвага будаўніцтва. На нашых вачах мяняецца тактыка вырашэння горадабудаўнічых задач, звязаных з будаўніцтвам жылля. Калі раней галоўную ўвагу звярталі на свабодныя тэрыторыі, то цяпер упор — на рэканструкцыю тых частак горада, якія ўжо складаліся, цэнтральных магістраляў, горадабудаўнічых вузлоў. Гэта, зразумела, выклікае патрэбу павялічвання

колькасць паверхаў забудовы, што цягне за сабой неабходнасць у новых матэрыялах, канструкцыях і нават саміх спосабах будаўніцтва.

Мы павінны звярнуць вельмі сур'ёзную ўвагу на комплексную забудову мікрараёнаў і жылых раёнаў, вырашыць пытанні культурна-бытавога абслугоўвання іх жыхароў. У цэнтры гарадоў трэба ствараць запамінальныя архітэктурныя ансамблі, комплексы жылых і грамадскіх будынкаў, якія былі б звязаны адзінай кампазіцыйнай задумай.

Калі ў першыя гады інтэнсіўнай індустрыялізацыі будаўніцтва, гаворыць дакладчык, тэхналогія будаўнічай вытворчасці дамінавала над архітэктурнай (што, дарэчы, і прывяло да аднастайнасці і шэраасці ў забудове), сёння сёння архітэктурна думка стрымліваецца недасканаласцю тэхналогіі домабудаўнічых камбінатаў, некаторай кансерватыўнасцю нашай будаўнічай вытворчасці. Не спрыяе добрай якасці архітэктурнай і прынятая сёння практыка ацэнкі жылля па кошыце квадратнага метра плошчы. Вельмі дае сябе тут адчуць і недастатковасць аўтарскага нагляду.

Заклапочана гаварыў В. Аладаў і аб якасці нашага будаўніцтва, аб яго невысокай культуры, аб інертнасці будаўнічых арганізацый у дачыненні да новых перадавых тэндэнцый сучаснага грамадскага жыллёвага і прамысловага будаўніцтва. Сур'ёзныя прэтэнзіі прад'явіў дакладчык беларускай індустрыі будаўнічых матэрыялаў. Калі меркаваць па вялікім рахунку, мы змалы не маем аддзелачных матэрыялаў. Для вонкавага аздаблення яшчэ можна тое-сёе знайсці. А каб «выбіць» матэрыял для інтэр'ера — архітэктар павінен праяўляць цуды вынаходлівасці, усяляк выкручвацца. У рэспубліцы ёсць база для вытворчасці дастатковай колькасці плітак на базе адыходаў, цэлы рад дэталей можна было б выпускаць з сінтэтычных матэрыялаў, аднак сур'ёзна ніхто гэтым не займаецца. Нельга не памянуць прадпрыемства Міністэрства лясной і дрэваапрацоўчай прамысловасці, якія вырабляюць аконныя і дзвярныя блокі вельмі нізкай якасці, прадпрыемства Міністэрства мясапрамысловасці, якія забяспечваюць будаўніцтва дапаможнымі скабянымі вырабамі. Добраўпарадкаванне амаль ніколі не адпавядае праекту. Зусім не выконваюцца малыя формы архітэктурнай, прадураджаны дойдзіць. Менавіта з-за гэтага сёння, як ні дзіўна, у нас няма ніводнага завершанага ў адпаведнасці з праектам мікрараёна, ніводнага завершанага горадабудаўнічай кампазіцыі. Каго вінаваціць? Лягчэй за ўсё — архітэктар! Канечне, некаторыя пытанні ў парадку аўтарскага нагляду архітэктар можа вырашыць. Але толькі некаторыя і нязначныя. Бо па сутнасці архітэктар не мае ніякага інструменту для ўздзеяння на будаўнікоў, акрамя свайго красамоўства. Саюз архітэктараў мае права патрабаваць (і архітэктары гэтага заслужылі), каб яму даверылі дзейсны аўтарскігляд за будаўніцтвам, каб яму далі права закрываць фінансаванне ў выпадку невыканання праекта, вырашаць пытанні заахвочвання будаўнікоў за высокую якасць работ і выкананне задумкі аўтара.

У заключэнне В. Аладаў падвёў вынікі арганізацыйнай работы Саюза, яго творчых секцый, мясцовых і абласных аддзяленняў, спыніўся на праблемах прапаганды беларускай савецкай архітэктурнай, выхавання творчай моладзі.

Справаздачны даклад рэвізійнай камісіі Саюза архітэктараў БССР зрабіў яе старшыня Н. Трахтэнберг.

ДЗЕЛАВЫ, зацікаўлены, гарачы тон абмеркаванню дакладаў задаў сваім выступленнем архітэктар

Я. Заслаўскі. Ён адзначыў, што за апошнія чатыры гады насельніцтва Мінска ўзрастае на 150 тысяч чалавек, за гэты ж тэрмін пабудавана каля двух мільёнаў квадратных метраў жылля — у два разы больш, чым было ў Мінску да вайны. Удумаўся ў лічбы!.. Два перадавыя Мінскі пабудаваны за гэту пяцігодку! І трэба з задавальненнем канстатаваць, што ў асноўным дойдзіць справіліся з гэтай задачай добра! Але наперадзе — задачы яшчэ больш складаныя. Неўзабаве прыйдзеца вырашаць сур'ёзныя горадабудаўнічыя пытанні, звязаныя з рэканструкцыяй цэнтраў гарадоў, са стварэннем у іх новых раёнаў функцыянальнага заніравання, узвядзеннем дамоў у шаснаццаці і дваццаці пяці паверхаў. Таму ўжо зараз неабходна паклапаціцца пра адпаведную будаўнічую базу. Акрамя таго, трэба як след паздумаць і пра перспектывы развіцця нашых гарадоў. Пакуль што няма дастаткова абгрунтаваных планаў іх росту нават на дваццаць гадоў наперад. Гэта вядзе да моральнага састарэння генеральных пла-

наў ужо ў часе іх распрацоўкі. Хіба такое даравальна?.. Хіба можна весці праектаванне новых раёнаў, складаць планы рэканструкцыі цэнтраў, не ведаючы рэальных лічбаў росту насельніцтва, транспарту? Саюз архітэктараў і наш новы інстытут горадабудаўніцтва павінны як найхутчэй прыняць захады, каб гэтыя праблемы былі вырашаны сумесна з усімі зацікаўленымі арганізацыямі. Іначай многія нашы праекты рызыкуюць застацца паветранымі палацамі.

Аб разрыве, які ўзнік у выніку росту архітэктурнай думкі і адставання будаўнічай індустрыі, гаварылі архітэктары В. Данілаў, А. Воінаў, У. Афанасьеў.

— Мы будзем шмат, — падкрэсліў У. Афанасьеў, — нашы кватэры вельмі танныя. Але хіба мы павінны ахвяраваць якасцю? Дзяржава выдаткуе на будаўніцтва вельмі шмат сродкаў. Справа гонару і архітэктараў, і будаўнікоў — выкарыстаць гэтыя сродкі як мага з большай аддачай, не забываючыся, што мы ўсе адказваем за прыгажосць і змястоўнасць той «каменнай кнігі гісторыі», па якой нашчадкі будуць меркаваць аб велічы нашай эпохі.

Трохі ў іншае рэчышча павярнуў гутарку архітэктар Ю. Грыгор'еў:

— Не сакрэт, што мы, архітэктары, яшчэ дрэнна ведаем эканоміку будаўніцтва, недастаткова ўлічваем уніфікацыю будаўнічых дэталей у сваіх праектах і іншыя тэндэнцыі сучаснага будаўніцтва. У апошні час вельмі часта сутыкаемся з альтэрнатывай: або прыгожыя дамы—або новая тэхніка. Галоўная задача ў тым, каб правільна, найбольш эфектыўна на базе сучаснай заводскай вытворчасці вырашыць архітэктурна-мастацкія задачы. Дом пачынаецца з праекта, але гаварыць пра яго, як пра твор мастацтва, можна толькі тады, калі ён завершаны ў натуре. На жаль, многія архітэктары лічаць сябе адказнымі толькі за праект. Сёння ў нас вельмі слабыя сувязі з будаўнікамі, а робім жа мы адну агульную справу. Відаць, не пашкодзіла б нам час ад часу збірацца для шырай гутаркі з вядучымі будаўнікамі рэспублікі, з прадстаўнікамі домабудаўнічых камбінатаў. Нам ёсць што абмеркаваць разам.

Недастаткова ўважлівыя, а часам і

НЕ ПРАМІНУЛІ увагай удзельнікі з'езда і праблемы архітэктурнай спадчыны. Беларусь — край сталых архітэктурных традыцый, багаты на помнікі архітэктурнай. Многія гарады і пасёлкі Беларусі ўпрыгожаны ўнікальнымі старажытнымі збудаваннямі. Пытанні, звязаныя з захаваннем, аднаўленнем і рэстаўрацыяй такіх будынкаў, хвалююць беларускіх дойдзіць. Пра гэта сведчылі, у прыватнасці, выступленні архітэктараў В. Марокіна, У. Ісачанкі і іншых.

В. Марокін раскажаў з'езду аб мерапрыемствах, якія праводзяцца ў Гродна, Полацку, Міры, Нясвіжы, Брэсце, Заслаўі, Наваградку, каб надаць другое жыццё старажытным архітэктурным помнікам, каб упісаць іх у сучасны архітэктурны ансамбль, знайсці іх адпаведнае прызначэнне.

НЕМАЛЫХ поспехаў дасягнулі беларускія архітэктары ў праектаванні вёсак. У Гродзенскай, Брэсцкай, Гомельскай, Магілёўскай абласцях праведзены эксперыменты, у якіх прынялі ўдзел як прадстаўнікі абласных аддзяленняў Саюза архітэктараў БССР, так і работнікі інстытута Белгірпрасельбуд. Нямаюць душэўнай цеплыні, вопыту, таленту аддалі гэтай галіне архітэктурнай дзейнасці Г. Заборскі, П. Рудзкі, І. Бачылаў, У. Сакалоўскі, Г. Бяганская, Н. Нядзелька, Л. Нардштэйн, Р. Будзько, І. Мазнічка, Д. Воранаў і інш. Гэта імі створаны праекты новых пасёлкаў калгаса «Прагрэс» Гродзенскай вобласці, саўгаса «Леніна» Магілёўскай вобласці, калгаса «Савецкая Беларусь» Брэсцкай вобласці і іншых, сапраўды сучасных і зручных сельскіх гарадоў. Тым не менш, у рэспубліцы адчуваецца вялікі недахоп спецыялістаў па сельскім праектаванні. З трыюгай гаварылі пра гэта А. Воінаў, М. Афанасьеў, В. Анкін.

Пра неабходнасць пастаянна ўдасканальваць творчае майстэрства дойдзіць гаварыў Г. Парсіданаў. Ён звярнуў увагу і на тое, што ў штодзённай практыцы праектных інстытутаў не заўсёды з патрэбнай увагай адміністрацыя ставіцца да творчых пошукаў архітэктараў. Часта на першы план ставіцца не якасць праекта, а «вал». Зразумела, у гэтых абставінах цяжка гаварыць аб росце прафесійнага ўмельства, аб выхаванні ў архітэктараў патрабавальнасці да сябе.

Архітэктар Ю. ГРЫГОР'ЕЎ: СЯБРЫ, ЯК

В. Аладаў.

М. Лішніц.

зневажальныя адносіны да эстэтыкі архітэктурнай і будаўніцтва, да дакладнага выканання ўсіх дэталей праекта не толькі кампраметуюць нашу архітэктурну, але і дэзарыентуюць будаўнікоў і работнікаў прадпрыемстваў будаўнічай індустрыі, патураюць іх аб'якавым адносінам да эстэтыкі, да якасці канчатковай прадукцыі. У сувязі з гэтым Ю. Грыгор'еў гаворыць аб папулярызацыі мастацтва архітэктурнай:

— Усё, што датычыць беларускай архітэктурнай, папулярызуецца ў нашым друку дрэнна. Як правіла, інфармацыя абмяжоўваецца фотаздымкамі і не вельмі пісьменна складзенай анаталіяй. Час ад часу толькі ў «Літаратуры і мастацтве» з'яўляюцца артыкулы, якія ставяць пэўныя праблемы сучаснай беларускай архітэктурнай, знаёмляць з творчасцю нашых архітэктараў шырокаю грамадскасцю, але гэтыя публікацыі — кропля ў моры.

— Было б правільна і справядліва, — падкрэсліў Г. Парсіданаў, — калі б дырэцыя праектных інстытутаў не магла без удакладнення з Саюзам архітэктараў мяняць аўтараў праектаў. Праектаванне адказных горадабудаўнічых ансамбляў трэба даручаць сапраўдным майстрам, старэйшым альбо маладым, здольным вырашаць задачы на высокім архітэктурна-мастацкім узроўні. Наспеў час, каб права праектаваць саблыва адказныя ансамблі давалася не кім іншым, як Саюзам архітэктараў.

Відаць, недасканаласць забудовы малых гарадоў шмат у чым залежыць ад некампетэнтнасці архітэктараў на месцах. Не ўсе раённыя і гарадскія архітэктары маюць вышэйшую спецыяльную адукацыю. А між тым менавіта ад раённых і гарадскіх архітэктараў залежыць выбар месца для будаўніцтва, яны вызначаюць і вышыню забудовы, і яе характар.

Пра поспехі і пралікі беларускіх ар-

НАРАДЖАЕЦЦА СЁННЯ

хітэктараў у праектаванні школ і дашкольных дзіцячых прадпрыемстваў гаварыў Э. Гальдштэйм. Ён адзначыў, што ў апошнія гады школьнае праектаванне значна зменшылася. Архітэктары, якія спецыялізаваліся на праектаванні школьных будынкаў, атрымалі іншыя заданні. А між тым у іх было шмат цікавых ідэй, некаторыя нават былі ўжо вырашаны ў праектах. Сярод першых у краіне беларускія дойдзі стварылі праект каркасна-панельных школ. Аднымі з першых прапанавалі арганізацыю школьнай сеткі і ўстаноў дашкольнага выхавання па новых арыгінальных схемах. Усе гэтыя праекты пакуль што, на жаль, ляжаць на паліцах.

СТАРШЫНЯ праўлення Саюза мастакоў Беларусі В. Грамыка спыніўся на праблемах сінтэзу архітэктуры і манументальнага мастацтва, на пытаннях, якія аднолькава хвалююць як архітэктараў, так і мастакоў.

— У нашай рэспубліцы з вялікай пашанай адносяцца да памяці загінуўшых, — падкрэсліў В. Грамыка. — Можна, якраз таму лепшае, што створана нашымі архітэктарамі і скульптарамі, належыць да мемарыяльнага жанру. Комплекс у Хатыні, Курган славы на 21 кіламетры — гэта назвы беларускіх помнікаў, якія шмат чаго гавораць сэрцу кожнага савецкага чалавека. У рабоце над гэтымі помнікамі архітэктары і скульптары Беларусі яшчэ раз даказалі, што там, дзе мы маем не гутаркі аб сінтэзе і не пустыя пажаданні, а сапраўдную, самаадданую працу, там можна чакаць поспеху. На жаль, не ўсе ў адносінах паміж нашымі саюзамі пабудавана на такім вольным аднадумстве.

Мабыць, не трэба яшчэ і яшчэ раз паўтараць, што манументальная скульптура, жывапіс, дэкаратыўнае пано гэтак жа арганізуюць прастору, як і архітэктурныя формы. Уземадзёянне гэтых кампанентаў — рэч складаная, магчыма толькі пры адначасовым сумесным вырашэнні дойдзі і мастакамі.

Практыка ж праектавання да гэтага часу такая, што мастак-манументаліст пачынае вырашаць свае задачы толькі тады, калі аб'ект ужо ўзведзены. Зразумела, у такім выпадку гаворка можа ісці толькі пра афарміцельства, ніякім сінтэзам тут і не пахне.

ні тое, ні другое не можа задаволіць сваёй якасцю.

За апошні час сумеснымі намаганнямі архітэктараў і мастакоў вырашана нягледзячы на інтэр'ераў кафе, рэстаранаў, палацаў культуры. Сярод іх ёсць надзвычайна рашэнні, хаця ў цэлым пераважае стандарт дэкаратыўных элементаў з чаканкі, керамічных пано, бутафорскіх сценак з фанеры альбо бульжніку. Між тым магчыма і скульптура, жывапіс і графіка ў сучасным інтэр'еры не толькі не вычарпаны, а нават сапраўднаму не апрабаваны. Проста на гэтыя віды мастацтва сродкі ў каштарысах не закладаюцца альбо закладаюцца вельмі рэдка.

Вось і атрымліваецца — калі дэкаратыўнае мастацтва мае зараз дастатковае поле ў выглядзе заказаў на афармленне кафе, рэстаранаў, клубу, дык манументальны жывапіс, хоць і мае вельмі вялікае грамадскае гучанне, сядзіць на галодным пайку.

І вось яшчэ што... Ці дастаткова мэтанакіравана фарміруем мы горад? Яго аблічча? Ці ведаем, якім нам хацелася б яго бачыць? Відаць, не памылюся, калі скажу, што душа мінчаніна, у якім бы раёне ён ні жыў, належыць цэнтру. І калі ён захапляецца Мінскам, ён захапляецца яго цэнтрам, Ленінскім праспектам, а не Чыжоўкай, напрыклад, хаця згодзен з тым, што там шмат удалых горадабудаўнічых рашэнняў. У чым жа справа? Відаць, у той цэпыні, чалавечнасці ў адносінах да чалавека, якімі вызначаецца цэнтр Мінска і якіх так часта бракуе нашым новым раёнам.

ШМАТ гаварылася на з'ездзе і аб цяжкім становішчы з выхаваннем кадраў маладых архітэктараў, аб дрэннай творчай базе нашых інстытутаў, недастатковай кваліфікацыі некаторых выкладчыкаў Брэсцкага інжынерна-будаўнічага інстытута, не прадуманай як след спецыялізацыі, пры якой у нас амаль не рыхтуюцца спецыялісты па прамысловым, ландшафтным праектаванні.

— Галоўная наша задача, — сказаў В. Анікін, — узняць якасць падрыхтоўкі спецыялістаў адпаведна патрабаванням жыцця. Можна дакладна сказаць, што многія недахопы нашай практыкі звязаны з недахопамі выкладання. Мы яшчэ не рыхтуем архітэктараў, якія б валода-

лі мы накілі вялікі вопыт будаўніцтва на сяле, навучыліся ўлічваць уплыў мясцовых умоў, арганізацыю сельскагаспадарчай вытворчасці, заканамернасці рассялення, планіроўкі. Гэты вопыт патрабуе абагульнення. У час работы над праектаваннем новых вёсак узнікае своеасаблівы псіхалагічны бар'ер. Уявіце сабе калгасніка, які прызвачыўся жыць сваім домам, мець свой агарод, хлеў — і раптам мы прапануем яму перасяліцца ў амаль гарадскі дом. Зразумела, гэта выклікае спачатку нейкую адмоўную рэакцыю. Але ў тым і заключаецца наша задача, каб на прыкладах пераканаць селяніна, што ў нашым доме жыць больш зручна.

Г. Заборскі гаворыць далей, што праектаваць калгасы і саўгасы лепей за ўсе комплексна, улічваючы не толькі жыллё, але і вытворчую базу і ўсё асяроддзе, у якім павінен жыць і працаваць калгаснік. Вось тут і патрэбна майстэрства архітэктара ў поўным сэнсе гэтага слова.

Раней шмат у чым архітэктурнае аблічча вёскі вызначала царква. Яна з'яўлялася дамінантай, арганізавала і забудову, і наваколле. Зараз у вёсцы акцэнт памяняўся. Не царква, а клуб выходзіць на першае месца. І мы, архітэктары, павінны ўлічваць гэта. Клуб у вёсцы трэба будаваць па індывідуальным праекце, улічваючы мясцовыя асаблівасці, нацыянальную архітэктурную спадчыну.

Праблемам будаўніцтва новай вёскі прысвяціў сваё выступленне і выкладчык Беларускага політэхнічнага інстытута У. Сакалоўскі. Ён адзначыў, што на сёння схемы раённай планіроўкі на сяле складаюцца без дастатковага навуковага абгрунтавання, часцей за ўсё эмпірычна. Каб пазбегнуць недаравальных памылак у сельскагаспадарчым праекце, прапануе паставіць распрацоўку схем раённай планіроўкі ў вёсцы на належны навуковы ўзровень, з правадзеннем шырочкага эксперыменту, з выкарыстаннем сучасных матэматычных метадаў прагназіравання, з удзелам росту вытворчасці сельскагаспадарчай працы, механізацыі, сучаснай вёскі, сацыяльных змен і навукова-тэхнічнага прагрэсу ў сельскай гаспадарцы.

У творчай гаворцы на з'ездзе таксама прынялі ўдзел І. Сядак (Украіна), В. Да-

не можа жыць толькі сённяшнім днём, задавальняцца дасягнутым. Маштабы, тэмпы, а разам з імі і задачы ў галіне капітальнага будаўніцтва растуць, робяцца ўсё больш шматграннымі. Спартэбіцы нямаюць намагацца, напружанай працы шматтысячнай арміі будаўнікоў, канструктараў, архітэктараў, работнікаў прадпрыемстваў прамысловасці будаўнічых матэрыялаў, каб паспяхова вырашыць сапраўды грандыёзныя надзеныя задачы...

Прамоўца падкрэсліў, што гэты з'езд і праблемы, узнятыя на ім, паказваюць, наколькі шырокая і шматгранная дзейнасць нашых архітэктараў.

Зараз у прамысловасці і будаўніцтве адна з галоўных задач — тэхнічны прагрэс. Для архітэктараў правільная ацэнка будучыні, улік перспектывы — гэта той жа тэхнічны прагрэс. Менавіта з гэтых пазіцый і павінны яны падыходзіць да вырашэння праблем, што стаяць перад імі. А адна з галоўных праблем — павышэнне эфектыўнасці капітальных укладанняў. Яе вырашэнне ў значнай ступені залежыць ад дакладнага і своечасовага вырашэння горадабудаўнічых пытанняў, звязаных з размяшчэннем вытворчых сіл і рассяленнем насельніцтва на тэрыторыі рэспублікі. Да гэтага часу маюць месца выпадкі няправільнага рашэння размяшчэння прамысловых прадпрыемстваў, асобных будынкаў і збудаванняў.

Мы ўсе разумеем, што выканаць намічаны новым пяцігадовым планам аб'ём мантажна-будаўнічых работ без далейшай інтэнсіфікацыі і стандартызацыі будаўніцтва нельга. Гэта задача вельмі сур'езная і рашаць яе павінны ўсе архітэктары рэспублікі, не спасылаючыся на тое, што індустрыялізацыя будаўніцтва, маўляў, перашкаджае творчасці архітэктара, звужае дыяпазон яго пошукаў. Нам патрэбна не стандартная архітэктурна пры аднастайнасці канструкцыі, а наадварот — стандартызацыя канструкцыі пры разнастайнасці архітэктуры.

ПАСЛЯ заключнага слова В. Аладава адбыліся выбары новага праўлення і рэвізійнай камісіі Саюза архітэктараў БССР, дэлегатаў на V Усесаюзна з'езд архітэктараў.

У новае праўленне Саюза архітэктараў увайшлі: В. Аладаў, В. Анікін, І. Беллагорцаў, І. Боўт, А. Воінаў, Э. Гальдштэйн, Ю. Грыгор'еў, А. Данілава, Я. Дзятлаў, В. Емельянаў, Г. Заборскі, У. Ісачанка, У. Кароль, С. Корчык, В. Ладыгіна, В. Ласкавы, Л. Левін, В. Леўчанка, Я. Ліневіч, В. Малышаў, В. Марокін, Л. Маскалевіч, У. Начараў, Н. Нядзелька, Ю. Патапаў, Л. Пагарэлаў, Г. Сисоеў, М. Сундукоў, Л. Тамкоў, І. Фралоў, У. Чантурыя,

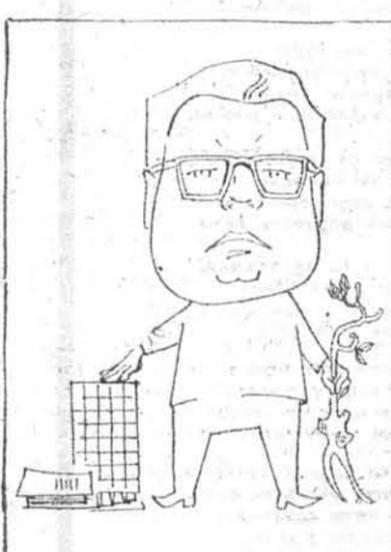
Я ІХ БАЧУ ў ВЯСЁЛУЮ ХВІЛІНУ...

Г. Сисоеў.

Н. Шігелман.

Л. Пагарэлаў.

С. Баткофскі.

— Кажуць, роля архітэктара аналагічная ролі дырыжора. З гэтым можна пагадзіцца, гаворыць далей В. Грамыка. — Але я не ведаю ніводнага дырыжора, які б рызыкнуў выступаць адзін, без аркестра. Мастак жа — саліст у тым аркестры, які памагае дырыжору ўвасобіць яго думкі і пачуцці ў нешта матэрыяльнае. Мы, мастакі, упэўнены, што толькі такі шлях супрацоўніцтва і раўнапраўнага партнёрства з першай ідэі і да завяршэння праекта ў матэрыяле можа прынесці сапраўдныя поспехі. Як гэта, дарэчы, і было прадэманстравана на прыкладзе Хатыні і Кургана славы. Толькі пры такім метады працы будуюць выключаны непаразуменні і злоўжыванні, якія непазбежны, калі адзін з аўтараў выступае ў ролі галоўнага падрадчыка, а другі — падсобніка.

У нас не павінны з'яўляцца пачварныя гібрыды мастацтваў: добрая архітэктурна з давескам дрэннага жывапісу, добрая скульптура з давескам дрэннай архітэктуры альбо трэці варыянт — калі

лі ўсім комплексам грамадскіх, тэхнічных і мастацкіх дысцыплін. Мы недастаткова развіваем у студэнтаў і метадыку комплекснага архітэктурнага мыслення.

В. Анікін заўважыў, што шмат у чым невысокі ўзровень падрыхтоўкі маладых архітэктараў залежыць яшчэ і ад таго, што многія выкладчыкі даўно адышлі ад практычнай праекціровачнай работы, жывучы старым багажом, перадаючы студэнтам не жывы, непасрэдны вопыт, а сухія кніжныя веды. Акрамя таго, дадаў ён, у нас ёсць і такая заняўбаная галіна сувязі з жыццём, як удзел у гаспадарчых дагаворах на праектныя работы. Зараз гэта, часцей, навукова-даследчыя заданні, а нам трэба больш праекціровачных, каб маладыя архітэктары яшчэ ў сценах «альма-матэр» паспыталі смак архітэктурнага хлеба.

ГАЛОУНЫ архітэктар «Белгіпрасельбуда» Г. Заборскі гаворыць пра рост і паліпшэнне якасці праектавання і забудовы сяла.

нілаў, Р. Алымаў (Ленінград), В. Наумава (Казахстан), Н. Афанасьев, У. Уманец (Малдавія), Л. Левін, З. Азгур, А. Грыгаран (Арменія), Я. Белопольскі (Масква), В. Ладыгіна, А. Мачуліс (Літва), І. Шышкіна (Масква).

ПАДАГУЛІЎ спрэчкі намеснік старшыні Савета Міністраў БССР Ю. Кокалаў. Ён падкрэсліў, што мы маем права ганарыцца тымі зменамі, што адбыліся ў абліччы Мінска, Гомеля, Магілёва. Нарадзіліся новыя гарады — Светлагорск і Наваполацк, Салігорск і Новалукомль, пераўтвараюцца Орша, Жодзіна, Маладзечна, Ліда. Перабудоваецца наша вёска. У гэтыя вялікі дзяржаўныя справы значны ўклад унеслі і ўносяць архітэктары.

Партыя і ўрад дастойна ацанілі работу нашых дойдцаў. Многім прысуджаны ганаровыя званні, высокія прэміі. Але нам, людзям Краіны Саветаў, не ўласцівы самазапакоенасць і выхваланне. Мы

В. Чарнышоў, Н. Шлігельман, Ю. Шпіт, В. Шыльнікоўская.

Рэвізійная камісія — Г. Булдаў, А. Гарбачоў, П. Кракалёў, А. Міронава, Н. Трахтэнберг, К. Усцюгаў, Р. Шэлежава.

Прадстаўляць беларускіх архітэктараў на пятым Усесаюзным з'ездзе архітэктараў будуць В. Аладаў, І. Боўт, А. Воінаў, Ю. Градаў, Ю. Грыгор'еў, В. Дайлаў, Я. Дзятлаў, Г. Заборскі, У. Ісачанка, А. Карамышаў, У. Кароль, В. Ладыгіна, Р. Лесь, М. Ліўшыц, Ю. Патапаў, І. Фралоў, В. Чарнышоў, Ю. Шпіт.

Адбыўся пленум праўлення Саюза архітэктараў Беларусі. Старшынёй праўлення Саюза архітэктараў выбраны Ю. Шпіт, намеснікамі старшыні — В. Анікін, В. Ладыгіна, Ю. Грыгор'еў. На пасяджэнні рэвізійнай камісіі яе старшынёй выбраны Н. Трахтэнберг.

ВОЧЫ РАСІІ

Сяргей ЯСЕНИН

ЛИСТ ДА МАЦІ

Ты яшчэ жывеш, мая старая!
Я жывы. Паклон табе, паклон!
Хай над хатай ціха дагарае
Вечаровы свет забытых дзён.

Пішучь мне, што тоіш ты трывогу,
Што табе самотна без мяне,
Што зачэста ходзіш на дарогу
У старым злінялым шушуне.

І табе у прысьмеркавым суме
Часта бачыцца усё адно ж,
Быццам нехта мне ў карчомным
тлуме
Увагнаў пад сэрца фінскі нож.

Родная, нічога! Супакойся.
Гэта толькі мроіцца ў журбе.
Не такі ўжо горкі я прапойца,
Каб сканаць, не ўбачыўшы цябе.

Па-ранейшаму пяшчоты поўны,
Як жар-птушку, мару пешчу ў снах,—
Каб хутчэй мяне з тугі бунтоўнай
Шлях прывёў пад родны нізкі дах.

Я вярнуся, як раскіне голле
Па-вясноваму наш белы сад.
Толькі ты ўжо ў досвіткавай золі
Не будзі, як восем год назад.

Не будзі таго, што не збылося,
Не хвалюй вярэдліва гады,—
Рана стратамі сустрэла восень,
Выстудзілі сэрца халады.

І маліцца не вучы мяне. Не трэба!
Да старога травянее след.
Воч маіх пагодлівае неба,
Ты адна мой вечаровы свет.

Дык забудзься на сваю трывогу,
Не сумуй задужа пра мяне,
Не хадзі так часта на дарогу
У старым злінялым шушуне.

Я не быў ніколі на Басфоры,
Не пытай, як дзень нудзьгуе днём.
Я ў таіх вачах убачыў мора —
Сінім захлынаецца агнём.

У Багдад не йшоў я з караванам,
Не дарыў табе ні шоўк, ні хну.
Да мяне схіліся гнуткім станам,
На каленях дай я адпачну.

А ці зноўку, колькі ні прасі я,
Клопату няма табе, мой свет,

Да сэрцай мільёнаў і мільёнаў
ён прыйшоў праз сваю ранішнюю
непасрэднасць, праз сваю
чэснасцю пачуццяў, праз
свой першародны давер да ча-
лавека.

Людзі адплацілі яму тым жа.
Даверам, любоўю, захаплен-
нем.

Паэт самых бунтоўных год
адлюстравіў з выключнай пра-
маты і чэснасцю пераломны
характар Расіі.

Як чыстыя вочы Расіі, гля-
дзіць ён і будзе глядзецц у ду-
шу кожнага з нас.

Споўнілася 75 год з дня на-
роджэння аднаго з выдатных
сыноў Расіі. Чытачам газеты
«Літаратура і мастацтва» пра-
паную ў сваім перакладзе не-
калькі старонак з лірыкі Сярг-
ея Ясеніна.

Рыгор БАРАДУЛІН.

Што я ў імі сіверным — Расія —
Самы лепшы, дарагі паэт.

У мяне ў душы прае тальянка,
Бачу месяц — чую мілы брэх.
Хіба ты не хочаш, персянка,
Бачыць сіні край ласкавых стрэх!

Я сюды прыехаў не з дакукі —
Клікаў край пялёсткавай імглы.
Лебядзіныя сустрэлі рукі,
Абвіталі, быццам два крылы.

Лёс ні хвілі мне не даў спакою,
І хоць дзён мінулых не кляню,
Раскажы мне што-небудзь такое
Пра таю — ў вясёлках — старану.

Заглушы ў душы тугу тальянкі,
Чараў свежых хай хмяліць павеў.
Каб пра воч паўночныя маланкі
Ні ўздыхаць, ні думаць не хацеў.

Хоць не быў ніколі на Басфоры,
Не схлушу, як дзень нудзьгуе днём.
Вочы нездарма твае, як мора,
Сінім захлынаюцца агнём.

ПЕСНЯ ПРА ШЧАНЮКОЎ

Ранкам, дзе дрэмле змора
Саломы, рагожных куткоў,
Ашчаніла яна сямёра
Рыжых, спялых ішчанюкоў.

Да вечара яна іх лізала,
Аблашчвала языком,
І дыміўся сняжок падталы
Пад мокрым яе жыватом.

А вечарам, калі куры
Падпечка слухаюць змрок,
Гаспадар выйшаў хмуры,
Сямёра ўсіх паклаў у мяшок.

Доўга бегла па гурбах белых, —
Да ягонаў звыкла хады.
І так доўга, доўга дрыжэла
Незамёрзлая роўнядзь вады.

А калі ледзь назад плялася,
Вылізваючы пот з бакоў,
Месячык ёй над хатай здаўся
Адным з яе шчанюкоў.

У сінечу настлыую звонка
Скавытала адна ў снягах.
Слізгануўся месяцок тонкі,
За пагоркам знік у палях.

Глуха, як ад падачкі няйначай,
Калі каменем кінуць на смех,
Пакаціліся вочы сабачыя
Залатымі зорамі ў снег.

НОВЫЯ НАЗВЫ НА АФІШАХ

Гэтымі днямі адбылася прэм'ера ў Рэспублі-
канскім тэатры юнага гаспадары.
Пастаноўку спектакля на п'есе К. Губарыч
«Мяловы месяц» ляжыць аснова рэжысёр Галіна
Кандрашова. Мастак — Іван Пешкур.
На здымку яны бачыце сцэну са спектакля. У
ролі Гэлі — Юлія Палосіна, Стася — Віктар
Турмовіч.

В ЯСНОП 1906 года з Харкава
ў Севастопаль нелегальна
прыбыла група маладых
бальшавікоў для наладжвання рэва-
люцыйна-палітычнай работы. Сярод
іх былі Мікалай Пальчыньскі — «Мац-
вей», Дамітрый Басальга — «Дзіма»,
Канстанцін Басальга — «Іван», Мі-
калай Хрусталёў — «Сямён» і іншыя.

Абставіны ў горадзе вельмі скла-
данія. У турмах знаходзілася пад
следствам больш дзвюх тысяч матро-
саў Чарнаморскага флоту, які паў-
стаў у лістападзе 1905 года супраць
царскага самаўладства. Сацыял-дэ-
макратычная арганізацыя бальшаві-
коў з-за жорсткіх рэпрэсій была вель-
мі аслаблена, горад быў аб'яўлены на
ваенным становішчы.

Аднак Канстанціну Басальгу і яго
таварышам з дапамогай партовых ра-
бочых удалося арганізаваць баявую
дружыну, узначыць Ваенна-рэвалю-
цыйны камітэт, наладзіць падпольную
друкарню і значна ажывіць рэвалю-
цыйны рух у горадзе.

Царская ахранка прыкладала ўсе
намаганні, каб знайсці бальшавіцкую
друкарню газеты «Севастопольскі
кур'ер» і разграміць яе. І калі ёй
удалося гэта зрабіць, камітэт выра-
шыў захапіць друкарню і выпусціць
чарговы нумар газеты «Солдат».

Захоп друкарні даручылі баявой
дружыне па старанна распрацава-
ным плане.

У прызначаны дзень, раніцай, 12
узброеных дружыннікаў з партовых
рабочых занялі ўсе ўваходы і выходы
з друкарні.

Група таварышаў на чале з Кан-
станцінам Басальгам прад'явіла ад-
міністрацыі патрабаванне: тэрмінова
набраць і надрукаваць газету. Усе
даведкі па тэлефоне ад імя адміні-
страцы давалі дружыннікі. Наведваль-
нікаў затрымлівалі, ім вельмі прапа-
ноўвалі часова «адпачыць» у асоб-
ным пакоі.

Работа ішла паспяхова. Рабочыя і
служачыя ахвотна выконвалі «заказ».
За шэсць гадзін было надрукавана і
вынесена з друкарні пяць тысяч
экземпляраў газеты, якія былі паспя-
хова распаўсюджаны.

Тым часам набліжаўся дзень суда
над матросамі крэйсера «Ачакаў» і
іншых караблёў. Многія прадстаўнікі
судавых каманд выказаліся за
узброенае паўстанне, мэта якога —
вызваленне арыштаваных матросаў.
Многа намаганняў бальшавікам дав-
лося ўжыць, каб угаварыць матросаў
не пачынаць неарганізаванага паў-
стання. Замест яго Ваенна-рэвалю-
цыйны камітэт рашыў зрабіць дзёр-
кі налёт на будынак Акруговага ваен-
нага суда, які змяшчаўся на адной з
галоўных вуліц горада, з мэтай захо-
пу следчых матэрыялаў. Прадэсі
гэту аперацыю было даручана «Мац-
вею» — Пальчыньскаму, «Івану» —
Басальгу і «Сямёну» — Хрусталёву.

Пасля стараннага вывучэння абста-
ноўкі, высветлялася, што к 12 гадзі-
нам ночы ваенныя патрулі сцягваліся

на плошчу горада, каб строем ісці ў
казармы. Вуліцы на паўгадзіны пус-
целі, пакуль з'яўлялася змена.

Праз спачуваючага прысяжнага да-
веранага удалося ўстанавіць план бу-
дынка суда і дзе стаць шафа з судо-
вымі дакументамі.

У прызначаны вечар былі падрых-
таваны баевікі і рамізнік-ліхач на па-
ры коней.

А першай гадзіне чэрвеньскай по-
чы, калі лацуг салдат знік з плошчы,
да будынка суда пад'ехаў фаэтон.

Узброіўшыся браўнінгамі, чацвёра
падышлі да дома. Два баевікі заста-

Такім быў Канстанцін Басальга ў мала-
дзям гады.

ліся на вуліцы дзорнымі. «Мацвей»
у форме тэлеграфіста хутка накіроў-
ваецца да парадных дзвярэй суда.
Звоніць... Мінуты праз дзве за дзвя-
рыма чуецца голас:

— Хто там?

— Прыміце тэрміновую тэлеграму
пану старшынніку суда. — адказаў
«Мацвей».

Дзверы павольна адчыніліся. У бу-
дынак уляцелі чацвёра. Вартаўнік
звязаны, у роце кляп. Ля дзвярэй з
рэвалверам баявік. Астатнія імкліва
кінуліся наперад, перарэзаўшы на ха-
ду тэлефонны провад. Замок шафы
ўзламаны, хутка вынесены тоўстыя
папі са справамі і рэчавымі доказа-
мі — рэвалюцыйнымі сцягамі паў-
стаўшых. Запінуўшы дзверы суда,
падпольшчыкі селі ў фаэтон і памча-
ліся па вуліцах горада да Балаклавы.
На кожным кроку іх чакала небяспе-

НА ЗДЫМАЧНЫХ ПЛЯЦОЖКАХ

ЧЫРВОНЫЯ Д'ЯБАЛЯТЫ

...Надвечорак. Цішыня.
Раптам загуў матор, па-
чулася страляніна. Нібы
разышаны звер, на луг
выскоквае зялёная амфі-
бія з жоўтымі плямамі
маскіроўкі па бартах. Ма-
шына імчыць напярэсткі,
набірае хуткасць, жоўтыя
плямы зліваюцца ў су-
цэльную рудаватую пала-
су. За рулём — хлапчук,
побач, з аўтаматамі, яго
сябры. Хлапчукі захапілі
нямецкую машыну і ўця-
каюць з палону. За імі
на матацыклах гоняцца
фашысты. Хлапчукі сма-
ляць ва ўсю з аўтаматаў.

Машына набліжаецца
да Нёмана. Справа і зле-
ва — лес. Ёсць толькі ад-
но выйсце — фарсіра-
ваць раку. Амфібія сходу
ўразаецца ў ваду. Коця-
ца за бартамі хвалі. У гэ-
ты момант баровае за-
рава ахоплівае паўнеба —
узрываецца склад бое-
прыпасаў. Гэта таксама
работа юных партызан.
Па чырвонай вадзе плыве
амфібія да берагу.
Наперадзе цямнее лес.
Там — партызаны...

У час пералынку гута-
ру з рэжысёрам.

— Фільм наш прыгод-
ніцкі. Романтизацыя кар-
ціны апраўдваецца тым,
што ў аснове стужкі рас-
каз хлапчука пра подзві-
гі свайго бацькі і яго ся-
броў у час Вялікай Айчын-
най. Ну і, вядома, дзіця-
чая фантазія трохі пера-
большае, падмалёўвае
рэальныя падзеі. Герой
фільма — дзеці. Чатыры
хлопчыкі і дзяўчынка.
Батальных сцэн не шмат.
Дзецім даводзіцца стра-
ляць, але яны не міліта-
рысты. Трупы не валяцца
направа і налева... Здым-
кі ўжо набліжаюцца да
канца. Так што неўзабаве
можна будзе паглядзець,
што ў нас атрымаецца...

Трэба адзначыць, што
фільм «Пяцёра адван-
ных» — работа дэбютан-

таў. Гэта дэбют у кіно
пісьменніка Алеся Асі-
пенкі, кампазітара Льва
Абеліевіча, апэратара
Юрыя Шалімава, мастака
Уладзіміра Ароніна, урэ-
шце, гэта першая стужка
для дзяцей Леаніда Мар-
тынюка.

— Да дэбютантаў можна
далучыць і маладога ар-
тыста, выпускніка Бела-
рускага тэатральна-мас-
тацкага інстытута Юрыя
Рашэтнікава. Здымаюцца
ў карціне таксама народ-
ныя артысты рэспублікі
Стэфанія Станюта, Павел
Кармунін і іншыя.

— Але галоўныя выканаў-
цы — дзеці: мінскія
школьнікі Таня Шчыг-
ельская, Косця Лянеў-
скі і Саша Прыма-
ка, хлопчык з Літвы Рай-
ма Баніёніс, які здымаец-
ца разам з бацькам — вя-
домым літоўскім арты-
стам Данатасам Баніёні-
сам, масквіч Лёна Шапя-
лёў.

...Мы сядзім на беразе
Нёмана з Таняй Шчыг-
ельскай. У юнай артысткі—
Таня яшчэ шасцікласні-
ца — тонкія касічкі з вя-
лікімі белымі бантамі, сі-
нія-сінія, як першыя пра-
лескі, вочы.

на. На ўскраінах горада — заставы, якія маглі затрымаць пры любым падаранні.

Праехаўшы кіламетры два ад заставы, крута павярнулі ўбок, спыніліся, знялі «багаж» і адпусцілі «ліхача». А судовыя справы, зваліўшы ў кучу і абліўшы газай, падпалілі...

Раніцай стала вядома, што праз некалькі час пасля налёту на будынак суда вярнуўся з гуляння другі вартаўнік. Колькі ні стукаў, ніхто не адчыняў яму дзвярэй. Узламаўшы акно, улез, і аслупянеў, убачыўшы звязанага вартаўніка. А калі пра ўсё даведаўся, кінуўся званіць у паліцыю.

быў адкладзены. Яго правалі праз тры месяцы, грунтуючыся на розных запісках, якія выпадкова засталі ў руках следчых...

Шоў 1907 год. Сацыял-дэмакратычная рабочая партыя Расіі рыхтавалася да свайго пятага з'езду. Праходзілі нелегальныя сходы, выбіралі дэлегатаў. Уральскі абласны камітэт партыі, які ў той час узначальваў мужны бальшавік Арцём, вынес рашэнне правесці дэлегатам на з'езд Уладзіміра Ільіча Леніна ад адной з партыйных арганізацый Урала.

В. МАРУТКА,

загадчык аддзела Дзяржаўнага музея Беларускай ССР.

РЭВАЛЮЦЫЯЙ МАБІЛІЗАВАНЫ

Здавалася, даўно працывіты старонкі рэвалюцыйных бітваў у Расіі, высветлена ўсё, што мела адносіны да тых бурных дзён, падзей, падзвігаў.

Але настойлівае пошукі адкрываюць новыя факты, новыя імёны. Вось і зараз, у год ленинскага юбілею, намаганнімі навуковых супрацоўнікаў Дзяржаўнага музея Беларускай ССР знойдзены матэрыялы пра подзвігі бальшавіка-беларуса К. М. Басальга.

Хто ж такі Басальга? Чым ён прыцягвае да сябе нашу ўвагу. Канстанцін Мікалаевіч Басальга (1887—1963) нарадзіўся ў вёсцы Барковічы Слуцкага павета Мінскай губерні. Калі ён скончыў сельскую школу, старэйшы брат узвёў яго ў Харкаў і ўладкаваў у рэальнае вучылішча. Займаючыся ў сацыял-дэмакратычным гуртку, Канстанцін пазнаёміўся з бальшавіком «Арцёмам» — Фёдарам Андрэевічам Сяргеевым.

Увосень 1906 года Канстанцін Басальга — «Іван» — разам з Арцёмам і сваім братам Дзмітрыем быў накіраваны на Урал для работы ва Уральскай партарганізацыі.

З'яўляючыся членам Уральскага абласнога камітэта партыі, К. Басальга па даручэнні Арцёма выязджаў на Усолле Верхне-Камскага раёна для выбарання У. І. Леніна дэлегатам на V Лонданскі з'езд партыі. На Лонданскім з'ездзе Басальга ўпершыню сустрэўся з У. І. Леніным і меў з ім гутарку. Пасля з'езду працаваў у Адэсе, Краснадары, адкуль у адміністрацыйным парадку быў высланы ў Омск, дзе актыўна ўдзельнічаў у Лютаўскай буржуазна-дэмакратычнай рэвалюцыі і ў падзеях Вялікага Кастрычніка. Потым барацьба з разрухай, голадам, працяглая хвароба.

У пачатку Вялікай Айчыннай вайны ўступіў у народнае апалчэнне ў Севастопалі. Уздзельнічаў у баях з фашысцкімі войскамі, быў кантужаны, пасля эвакуіраваны ў Стаўрапаль. Тут К. Басальга працаваў на гаспадарчай і культурна-асветнай рабоце.

Гэта асобныя вяхі жыцця Канстанціна Мікалаевіча. Але за кожнай з іх, за кожным наваротам складанай і цяжкай дарогі барацьба, барацьба за заўтрашні светлы дзень.

Хутка ў суд прыехалі ўсе самыя высокія чыны Севастопалі. І таксама ахнулі.

— Будзем судзіць усіх без следчых спраў. — прахрыпеў адзін з іх...

А па горадзе разносілася вестка аб выкраданні судовых спраў паўстаўшых матросаў. Радаваліся ачакаўцы, якія сядзелі ў турме. Яны вывесілі ў акне турмы чырвоны сцяг. Радавалася працоўнае насельніцтва Севастопалі.

Як шалёныя, мітусіліся шпікі. Палаўныя вобскі па ўсім горадзе. Бальшавікам, членам ваеннай арганізацыі, пагражала смяротная небяспека, і яны паспешліва пакінулі горад. А суд над рэвалюцыйнымі маракамі

Гэту адказную работу Арцём даручыў сваіму вернаму вучню і таварышу Канстанціну Басальгу. Лёс іх зноў звёў, на гэты раз на Урале.

— Паедзеш ва Усолле для выбарання Уладзіміра Ільіча дэлегатам на з'езд, — сказаў Арцём Канстанціну. — Мы будзем прасіць Ільіча даць сваю згоду быць дэлегатам з'езду па нашым мандаце.

Можна сабе ўявіць, як усхвалявала маладога рэвалюцыянера таёе даручэнне.

Усолле. Старыя, нізкія домікі, баракі.

Яўна. Гледзячы гаспадару ў твар, Канстанцін вымаўляе пароль.

— Я ад Івана Пятровіча.

— Пятроў хутка прыйдзе, — адказвае гаспадар...

У мэтах канспірацыі вырашылі праводзіць сходы ў дамах рабочых па 10—15 чалавек.

На ўсё сходах усольскія салявары аднагалосна выбіралі Леніна. На чацвёрты суткі, позна ўначы, Канстанцін з дарагімі дакументамі ў кішэні выехаў у Екацярынбург. З вазкала Канстанцін паехаў на явачную кватэру, каб у абласным камітэце здаць пратаколы сходаў і заверыць мандат Ільіча.

...Канстанцін узышоў па лесвіцы, ціха адчыніў дзверы кватэры, глядзіць: ля стала вялікая канапа, на канапе разваліўся прыстаў, а па баках — двое гарадавых. Канстанцін выскачыў у двор, чуючы заду грукат канавых ботаў гарадавых.

— Стой! Стой! Стреляць будзем!

Канстанцін кінуўся да плота, падскочыў, уцяпіўся за верхнюю дошку, падцягнуўся... але сарваўся і грукнуўся на зямлю. А гарадавыя былі ўжо побач. Сабраўшы ўсе сілы, зноў скочыў на плот, падцягнуўся і пераліцеў у двор суседняга дома. Яшчэ мінута — і ён ужо на нейкай ціхай вулачцы. Зайшоў у пусты двор, прывёў сябе ў парадок і, перакананы, што мандат на месцы, спакойна рушыў па люднай вуліцы.

Афармляючы мандат у гарадскім камітэце, Басальга даведаўся, што ў яго адсутнасць Арцём быў арыштаваны. Гэта вестка ўстрывожыла маладога рэвалюцыянера. Яны ж разам павінны былі ехаць дэлегатамі на з'езд. Як жа цяпер быць? Што рабіць з мандатам Ільіча?

У камітэце прапанавалі неадкладна выехаць самому ў Пецярбург, каб у час даставіць мандат Уладзіміру Ільічу.

У Пецярбургу дабраўся да явачнай кватэры Лядава, але дома яго не застаў. Жонка паведаміла, што Лядаў ужо даўно выехаў за граніцу на з'езд.

Даведаўшыся, што Канстанцін прывёз мандат для Уладзіміра Ільіча, яна захвалялася.

— Што рабіць? Мы чакаем у сябе вобвыску, а зараз ужо позна, цяжка каго-небудзь знайсці.

— Давядзецца начаваць у вас, толькі мандат прашу скаваць як мага лепш, — ціха сказаў Канстанцін.

На шчасце, ноч прайшла спакойна, а мандат раніцай «па ланцужку» быў перададзены ў ЦК для адпраўкі па адрасе.

На наступны дзень Басальга, пад кіліччай «Дальні», поездам выехаў у Фінляндыю, дзе з'ездзўскі сувязны пасадзіў яго на замежны параход, які ішоў у Стэкгольм.

— Ні з кім не гаварыце, таварыш Дальні, пакуль вы ў рускіх тэрытарыяльных водах. Могуць арыштаваць, — вучыў сувязны. — Майце на ўвазе, што апрача вас на параходзе

сдуць на з'езд яшчэ некалькі дэлегатаў.

Па дарозе разгаварыліся, пазнаёміліся. Ледзь сышлі на бераг, як да іх падышоў чалавек у цыліндры і на ламанай рускай мове запытаўся:

— Вы рускія? Прыехалі на партыйны з'езд? Праз дваццаць чатыры гадыны вы абавязаны пакінуць Швецыю, інакш будзеце выдадзены рускім уладам.

Выехалі ў Капенгаген. Аказалася, што і дацкі ўрад, атрымаўшы пратэст Міністэрства замежных спраў Расіі, не дазволіў праводзіць з'езд у Даніі. Працягваў сваю работу з'езд у Лонда-не.

Даведаўшыся аб прыездзе на з'езд новай групы дэлегатаў, У. І. Ленін выказаў жаданне сустрэцца з ёй. Доўга гутарыў, цікавіўся, распытваў...

— Як даехалі? Ці не было арыштаў на граніцы? Які настрой у рабочых?

Адказваючы на пытанні Ільіча, Басальга паведаміў:

— Я прывёз вам, Уладзімір Ільіч, мандат на з'езд ад Уральскай партарганізацыі Усоля. Таварышы, галасуючы за вас, вельмі прасілі быць іх дэлегатам.

Канстанціна тут жа падтрымалі таварышы з Урала.

— Добра, абмяркуем гэта пытанне, — адказаў Уладзімір Ільіч. — Я ўжо маю некалькі выбаранняў. Калі можна будзе перадаць астатнія мандаты іншым таварышам, я прыму гашу прапанову.

І ў гэты час званок паклікаў дэлегатаў у залу. Усе заспяшаліся на пасяджэнне.

Лёгкай хадой па прыступках узнімаўся на трыбуну Ленін. Ён пачаў сваю прамову...

На наступны дзень стала вядома, што У. І. Ленін зарэгістраваўся на з'ездзе па мандаце ад Верхне-Камскай (Усольскай) партыйнай арганізацыі бальшавікоў.

Перад ад'ездам з Лондана Канстанцін і яго брат Дзмітрый з групай уральцаў папрасілі ў Уладзіміра Ільіча дазволу зайсці да яго на кватэру развітацца і пагаварыць. Уладзімір Ільіч ахвотна даў свой адрас.

І калі ў гутарцы Дзмітрый Басальга раскажаў пра тое, як група бальшавікоў ваенна-рэвалюцыйнага камітэта Севастопалі друкавала газету «Солдат» і як арганізавалі выкраданне з залы суда следчых матэрыялаў па справе паўстаўшых матросаў Чарнаморскага флоту, Уладзімір Ільіч з захапленнем сказаў:

— Аб гэтым, баценькі, трэба абавязкова напісаць артыкул.

Паехаў з Лондана Канстанцін, акрылены ідэямі Ільіча і натхнёны на новыя справы і подзвігі ў імя свабоды і шчасця працоўных. І зноў падполле, зноў барацьба...

АПОШНЯЙ ВАЙНЫ

— Першы раз здымаюся... Спачатку баялася. А потым асмялела, нават з кулямёта страліла... — пахвалілася яна. — Ці будзеш артысткай? Не ведаю. Маці адно кажа: «Не запускай вучобу. Кіно — гэта часова». Мы тут вучымся, у Навагрудку. І дрэнных адзак у нас няма.

Побач сядзіць з вудай Саша Прымака. Паплавок нерухома застыў, і таму

на пытанні Саша адказвае з задавальненнем. — Мне падабаецца здымацца. Асабліва цікава ездзіць на амфібіі. Калі б сёння не было сонца, дык ужо б здымалі. А так будзем сідзець да вечара. Нам патрэбны прыцемкі... Затое мо хоча акунька якога спаймаю...

Трохі воддаль бляе галава Лёні Шапялёва. Ён рыбацьбы разам з нямецкім матацыклістам.

— Гэта мая другая роля ў кіно. Першая была ў фільме «Злачынства і пакаранне», — важнічае Лёня. — Я па фільме — Лёва. Гэта мяне выратаваў з палону на амфібіі...

...Здымачная група вярнулася ў Навагрудок познае вечарам. Неўзабаве на дошцы аб'яў ужо вісела заданне на наступны дзень.

Л. ЛЯВОНАУ.
Фота В. БАРАНАВА.

ВОДГУКІ, АДКАЗЫ БУДЗЕ Ў ЛЯЎКАХ МУЗЕЙ

20 сакавіка гэтага года ў нашай газеце быў змешчаны артыкул В. Рабкова «Цвіце вясной тут сіні сон...», у якім ставілася пытанне аб тым, што наспела пара аднавіць у Ляўках дачу Янкі Купалы і стварыць там філіял літаратурнага музея пээта. Артыкул быў накіраваны для рэзгавання ў Віцебскі абком партыі. Загадчык аддзела прапаганды і агітацыі абкома партыі П. Пазнякоў паведаміў у рэдакцыю: «Пытанні, узнятыя ў артыкуле В. Рабкова «Цвіце вясной тут сіні сон...», былі старанна вывучаны ўпраўленнем культуры аблвыканкома, Аршанскім РК КПБ і райвыканкомам

і прапановы ўнесены на разгляд выканкома абласнога Савета дэпутатаў працоўных. 31 жніўня г.г. прынята пастанова Віцебскага аблвыканкома [№ 312] «Аб аднаўленні дома народнага пээта Беларусі Янкі Купалы ў в. Ляўкі Аршанскага раёна і стварэнні філіяла літаратурнага музея», якой прадугледжана на працягу 1974 года закончыць усе работы па аднаўленні дачы Я. Купалы ў вёсцы Ляўкі. Упраўленню культуры аблвыканкома даручана ўвайсці з хадайніцтвам у Міністэрства культуры БССР і Саюз пісьменнікаў БССР аб стварэнні ў Ляўках філіяла літаратурнага музея Янкі Купалы».

КРЫТКА ПРЫЗНАНА ПРАВІЛЬнай

Упраўленне культурна-асветных устаноў Міністэрства культуры БССР паведаміў, што факты, выкладзеныя ў карэспандэнцыі Л. Лявонава «Хачу быць дырэктарам...», якая надрукавана ў газеце «Літаратура і мастацтва» 28 жніўня г.г., мелі месца.

Выступленне газеты абмяркоўвалася ў Маладзечанскім гарадскім аддзеле культуры. У Міністэрстве культуры БССР адбылася гутарка з начальнікам Мінскага абласнога ўпраўлення культуры В. Васільевым і загадчыцай Маладзечанскага гарадскога аддзела культуры Т. Сяргеевай. Зараз прымаюцца захады, каб укамплектаваць

кадрамі Маладзечанскі гарадскі Дом культуры. М. Бараш выехаў на новае месца работы. Абласное ўпраўленне культуры вырашае пытанне аб уладкаванні на работу В. Пацпенкі.

Абласному ўпраўленню культуры ўказана на тое, што трэба больш прыніпова, патрабавальна і чула адносіцца да кадраў.

Ж. СІНЁЛЬНИКАВА,
начальнік упраўлення культурна-асветных устаноў Міністэрства культуры БССР.

С Ц Е Ж К А ДА ЖЫВОЕ КРЫНІЦЫ

«Павячэраўны свежай духмянай юшкай, якую Прапон згатаваў па адмысловаму рэцэпту, мы прылеглі каля ярка палаючага вопішча...»

Прачытаеш такое і — нешта даўно забытае варухнецца ў душы, запахне дымком, рэчкаю, туманам, адчуеш у нагах лёгкую стому, быццам засынаеш з адчуваннем, што заўтра зноў будзе летні спыталак, неспакойнае чаканне над паплаўком, зарапка ў густым луцце ракіты...

Не ведаю, як хто, а я зайздросціць людзям, якім пашпававаць доўгі час жыць сярод лесу, бываць на паліваннях і рыбалках, а яшчэ больш тым, хто ўмее таленавіта і добра раскацаць пра ўбачанае людзям, хто нястомна вучыць нас бачыць і любіць прыроду. Нельга не застацца ўдзячным ім за тое светлае, чаму навучылі іх кнігі — кнігі пра вялікую дабрату і любоў чалавека, без якой ён ніколі не будзе шчаслівым.

Вось з такой удзячнасцю чытаю я і кніжку Уладзіміра Ляўданскага «Ноч над Нёманам», у якой ён проста і харапа раскачвае пра ўбачанае ў лясх і на берагах рэчкі, нястомна вучыць нас вялікай любові да жывога.

У зборніку вылучаюцца замалюўкі аб прыродзе, у якіх яна, як і ў большасці апавяданняў, галоўны герой. Падкупляе ў замалюўках прагата, шчырасць і даверлівасць, тонкасць назірання. Калі чытаеш іх, становіцца радасна ад таго, што даведася шмат новага, стаў багацей душой. Даведваешся пра дзіўную прыгожую птушку Івалгу («Спявак-прыгажун»), пра ўдалага рыбадоўца скапу («Крылаты рыба»), пра крыжадзюбаў («На лыжнай прагульцы»), пра белую саву («Белы пуд»). Здзівішся — як гэта не ведаў дасюль, што такі, здавалася б, непаваротлівы звер бабёр можа адолець воўка («Мёртвая хватка»), пазайздросціць аўтару, што ўдалося яму ўбачыць, як ліс, каб адолець воўка, засынае яго пяском («Над старым дубам»), бо толькі і ведаў, што

Уладзімір Ляўданскі. «Ноч над Нёманам». Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1969 г.

ў такіх выпадках лісы коціць воўка да вады.

А колькі карысці прыносяць гэтыя апавяданні дзецям.

Многа вялікай цэльнай, перажытага, блізкага ўкладзена ў апавяданне «Сэрца чалавека». З гадамі можна зразумець, нават прыняць суадноснасць, часовасць многіх паняццяў, але заўсёды застаюцца вечнымі дабраты, і часнасць, і вялікае, ніколі не вышчыльнае ў чалавеку пачуццё любові да жывога, да жыцця, бо вечным шчасцем для чалавека было і будзе падняць у траве бездалоўнае цэльца птушкі, каб потым падняўся ў неба моцны і шчаслівы птах.

Праўда, не ўсе апавяданні сабраныя ў кнізе, вытрыманы на адным узроўні. Надуманым, нежыццёвым выглядае апавяданне «Ля рыбацкага вопішча». Не ўдалося, на мой погляд, і апавяданне «У засадзе». Пачатак яго цікавы, але гумарыстычная развязка не падрытваная, у канцоўцы няўдала паўтараецца гісторыя Сысой Сямёніча — проста крыўдна на аўтарскі промах.

Хочацца папракнуць аўтара і за моўныя агрэхі. Ён піша: «ценярук пайшоў колам» (пошел колесом?), «на леснічойцы» (гэта значыць, на хале лесніца?), «І яшчэ. Трэба больш давяраць чытачу, не «разжываць» вывады. Тады не было б і такіх канструкцый, як «...павялі пета-ропкую гаворку аб тым, якое значэнне мае для чалавека прырода, які вялікі ўплыў яна робіць на яго». Як усё гэта па-газетнаму прасталінейна і сумна. На жаль, агрэхі такога парадку сустракаюцца даволі часта.

Аднак усё ж загортаем апошняю старонку кнігі з добрым шкадаваннем, з радасцю, што гэтыя старонкі перагорнуцца не аднымі рукамі, што многа добрага прынесуць яны людзям, дапамогуць зразумець простую ісціну, якую даўно зразумелі маленькія прыци Экзюперы: замест таго, каб з'есці пілюлю, якая змяняе ваду, лепш за зберажоны час схадзіць да жывога крыніцы.

А. ЖУК.

ДЛЯ ЛЮДЗЕЙ, якія прайшлі з баямі ад Масквы да Берліна, для тых, хто зведаў дні фашысцкай акупацыі, самым цяжкім перыядам у жыцці, застаецца ваеннае ліхалецце.

Усевалад Мігай у шаснаццаці гадоў стаў салдатам, воінам-добраахвотнікам, абаронцам роднай зямлі ад фашысцкай навалы. Быў кантужаны, змяты гарматай пры разгрузцы воінскага эшалона, але дайшоў да Берліна.

Ды не вайна, а перыяд з мая 1944 па кастрычнік 1967 года стаў для Мігая самым цяжкім — перыяд вяртання ў строй. Перажытае за гады вайны азвалася ў цэле цяжкай хваробай,

боту! «Цэлымі днямі страчу карэспандэнцыі. Адпраўляю іх у рэдакцыі газет «Звязда», «Советская Белоруссия», «Чырвоная змена», «Гомельская праўда». А радавацца няма чаму. З рэдакцыі прыходзяць несучасныя адказы: «Ваш матэрыял надрукаваць не можам».

Значыць, трэба вучыцца, тым больш, што за плячыма ўсяго шэсць класаў. Новая справа — і новыя сябры: яго школьнікі настайнікамі становяцца суседскія хлопчыкі, зразумець сакрэты газетных жанраў дапамагаюць прафесіянальныя журналісты Сяргей Прач, Эдуард Сушкевіч, Ісак Баравік, Георгій Білізюк, Гарык Далгіцкі, Зоя

му ўласнаму». Яму пішуць многія і адусюль. За пісьмамі паўстаюць вобразы людзей, даўно перакананых, што ўжо ніякія дактары ім не дапамогуць, аднак хоць бы адзін з іх раскіс, расхныкаўся, — у кожнага зайздросны аптымізм: толькі наперад, толькі змаганне; будні, абмежаваныя пасцеллю і чатырма сценамі, — прэч, шырэй рамкі ў свет, далей і праніклівей позірк — такі іх дэвіз. Людзі мужныя, людзі нязломнай волі і пшчотнай дабраты, салдаты прыдзяга краю, байцы наступальнай гартуўкі, — такімі мы бачым з кнігі Ніну Вішнякову, Івана Шамава, Лію Адававу, Івана Сляцова, Аляксей Зайцава, Рыту Дзянісаву і іншых. Іх вобразы такія ж запамінальныя, як і вобразы бацькі, бабулі, жонкі Марусі, пенсіянера Рыгора Рыгоравіча Новіка, членаў брыгады камуністычнай працы Марыі Яфрэменкі з Мінскага мотавелазавода.

Аўтар кнігі «Зноў у строй» піша проста, лаканічна, кожная фраза ў яго глыбока правудманна.

Усевалоду Мігаю не хочацца, каб бачылі іншыя, што яму цяжка. «Калі ўпаду ды хто-небудзь у мой бок гляне, раблю выгляд, што пераабуваюся». Такія ж і яго франтавыя сябры. «У аднавокага Васіля Грачова адна з куль у лёгкіх засела. Працуюць моўчы, гнэўна нават, а адпачнуць — пра каханне гавораць, па мірнай працы ды вучобе сумуюць».

У сям'і Мігаёў нарадзілася дачка. «Старэйшая сястра Марусіна загінула ў засценках гомельскага гестапа. Звалі яе Таняй. І мы сваю дачку Таняй назвалі. Дзед Пашкевіч параіў у гонар яе нараджэння пасадыць у нашым агародзе грушу. Пасадылі дзве». Нарадзіўся сын. «Сына назвалі Жэнем, імем майго бацькі, які загінуў на фронце. Дзед Пашкевіч напамніў нам, шчаслівым, што нядрэнна б яблыньку вясной пасадыць. Дзве пасадылі!»

І вытрымка з пісьма: «Думаюцца мне, што толькі музыка можа выразіць тое пачуццё, якое ўзнікае ва мне, калі я ў думках крапаюся тэмы кахання ў нашым становішчы».

Упэўнены, кнігу Усевалода Мігая прыхільна сустрэне чытач. Яна цікавая і ў многім паучальная, яна поўная мужнага аптымізму, такога, як воль у гэтых заключных радках: «Працягваем любіць і ненавідзець, змагацца і перамагаць, пактваць і радавацца — працягваем жыць... Сёння камуністы І. Каяфію, С. Прач і Г. Далгіцкі далі мне свае рэкамендацыі ў партыю Вялікага Леніна».

І. КІРЭЙЧЫК.

У СТРОЙ СТАНОВЯЦЦА МУЖНЫЯ

прыкавала да пасцелі. Шпіталі, шпіталі... Спробы вярнуцца ў строй...

За што толькі ні браўся ён: працаваў кінамеханікам, плёў кошыкі з лазы, аўсянай саломкай абклейваў шкатулкі, займаўся шавецкай справай, маляваў афішы для клуба, шмат чытаў — абы не быць без справы, не адчуваць адзіноты. І быў час — не стрымаўся, сарваўся: запіў. А ў такім разе адрозж і «сябры» знойдуцца — сябры да той пары, пакуль у чарках ёсць гарэлка.

Але былі ў Мігая і іншыя сябры — сапраўдныя. Гэта — франтавая сяброўка Маруся, якая стала вернай спадарожніцай на ўсё жыццё; скалечаны вайной, пазбавлены найдаражэйшага — магчымасці бачыць свет, сосед па шпітальным ложка Коля, начальнік Парыцкага аддзялення сувязі Фёдар Дудко, дырэктар клуба Сямён Гарэлік, малады рабочы хлопец Гена Маеўскі, ваенны марак Саша Працкі, брыгадзір цэха лазовых вырабаў прамкамбіната Саня Кахно, камсамольскі работнік, а затым журналіст Гарык Далгіцкі і многія іншыя.

Былы аднакласнік Саша Працкі параіў Мігаю: «Паспрабуй пісаць што-небудзь». Як Астроўскі. Хлопец ты кемлівы, атрымаецца!»

Першае невялічкае зямка ў раённай газеце прымусіла «паплапечы захлынацца ад шчасця». Дзеціца, знойдзецца цікавая і карысная справа. За ра-

У. Мігай. «Зноў у строй». Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1970.

Зайцава, паэт Сяргей Дзяргай, пісьменнік Міхась Даніленка і іншыя. Шмат чаму навучылі і тыя, з кім ніколі не даводзілася і не даведзецца ўжо сустрацца, — людзі, блізкія па лесу: прыкаваны да ложка былы ваенны лётчык, паэт Іван Шамаў і аўтар вядомага рамана «Чайка» Мікалай Бірукоў.

Прайшло чатыры гады настойлівай вучобы, бясконцых пошукаў. І вось Усевалод Мігай становіцца членам Саюза журналістаў СССР, яго карэспандэнцыі, замалюўкі, нарысы пастаянна з'яўляюцца не толькі ў раённым, абласным і рэспубліканскім друку, — яго допісы рэгулярна змяшчае газета «Известия». Дарэчы адзначыць, што ў апошні час «Известия» двойчы прэм'явала свайго актыўнага рабслёжніка Мігаю за лепшыя нарысы аб людзях.

Настойлівацца на шляху да пастаўленай мэты заўсёды прыносіць перамогу. Сёння перад намі ўжо кніга Усевалода Мігая «Зноў у строй». Кніга напісана ў выглядзе дзённіка, але гэта не дзённік — гэта хваляючая аповесць пра перажытае, пра дні самаадданыя барацьбы за вяртанне ў строй, за тое, каб быць карысным людзям, пра сяброў — сапраўдных і бескарысных, пра высокія маральныя якасці саўскага чалавека — чалавека няўрымслівай і крышталіна-чыстай душы, мужнага сэрца, дапытлівага розуму.

Ёсць у кнізе У. Мігая такія словы: «Заўсёды цягне да чалавека, лёс якога блізка твай-

«І ДА НАШЧАДКАУ ВЕРНЕМСЯ...»

Кажуць так: «Залаты ў чалавека той час, калі можна думаць пра што хочаш і шчыра гаварыць пра тое, аб чым думаеш». У хастака такі час павінен быць заўсёды. Талент, які губляе шчырасць, нагадвае фальшыва-манетчыка. І колькі б ён ні карпеў над сваімі рэчамі, прыйдзе час — падробка выявіцца. Быць шчырым — гэта таксама мужнасць. І слыбіна нашых суперажыванню залежыць ад праўдзівасці пачуццяў і глыбіні іх адлюстравання ў творы, а янім давялося сутыкнуцца.

М. Маляўка не хавае сваіх дум, трывог, нават сумненняў, не баіцца паказацца наўным ці праставатым перад чытачом, нашым сучаснікам, хоць у яго, па аднадушным сцвярдзенні даследчыкаў, «значна вырас агульнаадукацыйны ўзровень». І мастацкі густ. І гэта добра. Лірычны герой вершаў паэта ўвесь у дзеянні, у свядомым імкненні ўздзейнічаць на рэчаіснасць, у пошуках адвечных ісцін. «Усё часцей над рэчамі звычайнымі ламаю годаў, як над тайнамі...» — прызнаецца паэт у вершы, якім пачынаецца кніжка.

Мікола Маляўка. «Жалеза». Выдавецтва «Беларусь», 1970.

М. Маляўка мае схільнасць да рамантычнага асэнсавання рэчаіснасці. Шчыра кажучы, мабыць, не знойдзецца ні аднаго мастака, які б не «хварэў» на рамантызм. Рамантызм шмат якіх вершаў М. Маляўкі з кнігі «Жалеза» носіць несахалягичны характар, паэт разглядае лірычнага героя ў абставінах, калі найбольш поўна выяўляюцца духоўныя якасці гэтага героя, яго грамадзянская пазіцыя.

У нас
У крыні юшкай
Багата-жалеза, няйначай.
І мускулы ў нас —
Як у пад прэса:
Не мускулы,
А жалеза.

Гэтыя радкі з верша «Жалеза» нарадзіліся невыпадкова. Іх як бы выспелілі думы, трывогі, перажыванні паэта, што публікуюць у папярэдніх вершах — «Рамантыка», «Я даражыў...», «У грузчыкаў быт суровы» і інш.

Шмат якім нашым паэтам непасрэды іхні ўдзел у стваральнай працы з'явіўся добрым імпульсам у творчасці. Давяйце прыгадаем, колькі паэтаў «прынесла» нам адна толькі ціліца — Р. Барадулін, Г. Бураўкін, К. Цвірка, Р. Тармола і інш. Яно так: чалавек — гэта не тое, што ён думае пра сябе, не тое, што пра яго думаюць іншыя. Галоўнае ў ім — як ён дзейнічае, што ён робіць. Толькі ў працы найбольш поўна раскрываюцца і гартуюцца рысы чалавечага характару, яго талент.

М. Маляўка ўваходзіць у літаратуру, маючы багаты запас уражанняў і назіранняў, набыты ім у час работы ў далёкай Карэлі. Адсюль, відаць, стрыманасць і нешматслоўнасць яго, калі ён піша пра людзей працы, пра людзей, якія шчодрыя на пачуцці і скупыя на словы, хоць ніколі не прыкусваюць язык» (вершы «Атланты», «Я паслаўся на голі...», «Прыезджык з далёкай явы», «Сустрэча» і інш.).

У вершах М. Маляўкі няма незанятых рытмаў, глыбока «завінчаных» вобразаў, складаных тропяў, але няма ў яго і вершаў без эмацыянальнага напавнення, бязліка-халодных. І дарэмна ён часам імкнецца кампенсаваць гэты ўяўны «недахоп» такімі радкамі:

Мы сумленне перакульчычам,
Не б'ёмлем, як тварог.
У душы — дрымачай пунчы
Чалавечых дум, трывог.

Гэта залішне для паэта, які мае свой паэтычны голас, свай светаадчуванне, па-свойму выразна і цікава раскрывае складаны свет чалавечых пачуццяў, добра валодае слоўным жывапісам. Вось радкі з вершаў «Прышоў у лугі сенакос»:

Аблокамі свет прапах —
Упадзі з блакітай кроцы;
Здаецца, вавымі —
На зубках
Іны зарываюць, як атомы

Г ўвесь верш гэты іскрыцца і пераліваецца дугавымі краскамі, абшэрскамымі ранішняй расой, і кожнае слова ў ім свежае, чыстае, ранішняе.

Наогул, у лепшых вершах зборніка «Жалеза» М. Маляўка паказваў сябе як пісьменніка, які вельмі ўдумліва ставіцца да мовы, добра валодае шматзначнасцю паэтычнага слова («Шчыравала пчала», «Белыя псымы», «Дзе світаюць рэчкі»...). А верш «Фронтавая пошта», на маю думку, можна аднесці да лепшых твораў, напісаных паэтамі малодшага пакалення пра вялікую народную трагедыю — вайну.

Другі зборнік вершаў М. Маляўкі «Жалеза» сведчыць, што паэт пашырў і наглыбіў свае творчыя абсягі, прыкметна вырасла яго майстэрства. І галоўнае — паэт паказаў у нейкай ступені духоўную эвалюцыю нашага маладога сучасніка ад юнацкай рамантычнай узнісласці, першых поспехаў і расчараванняў да глыбокага ўсведамлення сваёй значнасці, сваёй адназначнасці перад роднай зямлёй і часам. І пагаджаешся з паэтам, калі ён гаворыць:

Недзе праб'ёмся трываю,
Недзе палымем лесам,
Недзе, відаць, пад зямлёю
Станем рудою,
Жалезам,
І да нашчадкаў вернемся.
І ў метале трывалым,
Ім паслужым наўвесь
Куды,
Рабатай,
Аралам...

А. ГРАЧАНКАУ.

Леанід ДАЙНЕКА

Хай у печак мартэнаўскіх сонца
бушуе.
Хай на скроні каханых не ляжа
зіма.
На уральскім агні загартоўваў
душу я,
І пакуль што ні зломаў, ні
трэшчын няма.
Помню вас, гарнякі, помню вас,
сталявары.
Толькі вочы заплюшчу — і зноў
прада мной

Папльвучь, папльвучь вашы
светлыя твары,
Як вясеннія воблакі над зямлёй.
Помню цэх шматгалосы і змену
начную,
Помню ў шуме і громе,
у промнях святла
Кранаўшчыцу, кержачку вясёлую
Нюру,
Што па цэху з гарэзлівай песняй
ішла.

У далёкіх краях, на дарогах
бясконцых
Я усюды успомню рабочых
людзей.
Нават промень маглi яны
выкаваць сонцу,
Каб гарэла мацней і свяціла ярчэй.

Тыя дні, як са школьнае дошкі,
не сцерці,
Тыя дні маіх думак і слоў
разьбяры.
Мне здаецца, і сёння звiнiць маё
сэрца
Ля крутога падножжа магiтнай
гары.

Усё павiнна быць самiм сабой —
Зямля зямлiй, вада вадою і неба
небам,
Павiнен чорны хлеб быць чорным
хлебам.
Усё павiнна быць самiм сабой.

Крывая не заменiцца прамой,
Двудушша не схаваецца пад
грымам.

Ёсць рознiца памiж агнём і
дымам,
Памiж высокай праўдай і маной.

Той, хто да славы лезе напралом,
Хто кожны дзень жыве у новай
ролі,
Не стане белым лебедзем нiколі,
А вечна будзе брыдкiм качанём.

Святлом зары напоўнiўшы свой
дом,
Устаньце, людзi пiльняы,
на варту —
І чэрствасцi халоднай кантрабанду
Не пранясе душа з падвойным
дном.

Санны след... iмклiвы полаз...
Храп каня пад белым небам.
Я люблю глядзець на поле,
Зацярушанае снегам.

Усё здаецца мне, здаецца,
Усё мне мроiцца заўсёды,
Што гарачы конь нясецца
Праз халодныя сумёты.

Ззяе месяц срэбнарогi,
Ткуцца снежныя лагчыны.
І трымцiць уздоўж дарогi
Злосны бляск вачэй ваўчыных.

Лiхаманкава, трывожна
У каня бялее грыва.
Адзiнокі падарожнiк
Азiраецца пужлiва.

А ў снях, на снезе мяккiм,
Спiць хлапчук, шчаслiвы самы.

І малому снiцца мацi,
Хата з цёплымі бiнамі.

З Я М Л Я

Мы ў сутнасцi яе радня —
Дзень заўтрашнi, дзень учарашнi,
Нас возьме да сябе яна,
Калi часы наступяць нашы.

Пяскi, гранiты, чарназём,
І бель снягоў, і звон крынiцы.
Мы паступова пазнаём
Усе зямныя таямнiцы.

Над ёй вятры і зорны дождж,
І соснаў звонкiя антэны.
У чаравiках, басанож
Па ёй мы ходзiм, як Антэi.

Калi сустрэнуся ў жыццi
З апошнiх дзён апошнiм кругам,
Зямля, хачу к табе прыйсцi
Не шэрым попелам, а плугам,

ПАЧАТАК

Быў светлы дзень. І быў пачатак...
Быў промень сонечны ў акне.
І недзе ўжо па трэцяй чарцы
Узялi суседзi за мяне.

Але Зямля была цяярозай,
Спакойным быў яе пагляд.
Бо у яе жывых барознах
Гуло жыццё другiх зярнят.

Яна знайшла ўжо з той мiнуты
Сярод палеткаў і крынiц
І цвёрды камень — спатыкнуща,
І лекi — рану загаiць.

ДЗЕВЯЦЬ ШЧАСЛІВЫХ

«БЕЛАРУСКІ НАБОР» У ИНСТЫТУЦЕ КІНЕМАТАГРАФІІ

Вось яны, беларускія студэнты Дзяржаўнага інстытута кінематаграфіі: Аляксандр Бясналы, Святлана Сухавей, Уладзімір Січкар, Пётр Юрчанкоў, Леанід Белазыровіч, Ніна Аляксейчык, Вячаслаў Гайдук, Святлана Міхалькова, Уладзімір Грыцэўскі, Лідыя Мардачова.

СПЕЦЫЯЛЬНАЯ камісія кінастудыі «Беларусьфільм» тым летам упершыню пасля вялікага творчага конкурсу, які праходзіў у гарадах і сёлах рэспублікі, выбрала для акцёрскага факультэта Усеаюзнага дзяржаўнага інстытута кінематаграфіі дзевяць чалавек, — дзевяць шчаслівых. Трое дзяўчат і шэсць хлопцаў. Света Міхалькова і Сапа Бясналы з Гомеля. Ніна Аляксейчык і Валодзя Антонік са Слоніма, Лёня Белазаровіч з Мінскай вобласці, Валодзя Грыцэўскі і Валодзя Січкар з Гродна, Лідыя Мардачова з Магілёўскай вобласці, Пётр Юрчанкоў з Брэста.

Іх так і назвалі — «беларускі набор». Як лічаць у інстытуце, беларусам вельмі пашанцавала. Яны трапілі ў майстэрню Ігара Васільевіча Таланкіна. Пасля леташняй зімовай сесіі, першай сесіі ў іх жыцці, пра «беларусаў» загаварылі. Нямелыся і нехлямяжыя на першы погляд — нашы хлопцы і дзяўчаты панарылі неаэрадынасны, слай, вачуццяў...

Сёлета ў акцёрскую групу ўвайшла Святлана Сухавей, якая закончыла дзесяць класаў у Мазыры. Святлана ўжо мае вопыт работы ў кіно. Яна здымалася ў рэжысёра В. Турава ў кінафільме «Сыны ідуць у бой» (кінастудыя «Беларусьфільм»), у фільмах А. Салтыкова «Бабіна царства» і «Дырэктар» (кінастудыя «Масфільм»). Святлана на справядлівасці адразу стала студэнткай II курса акцёрскага факультэта.

Вельмі прыемна, што ў шматаблічным студэнцкім калектыве інстытута ўлілася і беларуская гаворка.

З інтэрната, дзе жывуць студэнты, вечаарамі можна пачуць песню:

...У суботу Янка ехаў ля ракі,
На радзі Алена мыла
ручнiкi...

І здаецца, што ты дома, І хоць Масква зусім блізка ад Беларусі, але тым, хто ўпершыню адарваўся ад дома, — не-не, ды і запічыміць усяродзіне. Сумна стане. Песня выручае...

У інстытуце, апроч названай акцёрскай групы, займаецца многа моладзі

з Беларусі. На рэжысуры мастацкага фільма ў І. Таланкіна вучыцца Слава Гайдук, на рэжысуры дакументальнага кіно ў І. Капаліна — Сярожа Лук'янчыкаў, на кіназнаўчым аддзяленні, дзе майстар — рэктар інстытута А. Грошаў, — Іра Кудзеліна, на сцэнарным факультэце ў прафесара І. Маневіча — Валодзя Лабанаў і я.

На кінастудыі «Беларусьфільм» уважліва сочаць за нашай вучобай. Мы — тое пазнаўненне, якога чакае студыя.

Прайшоў ужо год. Усе пасталелі, сталі сапраўднымі сталічнымі студэнтамі.

Паступова назіпазваецца акцёрскае майстэрства. Тэатры, бібліятэкі, канцэртныя залы, сустрэчы са славетнымі артыстамі, гутаркі з мастацтвазнаўцамі і крытыкамі — нішто не праходзіць бяследна. І хто ведае, можа вельмі хутка пра нас загавораць, нашы імяны з'явіцца ў тэатральных праграмах, у цэтрах кінастужак, на старонках друку...

Таняна ПАТАПЕЙКА.

3 ПОШТЫ АІМА

ЛЕГЕНДАРНАЯ ФРОСЯ — ДАЧКА КРЫЧАЎШЧЫНЫ

У часопісе «Полымя» (№№ 3—4 за 1969 год) была апублікавана дакументальная аповесць Аляксандры Ус і Алены Уладзіміравай «Вікторыя».

У адным з раздзелаў аповесці расказваецца пра Ефрасіню Калбееву — мужнюю падпольшчыцу, якая, не лічычыся са смерцельнай рызыкай, даставала і перапраўляла партызанам медыкаменты, а ад іх прыносіла ў Мінск лістоўкі і газеты.

Вось адзін з хвалючых эпізодаў, расказаных аўтарамі аповесці.

Аднойчы, глыбокай восенню, Фрося з Рэгінай Івановай выйшлі з Мінска. У кошыках розная апраhana, каб абмяняць яе ў вёсках на хлеб. Гэта — каб адвесці вочы неўцам і паліцаям. А ёсць яшчэ ў кошыках карты сакрэтнага прызначэння, дакументы, лякарствы.

Падышлі да вёскі Паперня. Раптам наперадзе лачуліся стрэлы, крыкі. Над хатамі ўзнялося пылімае пажару. Падпольшчыцы заўважылі фашыстаў. Фрося і яе сяброўка пабеглі да ракі...

Ледзяное купанне не прайшло дарма, знясіленая, цяжка хворая, вярнулася дзяўчына ў Мінск. Фросю паклалі ў адну з палат першай клінічнай бальніцы, дзе дзейнічалі яе сябры-падпольшчыкі. Аднойчы ў палату ўварваліся фашысты. Амаль паралізаваную Фросю выцягнулі на двор.

Мабыць, у гестапа ўжо сабралася нямала звестак пра бясстрашную падпольшчыцу. Можна там даведзіліся і пра тое, што ў Мінскіх руінах застрэлілі яна фашысцкага салдата. Выво-

зачы Фросю з бальніцы, фашысцкі афіцэр сказаў пра яе: — Партызан, бандыт.

Па некаторых звестках пасля жахлівых катаванняў у гестапа Фросю спалілі ў Трасцянецкім пад Мінскам.

Аўтары аповесці «Вікторыя» ў заключэнне пішуць: «Фрося-Фросечка! Адкуль ты была, якая маці і ў якім краі праспявала табе першую калыханку? Хто выплакаў вочы па табе? Дзе? На Волзе, у Сібіры, у Падмаскоўі? Кажуць, ты была аднекуль здалёку. Цяпер ты наша зямлячка. Навечна, бо поплер твой стухаў у сэрцы тых, хто працягваў барацьбу...»

Жыхарка Крычаўскага пасёлка цэментнікаў Ганна Флегантаўна Базілевіч, прачытаўшы аповесць «Вікторыя», напісала ў наш музей. Аказваецца, яна ведала Ефрасіню Калбееву, вучылася з ёй разам у 1936—37 гадах у сярэдняй школе вёскі Маляцічы Крычаўскага раёна. Нарадзілася ж выдатная гераіня Мінскага падполля Ефрасіня Калбеева ў вёсцы Ананічы на Крычаўшчыне.

Ганна Флегантаўна прасіла адлюстраваць подзвігі Ефрасіні Калбеевай у экспазіцыі музея.

Гэту просьбу мы з радасцю выконваем. Неўзабаве экспазіцыю музея ўпрыгожыць партрэт мужнай патрыёткі. Наведвальнікі музея змогуць пазнаёміцца з дакументамі, якія расказваюць пра жыццё нашай слаўнай зямлячкі, жыццё, аддадзенае ў імя сённяшняга шчаслівага дня.

М. МЕЛЬНИКАУ,
дырэктар Крычаўскага краязнаўчага музея.

БУДЗЬЦЕ ЗНАЁМЫ:

Іван ПЯШКО

БУСЛЫ

Крушнікі, невялікая вёсачка па-над Котрай, вылучаецца сярод іншых вёсак наваколя сваімі, вялікімі, у некалькі абхватаў таполямі. А самая вялікая сярод усіх — на загіменні адзінокай цёткі Ганны.

Зранку цётка Ганна памыла падлогу, выцерла вокны, падмяла ў сенцах, прыбрала ўсё ды выйшла на вуліцу, каб зрабіць і там парадак. Старалася, аж успацела: завітае настаўніца — хай спадабаецца. Прыязджае ў вёску новая настаўніца, то мусіць да яе на кватэру прыйдзе. Былі ж у Ганны і настаўнікі, і аграномы — кватараваліся.

Тупаючы ля хаты, яна ўбачыла параскіданае галлё пад таполямі. Учора таксама было. Яна падгрэбла яго. Сёння зноў накідана. Адкуль? Не з неба ж... Цётка зірнула ўгору. Нізка, часта ўзмахваючы крыламі, ляцеў бусел з галінкай у дзюбе. «Яго работа», — падумала жанчына.

Бусел падляцеў да таполі, сеў на счарнелы сук-рагаціну. З дзюбы выпусціў галінку. Слізганушы на дрэве, галінка ўпала. Бусел здзіўлена крутнуў галавой, паглядзеў услед.

Дык вось яно што! Гэтае месца спадабалася буслу, захацеў на таполі гняздо мець. Можна таму, што рагаціна так высокая, можна таму, што за гумнамі пачыналіся сенажаці, дзе ў старых сажалках процьма жаб. Вясной, як сямее, такі канцэрт наладзіць — хоць вушы затыкай.

Адпачыўшы, бусел паляцеў — пэўна, за новай галінкай. Цётка Ганна падышла бліжэй, чаго ён толькі не напасіў! Абрэзаны вострым нажом сухія галінкі яблынь з калгаснага саду, даволі важкія альховыя сучкі, і нават бярозавыя — бачы яго, аж з гаю за восем кіламетраў адсюль!

Ганна не стала прыбіраць буслава смецце

Мал. В. ТАРАСАВА.

Іван Пашко з вёскі Лішым Гродзенскага раёна. Яму дваццаць дзевяць гадоў. Пасля сярэдняй школы і прафесійна-тэхнічнага вучылішча працаваў электрамонтажнікам, сталяром, дыспетчарам, аператарам бетоннага заводу. Служыў у арміі. У 1967 годзе скончыў Гродзенскі педінстытут імя Янкі Купалы і працуе дырэктарам пасямігадовай школы ў Грамавічах Шчучынскага раёна.

У сваіх першых апавяданнях аўтар звяртае на сябе ўвагу ўдумлівацю і сур'ёзным падыходам да жыцця, умелым парадавацца ці паспакуваць людзям. Яго творы прымушаюць азвацца нейкія патаемныя струны нашага сэрца.

Шчаслівай табе дарогі, малады сябра.
Аляксей КАРПЮК.

(«Можна, падыме, клекатун...»), прысела на прызбу, задумалася.

У іх вёсцы, зусім маленькай, з пятнаццаці хат, параскіданых на паляны сярод сасновага бору, на срасе іх адрыны, за агародамі, там, дзе пачыналася куп'істае балота з жорсткай асакой і вужакамі, жылі буслы. Даўно жылі. Як памятае Ганна — заўсёды.

Напрадвесні таго жахлівага года яна выйшла замуж у суседнія Крушнікі, за два кіламетры.

... У тую ліпенскую ноч ніхто ў Крушніках не спаў. Крывавае зарыва стаяла над лесам. Палыхала яно і над яе роднай вёскай, дзе засталіся маці, бацька, сястрычкі і пяцігадовы брацік Уладзік — усе такія родныя. Яна рвалася туды, яе не пускалі. У тую ноч немцы акружылі вёску, саргалі ўсіх у адрыну, падперлі дзверы, падпалі...

Раніцою, спатыкаючыся і надаючы, яна прыбегла туды. Курыліся галавешкі. Абгарэлыя яблыні з апаленымі, чорнымі недаспелымі яблыкамі, звялае лісце дрэў, закопчаныя печы — усё было дзіка, жудасна. Яе ледзь не збіў з ног Шарык. З нейкім смуткам ён лашчыўся, круціўся ля яе ног, скуголіў, бег туды, дзе курылася адрына, і зноў вяртаўся. Увесь у балотнай твані, з прастрэленай шыяй, акрываўлены, ён вёў яе далей, за агароды. У разоры яна ўбачыла сінюю кашульку Уладзіка, а непадалёк — яго самога. Яна ўпала на зямлю, завывла, застагнала ад болю, ад гора.

А над папалішчам высокая ў гары, распластаўшы крылы, паволі кружыліся два буслы. Буслы, што жылі на іхняй адрыне.

...Вечарэла. На вёску апускаўся змрок. Успаміны Ганны перарвалі чысёці галасы. Вярталіся з работы мужчыны — калгасныя цеслі.

Цётка Ганна паднялася, выйшла на вуліцу. — Мужчынкі, мо дапаможаце? — яна паказала рукою на таполлю.

Прыпыніліся мужчыны. Знайшлі ў суседзях некалькі драбін, звязалі іх дротам. Аднекуль прыцігнулі старое кола. Зацігнулі яго на таполлю, прымацавалі.

...Новая настаўніца прыйшла надвечоркам: дзедзіце запальвалі ўжо ў вокнах агні. Гэта была маладзенькая, сарамлівая дзяўчына, хоць і назвалася Людмілай Данілаўнай.

Назаўтра раніцай, падняўшыся з ложка, цётка Ганна падышла да акна. Параскіданых галінак не было — бусел парадкаваў іх на гняздзе, быццам добры гаспадар выкладваў воз сена. Яна гнала на дзядзінец карову і думала аб тым, як прыйдзе дамоў, разбудзіць Данілаўну, пачастуе яе цёплым малачком.

Падыходзячы да хаты, зноў зірнула на таполлю. У гняздзе сядзелі буслы. Іх было двое.

КРЫЖЫК

Бабуля ляжала нерухома, уся ў чорным. Твар яе меў бледна-жоўты колер свечкі, што паволі плавилася ад дрыготкага язычка полымя.

Яна памерла ноччу. Хацела выйсці на падворак, прысела на парозе, каб перавесці дух, ды тут і сканала.

Калі я прачнуўся, пад столлю капціла пяцілінейная лямпна. Паціху шапталіся суседзі. Над бабуляй галасіла цётка Насця, дачка яе.

Удзень мужчыны габялявалі на двары смольныя дошкі. Іх сцягнулі з вышак. Бабуля даўно парыхтавала іх, як падрыхтавала і апараты. Цяпер вось і дошкі, і чорнага колеру адзенне дачкаліся гэтага часу.

З бабуляй я ладзіў. Яна не скупілася даць рубель, калі дзед Якуб з суседніх Азярок прывозіў скрыні з кіно. Той дзень быў для мяне і святам, і пакатай. Я зранку строіў планы, як пранікнуць у Янкаву адрыну, дзе круцілі кіно. І от часта мя-

не выручала бабуля. Сама ж яна ніколі кіно не бачыла, хоць было ёй за восемдзесят. Я не раз агітаваў яе пайсці разам. Яна згаджалася, але калі прыходзіў час, у яе адразу знаходзілася работа. Так і памерла бабуля, не пабачыўшы ні разу кіно.

Пахаваннем распараджаўся дзядзька Лукаш — лічыўся ён далёкім сваяком. Паслаў хлопцаў выкапаць дол, а сам з'ездзіў за ксяндзом — прывёз яго на жывым жарбчыку з фермы, нават паслужліва дапамог грузнаму служыцелю бога злезці з вазка, засланага нашай лепшай дзяружкай. Пакуль ксяндз рыхтаваўся, Лукаш да жанчын падбег.

— Граматны, халера. Пра ўсё ведае. Усю дарогу гутарку вялі. Ён мне пра стварэнне свету, а я пра тое, што нявестка нябожчыцы — салдатка, муж з вайны не вярнуўся, дзетак трое, іх карміць трэба. Кемлівы аказаўся. Разумею, гаворыць, ці ж не чалавек? Сто рублёў возьме. Ды малыя з кошык баравікоў маладзенькіх назбіраюць.

З прыездам ксяндза ў хату з усёй вёскай набілася народ. Ксяндз спяваў. А скончыўшы спевы, стаў борздзенька чытаць з малюсенькай кніжачкі ў чорнай вокладцы.

Нарэшце, скончылася і чытанне. Людзі, што дагэтуль напіралі, адхлынулі, выходзілі на вуліцу. Ксяндз нагнуўся над бабуляй. Я падышоў бліжэй. Ён разглядаў крыжык. Крыжык у бабулі быў маленькі, залаты. Ён заўсёды цяляўся на яе грудзях.

Мне вельмі падабаўся ланцужок, на якім вісеў крыжык. Я не раз упрошваў бабулю даць панасіць на ланцужку сцізорык.

І вось гэты крыжык разглядаў ксяндз. Каля бабулі ўжо стаялі чужыя дзядзькі, каб панасіць яе на вуліцу...

Па дарозе з могілак мяне і маці дагнаў Лукаш.

— Мар'яна! Шукаць грошы трэба!
— То ж аддалі.
— Пяцьсот рублёў скаазў ксяндз.
— Вы ж дамовіліся... Гаварыў жа...

— То раней было. Цяпер гаворыць — нечага прыбядняцца. Золата ў зямлю закопваеце. Крыжык, кажа, далі б, пахаваў бы і так. Бясплатна.

Маці нічога не сказала. Толькі паглядзела моўчкі на палявую дарогу, па якой пыліў вазок з ксяндзом.

Грошы дастаў дзядзька Лукаш.

З тае пары прайшло семнаццаць гадоў. Кудысьці з'ехаў той ксяндз. Пустуючы будынак касцёла аддалі пад спартыўную залу. Але калі я праязджая міма касцёла ці сустрапаю чалавека ў доўгай чорнай вопратцы, мне ўспамінаецца той ксяндз ля памерлай бабулі, які трымаў у руках залаты крыжык.

БУКВАР

Гэтым летам, здаўшы дзяржаўныя экзамены ў педінстытуце, я прыехаў у родную вёску. Цэлымі днямі праводзіў свой вольны час на рэчцы, хадзіў у лес шукаць яшчэ рэдкія баравікі. І ўсюды за мной па пятах хадзіў мой пляменнік, сямігадовы Петрык.

Восенню Петрык пойдзе ў школу, і жыць ён цяпер толькі аднымі думкамі — аб школе. Ужо даўно вісела ў шафе новенькая школьная форма, жоўтыя бліскучыя сандалеты чакалі свайго часу, але вось самага галоўнага — буквара — у яго яшчэ не было.

На вышках мы з Петрыкам знайшлі стары веласіпед, адрамантавалі і зрабілі яго нашым трэцім сцадарожнікам. Хутка Петрык і сам навучыўся ездзіць.

Ішлі першыя дні жніўня, а нідзе ў бліжэйшых кнігарнях буквароў яшчэ не было. Аднойчы прыехаў з вёскі Петрык узрушаны.

— Ёсць буквары.
— Дзе?
— У райдэнтры.
— Ну і што?
— З'ездзіце, га?
— Цяпер?
— Цяпер. А то разбіраюць. А як я ў школу пайду?

— Куды ж ехаць? Спячыся на такім сонцы можна. Яшчэ цэлы месяц да заняткаў.

— Не хочаце, дык я сам з'езджу. — Петрык рашуча адварнуўся і пайшоў ад мяне.

Пасля абеду пачалася навальніца.

— А дзе ж Петрык? — успомніў пра сына мой старэйшы брат.

— А хто яго ведае. Як навучыўся на веласіпедзе гоісаць, дык не злазіць. Не абедаў нават, — незадаволена азвалася маці.

«Значыць, ён і сапраўды паехаў. — падумаў я. — А да райдэнтра дзесьці кіламетраў, ды назад столькі ж. Ну і жэўжык!»

— Не ведаю, дзе і шукаць. У Фядоркавых пыталася — не бачылі, гавораць. Мо на рэчку з дзецьмі пабег, — гаварыла маці.

Хмара прайшла, гром грукатаў далёка, дождж аціхаў, калі насупраць нашай хаты спынілася машына. Мокры, як кураня, з кузава вылазіў Петрык. Шафёр падаваў яму веласіпед. Я выбег на вуліцу.

— Дзе ты быў?
— Кола спусціла...

І хаця Петрык прамок да ніткі, выгляд меў шчаслівы.
— Дзядзя, а во! — Ён выцігнуў з-за пазухі буквар. Падручнік быў крыху падмоцаны. Петрык аспярожна крануў пальцамі мокрую вокладку. — Нічога, я яго ў газету загарну.

ХОЦЬ спектакль «Хаваншчына» на сцэне Беларускага тэатра оперы і балета «абы-граны», ён па-ранейшаму тоіць у сабе прэм'ерную прыўзнятаць па-мастацку ўзнёслага сцэнічнага твора. Пра гэта сведчаць і водгукі крытыкі і гледачоў.

У іх ацэнках гучаць і добрыя словы ў адрас выканаўцы партыі Падзячага — В. Бруя. Сапраўды, гэтая работа — творчая перамога спевака. І што самае дарагое ў ёй — арыст быў першаадкрывальнікам сцэнічнага малюнка такой псіхалагічнай глыбіні.

Цікаўлюся ўвасабленнем гэтага вобраза рознымі артыстамі ў розных тэатрах. Праглядаю рэцэнзіі: «...Нельга таксама не адзначыць сакавітую жанравую фігуру Падзячага...». «...Сквапны, хітры; гатовы ўсе прадаць за капейку, Падзячага...» — і далей у гэтым жа сэнсе. Яшчэ больш пераконваюся ў прынцыпова новым рашэнні вобраза на беларускай сцэне. У тым, што Падзячы В. Бруя набліжан да першакрыніцы і разам з тым пераасэнсаваны з эстэтычных пазіцый сённяшняга дня.

Звернемся да Мадэста Мусаргскага.

«Сцэна з Падзячым задумалася нядрэнна і па-нашаму...» — пісаў кампазітар у пісьме Уладзіміру Уладзіміравічу Стасаву 23 ліпеня 1873 года. Слова «па-нашаму» падкрэслена. І далей: «Я прыпыніў працу — я задумаўся, і зараз, і ўчора, і тыдні назад, і заўтра ўсе думка адна — думка выйсці пераможцам і сказаць людзям новае слова сяброўства і любові, прамое і на ўсю шырыню рускіх ніў, праўдзівае слова сціплага музыканта...» (Таму ж адрасату, ад 15 чэрвеня 1876 года).

Першая дзея «Хаваншчыны». На Русі канца XVII стагоддзя неспакойна. У ёй пануюць змрочныя сілы рэакцыі, варажыя ўсяму, што нясе святло і прагрэс. Народ, ашуканы князямі Хаванскімі і іншымі, хвалюецца, бурліць... А тыя і смяротна баяцца новых прагрэсіўных сіл, што прыходзяць у краіну, і люта бяспачыняюць. Пастаноўшчыкі «Хаваншчыны» сустракаюцца з пэўнымі цяжкасцямі — дзея оперы разгортваецца ў асноўным у стане рэакцыйнай Русі; пра ўрачыстасць святла, добра расказвае нам музычная канва твора. Новая рэдакцыя оперы, зробленая Дзмітрыем Шастаковічам, дзе ўзноўлены сцэны з «прышлымі подзьмі», дае магчымасць больш паказаць пазітыўныя фарбы ідэйна-драматычнай тканіны. І калі глядзіш сцэну з Падзячым — Бруем у першай дзеі, міжволі думаеш: вось ён, сапраўдны герой Мусаргскага! Раптам

робяцца зразумелыя словы «сцэна з Падзячым задумалася нядрэнна і па-нашаму». Мароз прабягае па скуры, калі чуеш расказ гэтага маленькага «страчылы» пра страшэнныя катаванні, што чыняцца на Русі... Такім трагедыйным зместам напоўніў свой маналог арыст, такая заключана ў ім туга і боль за краіну, што сэрцы людзей перапаўняюцца гневам і абурэннем. Гэты мізэрны на выгляд чалавечак сказаў ім словы праўды, раскрыў вочы на тое, што робіцца на Маскоўшчыне. Яны грозна патрасаюць кулакамі, іх цярапенне гатова вось-вось лопнуць. Віктар Бруй смела парушыў традыцыйны малюнак характару, надаў яму новы ідэйны кірунак, узбагаціў вобраз, узвысіў яго ролю ў оперы. Недарма ж, мусіць, Мусаргскі ўклаў у вусны Падзячаму абвінавачвальны тэкст у адрас стральцоў: «Не людзі, зверы, сап-

В. Бруй у ролі Падзячага.

Фота А. КАЛЯДЫ.

АКЦЕРЫ І РОЛІ

ПРАЊІКНЕННЕ Ў СУТНАСЦЬ

ВІКТАР БРУЙ — ПАДЗЯЧЫ У «ХАВАНШЧЫНЕ»

раўдныя зверы! Што ні ступяць — кроў, што ні хвацяць — галаву напрэці! А ў доме жалоба і стогны... І ўсе гэта, бач, для парадку трэба!..»

Ён добра разумее, гэты «страчыла», дзе праўда, дзе няпраўда. Ён досыць разумны для гэтага. Па радзе сваіх заняткаў, займаючы месца маленькага чыноўніка, ён трапіў у складаныя жыццёвыя абставіны. Простыя людзі ўжо не лічаць яго сваім, а вышэйшыя слаі ім пагарджаюць. І ўрэшце — перад намі тыповая ахвяра сацыяльных умоў тагачаснай Расіі. Падзячаму блізка народ з яго пакутамі і нягодамі. Але ў той жа час ён, прадстаўнік «прыказной Русі», умее прыстасоўвацца да самых розных абставін; умее хітрыць, калі трэба... І калі вы прыгледзіцеся да Падзячага — Бруя, дык магчыма ўспомніце і маленькі чыноўнікаў Гогаля (ці не Акакій Акакіевіч раптам глыне на вас?), часам у вашым уяўленні з'явіцца і некаторыя персанажы Дастаеўскага... І яшчэ кагосьці нагадвае гэты чалавек — часам трагік, часам прарок, часам балагур. Ну, вядома, радней яму даводзіцца Юродзівы і Варлаам з другога геніяль-

нага твора Мадэста Мусаргскага. Тыповыя прадстаўнікі матушчы-Русі — «убогай і обильной, могучей и бесильной».

У сцэне з «прышлымі людзьмі» Падзячы, можна сказаць, падымае народ на бунт. І тут жа ў першай дзеі ён абарочваецца для нас звычайным хцівым «страчылам». Але — ці не робім мы занадта прасталінейны вывад? І сапраўды, у сцэне з Шаклавітым у артыста такі складаны падтэкст, што пастунова пачынаеш разумець: пачаўшы складаць данос пад уплывам машыны з грашмыа, Падзячы з асалодай уключаецца ў гэтую «цёмную» справу, бо сам не любіць Хаванскіх і іх прыспешнікаў. Іменна такое рашэнне сцэны падказала артысту логіка вобраза, яго ідэйная накіраванасць.

У трэцяй дзеі ён вельмі лоўка прыкінуўся спачувальнікам ненавісным яму стральцам, потым — папужаўшы іх пятроўцамі, з хвацкім свістам уцякае.

Віктар Бруй шчодро аздабіў свайго Падзячага рысамі, што робяць гэты вобраз каларытным, жанравым народным персанажам. У яго выкананні столькі экспрэсіі, вынаходніцтва (якое, дарэ-

чы, нічога агульнага не мае са штукарствам), такая гарманічнасць знешніх паводзін героя з яго ўнутраным светам, што забываеш пра такую чыста оперную ўмоўнасць, як спевы. Здаецца, што ён па-народнаму ськазае сваю партыю...

Трымаю стос рэцэнзій на спектаклі Беларускага тэатра оперы і балета, у якіх удзельнічаў Віктар Фёдаравіч Бруй. А сыграў ён на гэтай сцэне — 55 роляў. Дзесяць гадоў працаваў у тэатры харыстам. Потым, скончыўшы Беларускае кансерваторыю, прайшоў шлях да саліста першага раду.

Цёплымі словамі адзначаны работы спевака ў рэцэнзіях на спектаклі «Алеся» Я. Цікоцкага (Сёмка), «Яснае світанне» А. Туранкова (Пан Мільчык), у тэлевізійнай оперы Г. Вагнера «Ранак» (Касянок), у операх «Ціхі Дон» І. Дзяржынскага (Панцялей), «Барыс Годуноў» М. Мусаргскага (Шуйскі), «Заручыны ў манастыры» С. Пракоф'ева (Жэром) і мноства нішых твораў.

Віктар Фёдаравіч гарача любіць тэатр, якому аддадзена больш 25 гадоў жыцця. Любіць бескарысліва, чыста, сумленна. Ён не лічыць радкі ў газетах, прысвечаныя іншым салістам, ён заўсёды рады поспеху таварышаў па рабоце. Не было яшчэ ніводнага артыкула пра яго? Ну і што ж, гэта не так важна. Галоўнае — працаваць.

Пачаўся новы сезон. Загучала магутная музыка «Хаваншчыны». Віктар Бруй — зноў Падзячы. Яркі. Нават бліскучы.

Б. ШАРАШЭУСКАЯ.

ЧАСОПІСЫ Ў КАСТРЫЧНІКУ

«ПОЛЫМЯ»

Нумар адкрываецца апавесцю А. Кудраўца «Зноў у Будневе». У часопісе змешчаны таксама трагікамедыя А. Макаёнка «Трыбунал», апавяданне Я. Радкевіча «Казка пра Белага Арана», вершы А. Русецкага і Ю. Свіркі.

Пад рубрыкай «Новыя пераклады» надрукаваны вершы І. Буніна «Лістапад» (пераклад М. Лужаніна) і нізка вершаў С. Ясеніна (пераклад Р. Барадзіліна і А. Бачылы), апавяданні А. Зэгера (пераклад М. Навіцкага), К. Сухадольскай (пераклад А. Шарахоўскай), Ю. Краўжа (пераклад А. Траяноўскага), выслогі Атанаса Далчанава (пераклад Н. Гілевіча).

Раздзел «Крытыка і літаратуразнаўства» складаюць артыкулы Я. Усікава, М. Хведаровіча і С. Майхровіча. Пад рубрыкай «Успаліны, дзённікі, дакументы» змешчаны артыкулы А. Ісбаха і А. Бялевіча.

У нумары надрукаваны рэцэнзіі на кнігі «Каліновы мосты», «Адраджэнне» А. Разанава, «Беларуская казка» Л. Барага, «Ідэалагічная работа КПБ у перыяд стварэння фундамента сацыялізму» Д. Маркоўскага, З. Капыскага і Б. Фіха, «Да пытання аб афармленні аднапартыйнай сістэмы ў СССР» І. Сяргеева, Я. Калесніка, М. Станкевіча, «З'яўленне і развіццё кааператывага земляробства ў Беларусі», а таксама на кнігі «Вясельля дзятлікі» С. Шушкевіча, «Валкі чыістар публіцыстыкі» М. Зярыцкага.

«МАЛАДОСЦЬ»

У часопісе надрукаваны вершы П. Броўкі, А. Лойкі, Ул. Карызіна, В. Іпатавай, І. Маркевіча, пачатак рамана І. Чыгрынава «Плач пералёк», абразкі В. Вольскага «На дарогах Палесся».

Чытач знойдзе таксама артыкулы В. Чаніна «Вывіцця камунізму» і М. Варахы «Шлях барацьбы і аднаўлення», фотарэпартажы В. Жоановіча «З хлебам вас, людзі!» і В. Дубінікі «Браня гвардыі», нататкі С. Кухарава «Рукі маладыя, рукі залатыя». Да 100-годдзя з дня нараджэння І. Буніна змешчаны артыкулы І. Ванцінкова «Ён любіў Расію».

Часопісе змяшчае рэцэнзіі на кнігі «Буслы над аэрадромам» У. Скарыніна, «Адраджэнне» А. Разанава, «Беларуская паэма ў другой палавіне XIX—пачатку XX стагоддзя» М. Лазарука, «Прызнанне» Э. Ярашэвіча.

«БЕЛАРУСЬ»

Нарыс М. Пятровіча «Зычлівы дзень», замалёўка С. Міхайлава «На роднай ніве», нататкі Ю. Лапшына і В. Турава «Зайздрослівы непакой» і многія іншыя матэрыялы прысвечаныя працоўным будням нашай рэспублікі.

У часопісе надрукаваны апавяданне М. Паракневіча «Чаканне», драматычная сцэнка С. Гурыч «Ні і малады?», працяг апавесці Д. Місцёўскай «А восьмай вечара...» (пераклад з польскай М. Паслядовіча), апавяданні І. Буніна «Апошняя вясна» (пераклад М. Ракітнага), вершы А. Бачылы, В. Матэвушава, І. Маркевіча, А. Зарыцкага.

У часопісе рэцэнзуюцца кнігі: «Прызнанне» Э. Ярашэвіча, «Ліжос» Г. Тумаса, «Пяць крокаў жыцця» М. Новікава.

«НЕМАН»

Часопісе друкуе закончэнне апавесці А. Савіцкага «Самы высокі паверх», апавяданні Б. Казанава, вершы Б. Спрычана, Ж. Янішчыц, С. Красікава, нарысы А. Чарнова і П. Лебедзева.

У раздзеле «Запіскі, успаліны, дакументы» змешчаны старонкі дзённіка ваеннага ўрача Аляксандра Нікіціна «Я загінуў у сорак пятым...» (літаратурная рэдакцыя Я. Мазо).

У кастрычніцкім нумары надрукавана закончэнне артыкула Л. Вішчэўскага «Чорны плач сузітаў» (пачатак у восьмым нумары).

З ВІСТАЎКІ, ПРЫСВЕЧАНАЙ 50-годдзю ЛКСМ БЕЛАРУСІ

Н. КІРЭЭУ, Сям'я.

**ВОДГУКІ,
АДКАЗЫ**

КАБ ГАЗЕТЫ НЕ СПАЗНЯЛІСЯ...

«Кульгавыя паштавікі» — так называлася пісьмо чытача нашай газеты са Слоніма І. Міско, якое было надрукавана ў «Ліме» 21 жніўня г. г. У ім ішла гаворка пра тое, што газета «Літаратура і мастацтва», а таксама часопісы «Полымя», «Журналіст» часта дасылаюцца падпісчыкам са спазненнем.

Начальнік Слонімскага раённага вузла сувязі В. Случко паведаміў рэдакцыі, што выступленне газеты абмяркоўвалася на сходзе сартыроўшчыкаў і паштальёнаў, крытыка прызнана правільнай. На вінаватых накладзена адміністрацыйнае спагнанне. Прыняты меры, каб газеты дастаўляліся падпісчыкам сваечасова.

ВОСЬ ужо тры дзесяцігоддзі, як амаль на ўсіх больш-менш значных выстаўках з'яўляюцца жывапісныя або графічныя работы Канстанціна Касмачова. Гэта або такія значныя палотны, як шырока вядомая карціна «Незабыўнае», якая вырасла з малюнка, або серыя задушэўных пейзажаў, або сціплы малюнак алоўкам — лодкі і снасці дзе-небудзь на Нарачы. І ва ўсім адчуваецца рука майстра, душа сапраўднага мастака, які прывік ісці непратанымі сцежкамі, які аддае перавагу творчым пошукам, звязаным з неспакоем, з клопатамі, турботамі, а часам і з няўдачамі, у якіх толькі і загартоўваецца душа сапраўднага мастака.

Я сустракаўся з ім, калі ён працаваў над карцінай «Раніца дваццатага стагоддзя. Клятва». Сялетняй вясной.

Які ў большасці твораў мастака пра Уладзіміра Ільіча Леніна, тут пачынаюць прастата, леканізм. Але як ня проста даюцца гэтыя якасці! Як ня проста дамагчыся глыбокага, пранікнёнага раскрыцця тэмы, перадаць праўду гісторыі, праўду ленінскага характару, праўду характараў яго аднадумцаў...

...Шушанскае... Вялізныя аранжавы дыск ранішняга сонца... Ленін і яго аднадумцы, з якімі ён разам быў у Шушанскім. Адзін з іх паляк, другі — фін. Розныя людзі. Розныя характары. Але сур'ёзнасць моманту (рэвалюцыйныя дзеянні) клятвы на вернасць ідэям марксізму) як бы аб'ядноўвае іх. Стрыманы парывы, унутраная энергія, высакароднасць душы перададзены мастаком пераканаўча.

Мастак пазбягае кантрастаў у адзенні персанажаў, канцэнтруе ўвагу на абліччых Ільіча і яго сяброў па барацьбе. Вось гэтым акцэнтам і падпарадкаваны кампазіцыя, матэрыял.

Так, матэрыял... Канстанцін Касмачоў ведае, як ня проста стварыць арыгінальную кампазіцыю, як ня проста дамагчыся, каб матэрыял актыўна ўплываў на раскрыццё тэмы, «працаваў на ідэю». Невыпадкава ён імкнецца заўсёды знайсці матэрыял прасты і разам з тым такі, які меў бы дэкаратыўныя ўласцівасці. Многа было накі-

НЕСПАКОЙ

даў і эксперыментаў, перш чым усталялася кампазіцыя гэтай карціны, перш чым быў знойдзены матэрыял. Яна напісана, гэтая карціна, на звычайнай драўлянай пліце (ДСП), заключанай у драўляную раму (для мастака не бывае дробязей нават у абрамленні твора!). І драўляная рама, на мой погляд, вельмі ўдала спалучаецца тут з тэмперай і вугалем. Бліскач валодаючы малюнкам, Касмачоў увагуле актыўна скарыстоўвае ў шмат якіх работах лінію, контур. А тут лінія і контур асабліва падкрэслілі выразнасць кампазіцыі, яе, калі так можна сказаць, гучнасць.

Я глядзю на гэтую работу майстра і думаю, што тэмпера, вугаль, выразнасць контурнай лініі, лакальныя колеры адкрываюць перад карцінай шырокія магчымасці паўтарэння ў іншых матэрыялах. Карціна можа быць ператворана ў мазаіку, фрэску. Яна нават можа быць увасоблена ў плакат!

Пра карціну спрачаліся калегі мастака і мастацтвазнаўцы. Мая думка хіліцца да тых, хто лічыць, што нарадзіўся твор значны.

Дарэчы, прыгадваецца і шлях прызнання яго карціны «Напярэдадні». Як ні дзіўна, адна з лепшых кампазіцый беларускіх мастакоў на ленінскую тэму спачатку атрымала прызнанне не дома, а ў Маскве. Гэта было дванаццаць гадоў назад.

Сялета на юбілейнай ленінскай выстаўцы мы пабачылі новы варыянт малюнка «Напярэдадні». Быццам бы і незаўважны перамены адбыліся, але фігура Леніна набыла большую цэласнасць, манументальнасць.

Канстанцін Міхайлавіч расказаў мне, што хлопчык у кампазіцыі «Напярэдадні» — персанаж не выпадковы. Гэта сын рабочага Емельянава, які часта бываў з Леніным.

Дванаццаць гадоў спатрэбілася, каб яшчэ больш удасканаліць кампазі-

цыю, якая ўжо набыла ўсеагульнае прызнанне. І так Касмачоў працуе заўсёды. Нават самы мудрагелісты пейзажны матэрыял нясе ў яго значны эмацыянальны напал. А што ўжо казаць пра тэму тэм — ленінскую, якая ў творчасці Касмачова займае вядучае месца.

Праўда, прыйшоў да гэтай тэмы Касмачоў не адразу...

Першай яго значнай работай была карціна «У падпольнай друкарні» (1940), якая засталася прыкметнай вяхой у беларускім савецкім жывапісе.

Пасля была вайна. Касмачоў пайшоў добраахвотнікам на фронт. Быў цяжка кантужаны. Пасля шпіталю — зноў у баявым страі. Здаралася, што і ў ваенных умовах выпадала аддаць рэдкія хвіліны паміж баямі накідама, замалёўкам.

У 1945 годзе, дэмабілізаваўшыся, Канстанцін Касмачоў напісаў карціну «Рускія прыйшлі» (яна мае і іншую назву — «Знянацку»). Паказаны момант разгрому апошняга фашысцкага лагавя.

А 1947 год быў азнаменаваны завяршэннем работы над палатном «Ленін у Разліве». Правадыр паказаны за работай, у глыбокім роздуме над спісанымі лістамі паперы, якія ляжаць проста на валуне. Ленін-філосаф — такая была мэта пошукаў мастака.

«На калгаснай пасецы» — карціна 1950 года. Звычайны сюжэт. Падгляд пчол. Але пазія працы, якая яна тут хвалюючая! Невыпадкава крытыка аднагалосна прызнала гэты твор лепшым сярод усіх у нашым жывапісе, прысвечаным калгаснаму жыццю.

Распрацоўваючы самыя разнастайныя тэмы і настроі ў пейзажах, пішучы карціны аб працы, аб сучасніках, мастак увесь час не пакідаў роздуму

над ленінскай тэмай — шукаў кампазіцыю, спосабы самай пераканаўчай перадачы ленінскага характара. Пасля «Леніна ў Разліве» і «Незабыўнага» ў 1962 годзе Касмачоў піша карціну «Зара», прысвечаную Ільічу. А неўзабаве з'явіўся яго трыпціх «Незабыўнае», які мае сваю гісторыю.

Адзін з землякоў Канстанціна Міхайлавіча Касмачова, работнік аховы Крамля, запрасіў аднойчы Уладзіміра Ільіча Леніна да сябе на Смаленшчыну адпачыць, паглядзець, як жыўць сяляне, папаляваць. Ільіч згадзіўся і правёў на Смаленшчыне тры дні. Якраз у тых мясцінах, дзе прайшло дзяцінства Канстанціна Касмачова.

Цэнтральная частка трыпціха — Ленін гутарыць з сялянамі. Гэта егеры, знаўцы мясцовых лясоў. Салдат у папасе некалі быў у Смольным, бачыў Леніна. Па шчаслівай выпадковасці Ільіч якраз і спыніўся ў ягонай хаце. І вось цяпер былы салдат дастаў з запаведнага кутка газету з партрэтама правадыра, якую старанна захоўваў, каб пераканацца, што перад ім сапраўды Ленін. Ён пазнаў правадыра, і «канспірацыя» не ўдалася. Але Ільіч якраз і быў задаволены, што так атрымалася. Бадай, якраз у цэнтральнай частцы трыпціха — найбольш уда-

«РАКЕТА» адчалвае ад прыстані, разварочваецца па плыні і, набіраючы хуткасць, выходзіць на крыло. Бывай, Тураў! Горад знікае за паваротам Прыпяці, за сцяной дажджу, а я думкамі ўсё яшчэ там сярэбую складзі ідалася карціну падзей, што прывялі мяне сюды.

Паўна не я адзін пакідаю Палессе, зачараваны гэтымі мясцінамі, з надзеяй яшчэ раз вярнуцца сюды. Яшчэ ў самалёце, на падыходзе да Турава, захапіла мяне нейкая рачулка, што, упадаючы ў Прыпяць, здаецца, сама заблыталася ў сваіх старыцах — як ні ўглядзіся, так і не зразумееш, дзе яе сапраўднае рэчышча. І не дазва — плаская тут нізіна, толькі недзе ў сярэдзіне чэрвеня сыхадзіць з яе вада. Паўна, і зараз тут не вельмі пройдзеш пешшу.

Такіх мясцін усё меней застаецца зараз на нашым Палессі. Інтэнсіўнасць меліярацый расце з кожным годам, сучасная тэхніка дае магчымасць за кароткі час цалкам змяніць аблічча гэтага краю. Вялікая меліярацыя, што зараз праводзіцца на Палессі, — бадай, першы ў гісторыі чалавечтва вопыт змянення фізіка-геаграфічнага стану цэлага краю.

Можна з узаўвясенасцю сцвярджаць, што яшчэ далёка не ўсе вышкі гэтай работы можна прадбачыць. Таму ўрад рэспублікі і раней захаваў у адным з раёнаў Палесся ўсё яго спрадвечныя прыродныя асаблівасці. Летам 1969 года была прынята пастанова аб стварэнні Прыпяцкага дзяржаўнага ландшафтна-гідралагічнага запаведніка. Мелася на ўвазе, што Прыпяцкі запаведнік да с'яду магчымасць вучоным і практыкам выявіць змены ў прыродзе, выкліканыя ўмяшаннем чалавека. Дасць магчымасць і захаваць некраўтаў унікальную флору і фауну Палесся, якая ў такім спалучэнні не сустракаецца больш нідзе на свеце.

Адшукаем на карце рэспублікі паміж Туравам і Петрыкавам месца ўтоку ў Прыпяць Ствігі і Убарці. У трохкутніку, што створаны гэтымі трыма прыроднымі граніцамі, выдзелена дзяржавай 62 тысячы гектараў зямлі. Ініцыятарамі стварэння запаведніка былі Акадэмія навук БССР і Дзяржаўны камітэт Савета Міністраў БССР па ахове прыроды. Выканаўца ўрадавай паставы — Міністэрства лясной гаспадаркі рэспублікі.

Цэлы год прайшоў з таго часу — па сучасных мерках тэрмін немалы. Што за гэты час зроблена? Нічога. Калі не лічыць новай шыльды на канторы лясгаса (запаведнік створаны на базе Тураўскага лясгаса).

Спытаныя мясцовыя людзей пра запаведнік — большасць пра самое існаванне яго нават не чула. У канторы да намесніка дырэктара па навуковай рабоце М. Літвіна на ранейшаму

рам лясной гаспадаркі БССР. Я гатовы паверыць, што можна рваць іні, не шкодзячы дрэвам: звычайна, там, дзе ёсць іні, драў ужо няма. Але навошта так ужо берачы іх ад нашкоджанняў, калі ўсё роўна іх будучы псаваць падсохчай? Між іншым, тут падсохваюць не толькі сасну, але і бярозу. Сялета, напрыклад, бярозавага соку нарыхтавалі 20 тон. Лясніцтву

ве ўрада рэспублікі аб стварэнні Прыпяцкага запаведніка сказана, што ён павінен быць падначалены непасрэдна Міністэрству лясной гаспадаркі. Міністэрства ж перададзена гэтую справу Гомельскаму абласному ўпраўленню лясной гаспадаркі, якое ад навукі і ад сапраўдных мэтай запаведніка яшчэ далей, чым міністэрства.

У «Палажэнні аб Прыпяцкім ландшафтна-гідралагічным запаведніку»

ПАМІЖ ПУСТАК, БАЛОТ БЕЛАРУСКАЙ ЗЯМЛІ...

СУМНАЯ ГІСТОРЫЯ АДНАГО ЗАПАВЕДНІКА

прыходзяць толькі па дрывы, як раней ішлі да галоўнага ляснічага М. Літвіна. Дарэчы, дрывы запаведнік усё роўна будзе адпускаць: санітарная ачыстка лесу патрэбна. Вядома ж тым, што і да гэтага часу гаспадарчая работа замяняе тут навуковую і нават замяняе ёй.

У рашэнні Дзяржаўнага камітэта па ахове прыроды ад 16 ліпеня гэтага года запісана: «На тэрыторыі запаведніка допускаяцца нарыхтоўка пнёвага асмолу ўзрыўным спосабам». Гэта значыць, што як і раней, так і зараз тут рвуць іні аманалам. Нічога сабе запаведнік, у якім з ранняга да поны бухае кананада, палохалочы звер і ітушкі. Робіцца гэта з дазволу самога міністра лясной гаспадаркі рэспублікі С. Маісеенкі.

«У сувязі з неабходнасцю забеспячэння патрэб тураўскага леспрамгаса ў лесахімічнай сыравіне для выканання вытворчага плана дазваляю ў парадку выключэння, праводзіць у 1970 годзе нарыхтоўку пнёвага асмолу ў месцах, якія выключаюць магчымасць пашкоджання растуць дрэў, а таксама падсохку сасновых насаджэнняў пераходзячых адыходаў».

Гэта дакумент, падпісаны мініст-

гэта, можа, і выгадна, але ці трэба запаведніку?

Чытаем, аднак, далей настанову Камітэта па ахове прыроды: «Пашыраецца гаспадарча-разлікова дзейнасць, неўласціва запаведніку і не выклікае мясцовымі патрэбамі. Аб'ём таварнай прадукцыі павялічаны ў 1970 г. у параўнанні з 1969 г. на 20 працэнтаў і складае 243 тысячы рублёў, на што выдаткоўваецца 5,2 тысячы кубаметраў драўніны. Прычым выпуск прадукцыі з адыходаў паменшаны на 19 працэнтаў супраць 1969 г.».

Тут і дадаць няма чаго, акрамя меркавання што ў Міністэрстве лясной гаспадаркі цвёрда вырашылі, пакуль не ўведзены запаведны рэжым, як мага больш з гэтай тэрыторыі ўрваць. І натуральна ўзнікае пытанне, ці будзе зацкаўлена міністэрства ва ўвядзенні запаведнага рэжыму. Скажам яшчэ, што, запланаваўшы 243 тысячы рублёў прыбытку, міністэрства «забылася» хоць невялікую частку гэтых сродкаў выдаткаваць на спецыфічныя патрэбы запаведніка — навуковыя камандзіроўкі, набыццё бібліятэкі і іншае. На ўсе біятэхнічныя работы, напрыклад, выдзелена запаведніку 260 (!) рублёў.

Тут ёсць адна тонкасць. У пастано-

сказана, што «...тэрыторыя запаведніка выключаецца з гаспадарчага абароту на нявызначаны тэрмін. Лясы запаведніка адносяцца да першай групы з асобым рэжымам выдзення лясной гаспадаркі». Цікава, што ж гэта за «асобы рэжым»? А вызначаецца ён, гэты рэжым, заўвагай да «Палажэння», у якой у «парадку выключэння» (зноў выключэнне — калі яны толькі скончацца?) дазволена высечка галоўнага карыстання аж да 1975 года ў памеры разліковай лесасекі. Зацверджана «Палажэнне» разам з заўвагай зноў жа міністрам лясной гаспадаркі С. Маісеенкам.

Разлікова лесасека складае ў запаведніку 65 тысяч кубаметраў штогод, што адпавядае прыкладна 300—400 гектарам лесу, у асноўным дуба. Лічба гэтая, у маштабах рэспублікі, невялікая. Але ў маштабе запаведніка яна даволі драматычная, яшчэ і таму, што высечка лепшы лес, які тралюецца трактарамі. Пасля гэтай тралёўкі застаецца здратаваная зямля, на якой будзе вельмі цяжка насадзіць маладняк.

Прыгадваецца размова з галоўным інжынерам леспрамгаса М. Цымбала-

ла выказана ідэя адзінства правядыра і народа.

Канстанцін Міхайлавіч, калі мы гаварылі з ім пра гэты твор, зазначыў, што сярод сялян ён адлюстравыў і таго старога, які ў 1924 годзе дабраўся ў дні пахавання Леніна да Масквы, каб пакласці да труны правядыра галінку са Смаленшчыны...

Правая частка трыпціха—Ленін запісвае нешта ў бланкот, забыўшыся на свае паляўнічыя клопаты, сярод чаюнай красы лесу.

Левая частка—хлалчук назірае за машынай, якая аддаляецца, а побач яго бацькі.

— Вось так і я мог бы стаяць, калі б тады ведаў пра прыезд Ільіча...— гаворыць мастак.

Спакойны каларыт трыпціха. Толькі месцамі ажыўляецца ён яркімі плямамі чырвонай тэмперы. Ураўнаважаная каларыстычная гама не адцягвае ўвагі ад галоўнай, цэнтральнай часткі трыпціха.

У 1962—1965 гадах мастак працаваў над карцінай «Рэчыцкая лірычная». Вобразы нашай слаўнай моладзі, паззіраюць—такі змест ісэнс твора.

Які твор Касмачова мы ні ўзялі б, заўсёды адначасна вернасць мастака натуре, трывалы малюнак у аснове, цэльнасць каларыстычнага вырашэння, маляўнічасць. Ён сціплы надаваць сваім творам некаторую, як бы злёгку падкрэсленую, дэкаратыўнасць. Адсюль—святочнасць, рамантычнае гучанне, лірычны настрой яго палотнаў.

І яшчэ ён—майстар невялікага пейзажа, які ўтрымлівае ў сабе вялікія пачуцці. Дастаткова прыгадаць у памяць адзінаццаць думкі серыю «Тут жыў і працаваў У. І. Ленін». Гэта крамлёўскія пейзажы, напісаныя ў розныя часы. Архітэктура старажытнага Крамля, творы выдатных дойлідў—усё, чым так захапляўся Ільіч, чыю прысутнасць мы міжволі адчуваем у пейзажах серыі, хаця сам правядыр непасрэдна не адлюстраваны.

Мастак нярэдка звертаецца да вобразаў старажытнай беларускай архітэктуры. Цудоўны ў яго Нясвіжскі замак—аранжава-жоўтыя на фоне сіні

нябесаў. Быццам волат, узвышаецца над наваколлем Мірскі замак.

Касмачоў-пейзажыст вельмі любіць вясну. Ён часта піша апошні снег, першую зеляніну, рудававатыя дрэвы з набырыялымі пупышкамі дзе-небудзь на Лагошчыне або Міншчыне.

Асобная тэма—архітэктурныя помнікі Ноўгарада і Пскова—у іх мастака вабіць нешта агульнае са старадаўняй беларускай архітэктурай.

Пейзажы Міншчыны, пейзажы роднага Мікуліна на Смаленшчыне... Вось адзін з іх—«Мікулінскія пагоркі». Ён аднаго з пагоркаў стаяў некалі дом, дзе нарадзіўся мастак. Некалі тут раслі гонкія сосны, а ўдалечыні цямнее лес—пачатак таго самага лесу, у якім некалі паляваў Ільіч.

Маленькія пейзажы Касмачова—вельмі складаны свет ягонай творчасці. Яны надзвычай цэласныя па задуме, уражваюць сваёй завершанасцю, мяккасцю каларыту, тонкай градацыйнай колераў, своеасаблівай матавай паверхняй.

Майстэрства не прышло адразу. Мастак доўгі час вывучаў тэхналогію жывапісу Канстанціна Юона і Ігара Грабара.

Дзесяць гадоў рабіў ён разнастайныя доследы над грунтамі. Пасля доўгіх пошукаў выпрацаваў сваю адмысловую тэхналогію грунтаўкі палатна.

Вось такі ён неспакойны мастак, гэты чалавек. Вучань Віцебскага тэхнікума, дзе выкладалі ў гады яго вучобы Ф. Фогт, М. Эндэ, Ю. Пэн, С. Юдовін, М. Керзін, А. Бразер, В. Волкаў, І. Ахрэмчык, М. Лебедзева, Ул. Хрусталеў, М. Міхалап.

Там, у тэхнікуме, выпрацаваліся яго жыццёвыя пазіцыі і пазіцыі мастака-рэаліста.

Цяпер Касмачоў поўны новых творчых задум. У яго майстэрні—узорны парадак. Тут захоўваюцца шматлікія яго эскізы, накіды, нямала завершаных твораў, якія пакуль што не пабывалі на выстаўках. Патрабаваліся да сябе мастак выпрабуе іх часам. Ён яшчэ і яшчэ выявае кожны сантыметр свайго жывапісу, перш чым аддаць яго на суд глядача.

Ф. ВАЛАДЗЬКО.

ЧАКАЙЦЕ НАС, КАСМІЧНЫЯ ДАРОГІ...

Фотаграф М. АМЕЛЬЧАНКІ.

вым, які даволі дакладна выказаў свае адносіны да пытання.

— Логікі няма, але лес патрэбны.

На маю заўвагу, што можа толькі гадоў праз сто нашчадкі нашыя змогуць зноў у гэтых месцах убачыць дубровы, той жа Цымбалаў адказаў:

— І праз сто пяцьдзесят гадоў таго лесу не вырасце.

Іменна тут ад адміністрацыі Тураўскага леспрамгаса павінна была б зыходзіць ініцыятыва пошукаў выйсця з таго складанага становішча, у якім зараз у сувязі са стварэннем запаведніка, апынулася прадпрыемства. Бо інакш яго ўсё роўна прыйдзецца. Але на чым гаворку па парадку.

Цэнтрам леспрамгаса з'яўляецца рабочы пасёлак Хваенск, размешчаны на самой тэрыторыі запаведніка. Пасёлак гэты быў створаны раней, і ў тым, што ён тут знаходзіцца, відавочна няма. Ад Хваенска ў некалькіх напрамках разыходзяцца лініі вузкіх калейкі, якія могуць і для запаведніка быць вельмі карыснымі, бо іншыя дарогі тут амаль і няма.

Леспрамгас сяча на тэрыторыі запаведніка толькі чацвёртую частку свайго плана, такім чынам, яго залежнасць ад запаведніка не такая ўжо і вялікая. І ў 1975 годзе, калі скончыцца дазвол на сечку ў запаведніку, леспрамгасу ўсё роўна трэба будзе шукаць новае месца. Дык чаму ж не заняцца гэтым зараз?

Я цалкам згодны з намеснікам міністра лесной гаспадаркі У. Раманавым, калі ён гаворыць:

— Існуе Хваенск і людзі. Куды іх дзець?

Але ўзнікае адразу ж пытанне—а хто зараз ведае, куды іх у 1975 годзе падзенуць? Хто сёння дбае пра гэта? Ніхто. Ці не складзецца у 1975 годзе такое самае становішча, ці не прыйдзеца зноў на пэўны тэрмін захаваць статус-кво? Леспрамгасу ўжо сёння трэба знайсці новае месца для цэнтра і ўжо сёння павінны быць зроблены захады да таго, каб яго перабазіроўка да 1975 года была скончана. І калі на чым яно паступова перамяшчаецца ўжо зараз, то пэўна і высякаць у запаведніку ён будзе менш.

Здаецца недарэчнасцю і тое, што ўпраўленне запаведніка знаходзіцца ў Тураве. Тураў за 15 кіламетраў ад запаведніка. Гэта 15 кіламетраў вельмі дрэннай дарогі, якая ў дождж ператвараецца амаль у непраходную. А з Хваенска дабрацца ў любы пункт запаведніка значна прасцей. Пасёлак мае даволі індэрныя жыллёвыя і

культурна-бытавыя ўмовы, добра наладжанае забеспячэнне. Большасць людзей, з якімі мне давялося гаварыць у Тураве і ў Мінску (супрацоўнікі Акадэміі навук, Камітэта на ахове прыроды), сцвярджаюць, што менавіта Хваенск—ідэальны цэнтр для запаведніка. Мін тым у Тураве ўжо выдзелена ўпраўленню запаведніка тры гектары зямлі, на якіх у бліжэйшы час павінна пачацца будоўля, і калі ў гэта будучы ўкладзены вялікія сродкі, то «перайграць» зробленае будзе вельмі цяжка. Пытанне гэта трэба вырашыць як мага хутчэй.

Хоцьця прывесці і такое меркаванне. Пэўную колькасць лесу сам запаведнік усё роўна высякаць павінен, і калі гэты лес адсюль не вывозіць, а перапрабляць на месцы, то і некаторую частку рабочых рук леспрамгаса можна будзе заняць і гэта зменшыць бялізненасць аператыўна перабазіроўцы леспрамгаса.

У карысць Хваенскага варыянту яскрава гаворыць і той факт, што вучоны Гомельскага ўніверсітэта абраў яго сваёй навуковай і вучэбнай базай, адмовіўшыся ад Турава адразу і катэгарычна. Ды і група маладых вучоных з Мінска таксама адмовілася ад Турава і перабралася ў вёску Азярыны на тэрыторыі запаведніка.

Заповеднік носіць назву ландшафтна-гідралагічнага, і другім аб'ектам, не менш важным за лясы, якія трэба ахоўваць, з'яўляюцца балоты. Масівы некраўтых балот тут захаваліся яшчэ вялікія. Гэта вельмі важна, бо на малой тэрыторыі захаваць гідралагічны рэжым немагчыма.

Сучасная гідралагічная навука яшчэ не дала адказу на вельмі важнае пытанне: на якой адлегласці ад асушанага аб'екта выўляецца ўздзеянне асушэння. Ясна адно—чым большы масіў асушэнецца, тым на большай адлегласці гэта адчуваецца. А гэта значыць, што на пэўнай адлегласці за межамі запаведніка трэба стварыць ахоўную буферную зону, якая з гаспадарчага выкарыстання не выключасца, але ў якой павінна быць забаронена меліярацыя. У гэтай зоне трэба будзе забараніць і паляванне, бо звер і птушка; трэба думаць, межаў запаведніка прызнаваць не будуць.

У першую чаргу такая ахоўная зона павінна быць вызначана на поўдні запаведніка, дзе яго мяжа праходзіць па сушы і дзе меліярацыйныя работы ў некаторых месцах ужо распачаты. Але і за вадзімі межамі—Ствігай і Убарцю зона павінна быць такса-

ма выдзелена, бо змена рэжыму гэтых рэк можа ператварыць іх у помпы, якія будуць спраўна смактаць ваду і з запаведных балот.

Мін тым выдзяленне такой ахоўнай зоны пакуль што застаецца толькі на жаданнем вучоных, а ў кампетэнтных органах яно яшчэ нават і не абмяркоўвалася.

Складаныя адносіны ўтвараюцца паміж запаведнікам і калгасамі, што мажуча ўкраплены ў яго тэрыторыю, і складанасць гэтых адносін па меры ўвядзення запаведнага рэжыму павінна ўзрастаць.

Да стварэння запаведніка калгасы, напрыклад, свабодна карысталіся дубровамі для выпуску жывёлы. Лясгас ім гэта дазваляў, і на працягу пэўнага часу будзе дазваляць і запаведнік, бо няма чаго пакуль прапанаваць узамен. Але вечно так не будзе—лес, у якім пасеца статак, не можа самаўзнаўляцца, бо каровы вытоптваюць і выдуюць падрут. Мне давялося ўжо бачыць пад Туравам дубровы, дзе няма ніводнага маладога дрэва, бо іх літаральна «карова языком злізала».

Наогул, ахова запаведніка пакуль што не арганізавана ніяк. Тут ёсць два аспекты—маральны і юрыдычны. І маральны—значна больш складаны, бо свядомыя адносіны да прыроды, на жаль, у нас яшчэ не сталі масавай з'явай. Тым больш здаецца незразумелым, што за год існавання запаведніка з насельніцтвам не было праведзена ніякай выхавальчай работы.

Вось характэрныя лічбы, якія я атрымаў у забалага запаведніка В. Клакоцкага. На прыбрэжных грывах, якія ў час вясенняга паводка з'яўляюцца месцам гнездавання водаплаваючых птушак, на плошчы ў два гектары ён налічыў 123 гнязды, разбураных чалавекам—больш за палавіну таго, што тут было. Ці не абуральны гэта факт. Большасць насельніцтва нават і не ведае пра існаванне запаведніка, а тыя, што ведаюць, не ўяўляюць сабе прычым і мэтай яго стварэння. Больш таго—тут выпрацоўваецца вельмі небяспечны стэрэатып адносін да запаведніка—узлупенасць, што яго стварэнне нічога не змяніла.

Прапаганда аховы прыродных багаццяў у гэтым раёне павінна весіцца асабліва інтэнсіўна. Папрок трэба кінуць не толькі адміністрацыі запаведніка, але і партыйным і савецкім органам Жыткавіцкага і Петрыкаўскага раёнаў, камсамольскім арганізацыям і органам народнай асветы. У іх былі ўсе магчымыя правесці сходы, гутаркі з насельніцтвам, з дзецьмі. Пэўна, мае сэнс выпусціць вялікім тыражом

брашуру ці хаця б лістоўку і раснаўсюдзіць яе сярод насельніцтва (зразумела, бясплатна). Трэба думаць, што пэўныя станоўчыя вынікі гэта дае б.

А юрыдычны аспект такі—заповеднік павінен быць пачаць сваё існаванне з меранярэмстваў па ахове тэрыторыі. І перш за ўсё ва ўсіх пунктах, адкуль магчыма працікнуць у запаведнік, трэба было даўно ўжо паставіць ашылагі. Чалавек, уступаючы ў запаведнік, павінен ведаць, дзе ён знаходзіцца.

У запаведніку засталася працаваць усе леснікі лясгаса, і гэта добра—хто лепш за іх ведае лес? Але ёсць розніца паміж лесніком лясгаса і егерам запаведніка. Егераў трэба вучыць і выхоўваць, а гэта патрабуе працы і часу. Мін тым, у гэтым напрамку пакуль не зроблена нічога.

На тэрыторыі запаведніка можна яшчэ убачыць папуляцыі рэдкіх птушак—турухтанаў, галстучнікаў, малой крачкі, чорнага бусла. Ёсць тут і рэдкія расліны, сярод іх рэлікт трацінага перыяду—пільвучая папараць, salvinia patens, якая ва ўсім свеце выжыла зараз у лічаных мясцінах. І калі ёсць магчымасць захаваць іх для навукі і для нашчадкаў, то не выкарыстаць гэтую магчымасць будзе злачыствам. Знішчыць цэлы біялагічны від вельмі лёгка, стварыць яго навава—немагчыма. Іменна таму ахова запаведніка—серава найвялічай дзяржаўнай важнасці.

Падлічана, што кожны рубель, укладзены ў навуку, прыносіць большы прыбытак, чым у любой вытворчасці. Прыяцці запаведнік—унікальная навуковая лабараторыя, магчыма, якой трэба выкарыстаць у ноўнай меры. Мін тым, Акадэмія навук да гэтага часу не стварыла вучонага савета запаведніка, не ўкамплектаваны і кадры навуковых супрацоўнікаў.

Праблем, якія стаяць перад запаведнікам, сапраўды многа, яны рознай складанасці, некаторыя з іх можна вырашыць адразу, другія патрабуюць вялікай і складанай працы. Але вырашыць іх неабходна. Усе да адной.

Ілья РАТНЕР,
спец. кар. «Літаратуры
і мастацтва».

АД'ЯЗДЖАЕМ З МАСКВЫ...

Амаль сорак гадоў чытаю лекцыі пра Ватыкан і каталіцызм. Але ўсё неж не выпадала наведаць Рым і Італію.

І вось у складзе турысцкай групы Усесаюзнага таварыства «Веды» я еду ў гэтую краіну. Група невялікая (каля 20 чалавек), у ёй прадстаўнікі амаль усіх рэспублік Савецкага Саюза. Тут і рускі — член-карэспандэнт АН СССР Ул. Сіфараў, і літовец — партыйны работнік П. Мішутіс, і беларус — намеснік старшыні Мінскага абласнога аддзялення таварыства «Веды» А. Ракавец, і туркмен — акадэмік Ага Карыеў, абхазскі пісьменнік Б. Шынкуба, азербайджанскі акадэмік Г. Аліеў, грузінскі прафесар А. Іаселіні, выкладчыкі вышэйшых навучальных устаноў, грамадскія дзеячы. Усе мы — актывісты і лектары таварыства «Веды».

Кастрычніцкім ранкам пачалося наша падарожжа. Пяць гадзін у паветры. Пад крыламі лайнера мяняюцца краіны: рускія лясы, украінскія стэпы, горы Югаславіі, Адрыятыка і нарэшце — Рым, вечны горад.

«БАНКО ДЗІ САНТО СПІРЫТО»

У першай палове дня прыземліліся на аэрадроме міжнароднага аэрапорта ў Рыме. Першым італьянцам, якога я сустрэў, выходзячы з самалёта, быў паліцэйскі ў шэрай форме. Потым мы сустракалі паліцэйскіх рэгуляроўшчыкаў у чорным карабінераў у сярэднявечных трохкутных капелюхах і яркіх мундзірах.

Наш гід — маладая дзяўчына Адрыяна Траяні. Фірма «Італтуріст» пасылала яе вучыцца ў Маскву. І Адрыяна няблага ведае рускую мову.

У будынку аэрапорта, як толькі мы падышлі да пагранічнага кантролю, у вочы кінуўся надпіс, што з'ячацеў неонавым святлом на дальняй сцяне залы: «Банко дзі санто спірыто». Тыя, хто разумее лацін, адразу перакладлі яго. Дарэчы, вельмі зручна адчуваў сябе ў Італіі прафесар медыцыны з Яраслаўля В. Нікіцін — ён, свабодна валодаючы лацінскай мовай, заўсёды мог пагаварыць з італьянцамі без перакладчыка.

«Банко дзі санто спірыто», «Банк святога духа» — гэты фінансавы павук даўно памагае духоўным аймам каталіцкай царквы смактаць кроў з працоўнага народа.

Які парадокс — банк і дух, ды яшчэ святы. Веруючыя вучаць, што святы дух — гэта нешта наднатуральнае, звышчэстнае, вельмі чыстае. І раптам — банк, грошы, барышы...

Нас адвезлі аўтобусам у аэрапорт унутраных зносін, дзе мы пераселі ў самалёт на Венецыю. Пакуль чакалі, Адрыяна рашыла пачаставаць нас абедам у рэстаране аэрапорта.

Італьянскія спагелі. Колыкі напісана пра іх! Не абыйшлося, зрэшты, і ў нас без смеху, калі мы няўмела паднімалі з талерак пасмы макаронаў і накручвалі іх на відэлец, хоп добра наглядзеліся ў кіно на такія камічныя сцэны.

Аднак з праблемай «спагелі» ўправіліся хутка і паспяхова. Больш складаны быў увесь распарадак харчавання, італьянскае меню. Тут, на наш погляд, усё было дагары нагамі. Каля 8 гадзін раніцы — сьнеданне: маленькая булэчка, калійна масла, джэму, кубачак кавы. У 13—14 гадзін — абед: дзве другія (па нашаму важучы) стравы: адна мясная і абавязкова макароны, напіткі, фрукты. У нас — сама акурат на сьнеданне. Вечарам падаецца тое, што ў нас ядуць на абед — суп або булён, мясное, напіткі, дэсерт. І, вядома, — макароны.

ДЗЕНЬ ДОБРЫ, ВЕНЕЦЫЯ!

Аэрадром Венецыі. Здалёк відаць, як на беразе мора раскінуўся гэты дзівосны горад.

Аўтобусам да гасцінцы даехаць не змаглі. Ён спыніўся перад Вялікім каналам, на якім мы напалылі далей на цеплаходзе. Ад гэтага канала меншыя каналы разыходзяцца па ўсім горадзе, разбіваючы яго на кварталы. У сярэдзіне іх ёсць плошчы — кампа. З будынкаў цяпер часцей за ўсё выходзяць людзі на гэтыя плошчы або вуліцы. Раней, калі вада не ўзнімалася так высока, як цяпер, выходы былі проста на каналы.

На вуліцах Венецыі, як і ў іншых партовых гарадах Еўропы, з незалежным выглядам іпацыруюць амерыканскія маракі. Хоп, як венецыянец любяць падкрэсліваць, патрон горада — сам святы Марк, але і ён не змог выбавіць гараджан ад няпрошаных гасцей.

Цудоўная архітэктура ў Венецыі. Гэта сапраўдны горад-музей. Многа я

пабачыў храмаў у розных краінах, але такіх дзівосаў, як у Венецыі, не бачыў. Здаўляла не толькі архітэктура.

Сабор св. Марка. Храм разам з турмой уваходзіць у комплекс старадаўняга палаца дожаў. Тлумачэнні дае мясцовы гід. Адрыяна перакладае.

Перш чым гаварыць пра архітэктуру, гід з сур'ёзным выглядам расказвае «бяграфію» самога святога, пра мошчы апостала, якія шыбыта ляжаць у алтары, пра тое, што галава яго нейкім чынам засталася ў адной з цэркваў Каіра і г. д., і да т. п.

Турысты хочучь як мага больш наведацца пра краіну, якая стала мэтай іх падарожжа. Таму іх «адпачынак» — звычайна даволі напружаная «праца». Зразумела, і нас не магло задаволіць толькі тое, што паказалі і што расказалі гіды. У першы ж вечар мы разышліся па горадзе дробнымі групамі, так сказаць, у «неарганізаваным» парадку.

Трохі прайшоўшы ад гасцінцы да

З ДАЛЕКІХ ПАДАРОЖЖАў

А. ЗАПЕСКІ,
доктар гістарычных навук, прафесар

ПРА ІТАЛІЮ І ІТАЛЬЯНЦАў

заліва, мы апынуліся на плошчы св. Марка. Гэта любімае месца адпачынку венецыянцаў. Плошча — прывільны чатырохкутнік, з усіх бакоў шматпавярховыя будынкі. Тут тры рэстараны. На маленькіх эстрадах іграюць джаз-аркестры. Вечарам горада і шмат столікаў з плеценымі крэсламі вынесена на плошчу. Людзей за столікамі мала — відаць, не многім па кішэні.

Не паспелі мы добра агледзецца, як раптам пачулі дарагія нам гукі «Каціошы». Італьянцы вельмі любяць гэтую песню. Гуляючы па плошчы, мы з прыемнасцю слухалі бясконцыя джазавыя палюры і, што нас зусім расчуліла, дык гэта тое, што лейтматывам іх была ўсё тая ж наша «Каціоша». Яна то паўтаралася галоўнай тэмай, то чулася нейкім далёкім водгаласкам, як бы стваралася фон для ўсёй музычнай праграмы. У мелодыях «Каціошы» мы ўпершыню адчулі сімпатый італьянцаў да савецкага народа, да яго гераічнай барацьбы супраць фашызму ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

У Венецыі мы першы раз сустрэліся і з дэмакратычнай, працоўнай Італіяй.

Гэта было на ўскраіне горада. Па вуліцах ішлі людзі ў танных картковых портках, стаптаных чаравіках, просеценькіх кашульках.

Адгойчы раніцай мы сабраліся наведаць палац венецыянскіх дожаў. Раптам у вестыбіюлі — нейкая замінка.

— Сёння музей наведаць нельга, забаставалі служачыя музея, — паведаміў гід.

Выйшлі на вуліцу, пачалі раіцца, як больш рацыянальна выкарыстаць час, куды лепш пайсці.

І тут пачулі змычны воклічы, гуд галасоў. З-за вугла з'явілася калона людзей з транспарантамі, чырвонымі сцягамі.

Дэманстрацыя... Гід растлумачыў, што гэта калона рабочых-забастоўшчыкаў гадзіннікавага завода.

Гэта была наша першая сустрэча з арганізаваным атрадам слаўнага Італьянскага рабочага класа.

ТУТ ВУЧЫЎСЯ ФРАНЦІШАК СКАРЫНА

У Рым едзе аўтобусам. На дарозе павінны спыніцца ў Фларэнцыі, Падуі, якая не можа не ўсхваляваць сэрца беларуса, бо тут вучыўся Францішак Скарына.

Едем з Венецыі па аўтастрадзе «Сонца». Гэта магістраль пракладзена па ўсіх правільных дарожнай тэхнікі. Яна пралягае праз усю Італію, з поўначы на поўдзень краіны.

Аўтастрада належыць прыватнай кампаніі і за праезд па ёй трэба плаціць — ад горада да горада, ад аднаго кантрольнага пункта да другога. На першым пасту наш шафёр заплаціў 300 лір за першыя 30 кіламетраў дарогі.

Ніхто з нас яшчэ ніколі не ездзіў па платнай дарозе. Ёсць аб чым падумаць, ёсць аб чым пагаварыць.

Успамінаюцца нашы сустрэчы ў Венецыі, у таварыстве «Італія—СССР». Там мы па-сяброўску гаварылі з людзьмі, якія вельмі пажаняюць нашу краіну, многія з якіх ведаюць рускую мову. Абменьваемся думкамі, удакладняем у гід і вадзіцеля тое, што ўжо чулі. У Італіі (як, зрэшты, ва ўсіх капіталістычных краінах) вельмі высокая кватэрная плата. На кватэру рабочы ў сярэднім выдаткуе каля 30—40 працэнтаў зароботнай платы.

Тут грошы лічаць тысячамі і дзесяткамі тысяч. Рабочы ў сярэднім атрымлівае 90 тысяч лір у месяц. Цікавімся коштам медыцынскага абслугоўвання. Аказваецца, за аперацыю апендыцыты трэба плаціць 40 тысяч лір — палову месячнай зарплаты. Гэта толькі за аперацыю... А трэба ж плаціць і за ўтрыманне, і за догляд у шпіталі.

пал якой узвышаліся два трохпавярховыя будынкі. На адным з іх мы ўбачылі знаёмыя ўжо і такія родныя словы — «Камуністычная партыя Італіі». Тут быў яе мясцовы раённы камітэт. У будынку мы пазнаёмліліся з сакратаром партыйнага камітэта і даведаліся, што ў гэтым рабочым гарадку мэр таксама камуніст.

У Кампа муніцыпалітэт і мэр горада аддалі для культурных патрэб рабочых трохпавярховы будынак. З лекцыяй тут мы не выступалі, а толькі адказвалі на пытанні. Потым нас частавалі віном і лёгкімі закускамі.

Так, незабыўныя гэта былі сустрэчы. А яны ў нас адбываліся і ў іншых гарадах Італіі.

КАНТРАСТЫ ВЕЧНАГА ГОРАДА

Я ўжо ўспамінаў пра тое, што займаючыся гісторыяй каталіцызму, я многа чытаў пра Ватыкан. І вось цяпер я бачу гэту паскуку дзяржаву ў Рыме. Нічога не скажам — сапраўды дзяржава ў дзяржаве. Яна аддзелена ад астатняй Італіі мурам і белай лініяй на асфальце плошчы святога Пятра.

Цяжка мяне чым-небудзь здзівіць у Ватыкане. Аднак усё-такі не толькі здзівіла, але і ўзрадавала адна акалічнасць. Калі мы хадзілі па саборы св. Пятра, я задаваў нашаму рымскаму гіды шмат пытанняў. Гідаў гэтым была маладая, прыгожая дзяўчына. І яна не змагла адказаць на некаторыя даволі простыя пытанні, звязаныя з рэлігійнымі абрадамі і рытуаламі. І я яшчэ пераканаўся, што нават у такіх «каталіцкіх» краінах, як Італія, насельніцтва адыходзіць ад рэлігіі. Гіда, відаць, вучылі і навучылі многаму, але дзяўчына так і не завалола таго, што звычайна ўбівае ў галаву дзецям рэлігійная маці.

Творы мастацтва, сабраныя ў Ватыканскім музеі, літаральна падаўляюць заморанага ўражанымі турыста. Як і іншыя 6 тысяч штодзённых наведвальнікаў, мы прайшлі па залах музея 2 кіламетры. Экспанаты сюды звозены, здаецца, амаль з усяго свету.

Успамінаецца, як наша Адрыяна перакладала ў адным з музеяў расказ мясцовага экскурсавода пра гісторыю экспанатаў. Перакладаючы, яна ўвесь час гаварыла: «Кароль украў гэтую рэч у Афрыцы», «Напалеон украў яе ў Італіі», «Мусаліні зноў украў у Францыі»...

Адрыянчачка-галубка, як добра перакладла яна самую сутнасць справы!

Тут сапраўды на кожным кроку сустракаешся з прыкладамі, як адны рабаўнікі рабавалі другіх рабаўнікоў. Але ўсё гэта рабілася за кошт народаў...

Аднаго разу ў нас павінны былі наведаць Рымскі ўніверсітэт, сустрэцца там з прафесурай і студэнтамі. Камусь гэта, аднак, не спадабалася. І сустрэча не адбылася, як кажуць не па нашай віне, хаця мы прыехалі ў прызначаны час і чакалі не менш гадзіны.

Адным словам, прыйшлося мяняць план і нечым запозніць першую палову дня. Так мы зрабілі не прадбачаную праграмай прагулку за горад. Выехалі праз паўднёвы прыгарад у поле па старажытнай Апіевай дарозе. Адсюль павярнулі ўправа і цераз поле трапілі на другую ўскраіну Рыма — у новы гарадскі раён Эўр. Тут прыгожыя дамы гарадскіх багачаў. У гэты, як мы гаворым, мікрараён перабраліся нават некаторыя міністэрствы. Эўр робіць моцнае ўражанне...

З Эўра мы едем у цэнтр Рыма па новай шырокай дарозе, якая ператвараецца ў вуліцу са шматпавярховымі дамамі на адлегласці 70—80 метраў ад праезднай часткі. І раптам каля толькі што збудаваных прыгожых дамоў сярод хламу, ламачча відаць было мноства халуп, будак, паўзямлянак, злепленых, складзеных з каменя, абломкаў цэглы, кавалкаў староў бляхі, дыхты.

Тут жывуць людзі. Толькі галечка працоўных — спадарожніца капіталізму — змагла загнуць іх сюды і ператварыць гэтыя норы ў жыллі. Цяжка і моташна зрабілася на душы. Успаміналася размова з гідам на амерыканскай архітэктурнай выстаўцы ў Мінску. Тады гіды, які хваліў амерыканскі лад жыцця, я пачаў гаварыць пра супярэчнасць капіталістычных гарадоў, пра брудныя негрыянскі раён Гарлем у адным з найвялікшых гарадоў свету Нью-Йорку. Гід нервозна адказаў:

— Куды ні прыедзем, усюды папранаюць Гарлемам.

— А вы вазьміце і ліквідуйце яго, каб не папакалі, — адказаў я.

Настала паўза. Ліквідаваць гарлем, гэта значыць, ліквідаваць капіталізм...

Праспект, на якім мы бачылі рымскія трунічы, аказваецца, ляжыць на важнай магістралі. Назаўтра, калі мы накіраваліся ў аэрапорт, то зноў праехалі па ім, пазналі яго і ўважлівай прыгледзеліся да гэтых язваў капіталістычнага грамадства.

ПОДЗВІГ ЖУРНАЛІСТА

Да 50-годдзя з дня смерці
Джона РЫДА

«...Я ад усёй душы раю гэты твор рабочым усіх краін. Гэту кнігу я хацеў бы бачыць распаўсюджанай у мільёнах экзэмпляраў і перакладзенай на ўсе мовы, таму што яна даць праўдзівы і надзвычай жыва напісаны пераказ падзей, такіх важных для разумення таго, што такое пралетарская рэвалюцыя, што такое дыктатура пралетарыята».

Гэту маленькую рэцэнзію на кнігу «10 дзён, якія ўзрушылі свет» У. І. Ленін уручыў Джону Рыду асабіста ў 1920 годзе. Рыду не ўдалося ўбачыць новае амерыканскае выданне сваёй кнігі (1926 год), дзе гэтыя словы сталі ў якасці прадмовы. Не збылася і мара напісаць дзве новыя кнігі аб рускай рэвалюцыі, якім ужо былі прыдуманы назвы — «Ад Карнілава да Брэст-Літоўска» і «Дым рэвалюцыі». Джон Рыд памёр за пяць дзён да свайго трыццацітрохгоддзя.

Расіі, рускай рэвалюцыі Рыд аддаў частку свайго сэрца. Таленавіты, да сціпны, вельмі адукаваны выпускнік Гарвардскага коледжа, Джон Рыд не апраўдаў спадзяванняў гэтай цвярдзіні плутакратыі. Калі б яны маглі прадбачыць, што сцягі рэвалюцыі ў Расіі будуць янчаць шлях іх выхаванца, а да гэтага... Да гэтага Рыд змагаецца на барыкадах разам з тэкстыльшчыкамі, якія аб'явілі стачку; у Каларада ён зааду з мяцежнікамі рабочымі Рафелера; у Мексіцы — побач з паўстаўшымі пёнамі. Ён умеў пісаць аб іх барацьбе — з гнева, мукай, праўдзіва і ўзвышана!

Улетку 1917 года Рыд прыехаў у Расію. Ён адчуваў, што пралетарская рэвалюцыя тут непазбежная. І калі па сігнале Смольнага чырвонагвардзейцы рушылі на Зімяні, Рыд пайшоў разам з імі. Ён хацеў бачыць усё сама, сваімі вачыма — яму неабходна было зразумець сутнасць таго, што адбывалася. Кастрычніцкая рэвалюцыя, паводле слоў яго сябра, амерыканскага камуніста А. Вільямса, зрабіла з яго «навукова мыслячага і паслядоўнага рэвалюцыянера». Рыд раз'язджае па гарадах Амерыкі, расказвае праўду пра падзеі ў Расіі.

У 1919 годзе Джон Рыд зноў у Расіі, у Маскве, ужо ў якасці члена Выканкома Камуністычнага Інтэрнацыянала. Рэвалюцыйная прапаганда стала справай яго жыцця. На радзіме, у Амерыцы, яго завочна прыгаварылі да пяцігадовага турэмнага зняволення. Але ён кідае выклік (у каторы раз!) лёсу і тайна адпраўляецца ў Нью-Йорк. На гэты раз палубу карабля давялося змяніць на адзіночку ў фінляндскай турме. «Перадаць Гараццю, што вялікі шэф высокая ацаніў маю кнігу». Гарацый — гэта Ліўрайт, выдавец «10 дзён». «Вялікі шэф» — Ленін.

Савецкі ўрад прыйшоў на дапамогу Рыду, і ён вярнуўся ў Расію — цяжка хворы, але з вялікім жаданнем працаваць. Ён нават знаходзіць у сабе сілы прыняць удзел у арганізаваным на прапанову Падвойскага футбольным матчы паміж зборнай катэгорыі Камінтэрна і камандай маскоўскіх курсантаў. Рыд піша ў часопіс «Коммунистический Интернационал», выступае на пасяджэннях катэгорыі Камінтэрна, едзе ў Баху на першы з'езд народаў Усходу, а на зваротным шляху ў Маскву ўдзельнічае ў разгроме адной з банд. І ўсё гэта за месяц да смерці.

Альберт Рыс Вільямс піша: «...Джон Рыд ляжыць у адзіным ва ўсім свеце месцы, дзе яму хацелася ляжаць, — на плошчы ля Крамлёўскай сцяны».

С. БУКЧЫН.

У самым цэнтры Рыма ёсць і своеасаблівае «дно», дзе збіраюцца дэклараваныя элементы. Ад плошчы Іспаніі ўгору да парку Баргезе вядзе шыракая, метраў 50, высокая мармуровая лесвіца з пераходамі, пляцоўкамі, скульптурамі. І вось гэтак цуда мастацтва яны сабе і выбралі. Усе дрэзна апрануты. Сядзяць, стаяць, ходзяць па прыступках, гандлююць нікому не патрэбнай дробязцю, сувенірамі, сабачкамі, малююць, прадаюць малюначкі.

Цяжкае відовішча!

Вельмі прыгнечана адчуваў я сябе сярод гэтых няшчасных, незадаволеных сваім лёсам людзей, калі апынуўся надворкам на прыгожай мармуровай лесвіцы.

У Рыме многа кінатэатраў, шмат у якіх з іх дэманструюцца сексуальныя фільмы. Працоўная прагрэсіўная Італія змагаецца з гэтай пошласцю.

І вось яшчэ адзін з кантрастаў Рыма. Я тут даволі рэдка сустракаў міні-спаднічкі.

МЫ «АДКРЫВАЕМ» САРДЫНІЮ

Яшчэ ў Маскве мы ведалі, што ў наш маршрут уключана Сардынія. Гаворачы з прадстаўніком «Інтурыста», некаторыя члены нашай групы прычылі:

— Няўжо нельга было запланавана глядз чаго-небудзь больш цікавага, напрыклад, Неапаля, Мілана?

Прадстаўнік «Інтурыста» адказаў са здзіўленнем і крывады:

— Мы так дабіваліся дазволу наведваць гэты востраў. Гэта будзе першая група савецкіх турыстаў, якая пабывае на Сардыніі. Да вас толькі два разы некалькі ўдзельнікаў навуковых канферэнцый з'ездзілі ў паасобныя гарады Сардыніі.

Калі гаварыць шчыра, то неак не верылася таму, што сказаў нам прадстаўнік «Інтурыста». Але тое ж мы пачулі потым і ад нашых людзей, што жыўць у Рыме.

Чаму ж Італьянскія ўлады так не хочучы, каб савецкія людзі ездзілі на Сардынію?

За час свайго падарожжа па Італіі мы ўжо наслухаліся пра пэўную ізаляванасць вострава, пра архаізм мясцовых традыцый, пра асаблівасці мовы, нарэшце — пра бандытызм на Сардыніі. Аднак гэта было яшчэ не ўсё, гэта было яшчэ не тое, не самае галоўнае.

Вось наш самалёт садзіцца на аэрадроме горада Ольбія. Гэта паўночна-ўсходняя частка вострава, аддзеленая ад матерыка пралівам. Ольбія — невялікі горад з 18 тысячамі жыхароў, але з марскім портам. І тут якраз ходзячы па беразе, мы ўбачылі тое, што забаронена бачыць турысту. Нам паказалі востраў Тавалара, які быў відзён на гарызонце. Там размяшчалася адна з ваенных баз НАТО. Каб зручнай было ажыццяўляць сваю кіруючую ролю ў гэтым ваенным блоку, адна вялікая дзяржава купіла гэты востраў.

Атрымалася, як кажуць, пусцілі за стол, а свінні і ногі на стол. Дарэчы — «стол» па-італьянску «тавалара».

У далейшым падарожжы па ўзбярэжжах Сардыніі мы не раз бачылі на рэйдзе ваенныя караблі адной саюзнай з Італіяй дзяржавы. Мне яшчэ і яшчэ раз успаміналася Венецыя, дзе матросы амерыканскага ваеннага флоту так разважна трымаліся з мясцовымі дзяўчатамі.

Словам, як і дамовіўся наш «Інтурыст», мы паехалі цераз увесь востраў.

Спачатку наша дарога ляжыць па паўднёвы захад у горад Альгера, на заходнім баку вострава. Едзем аўтобусам па гарыстай мясцовасці цераз плато і перавалы.

Я гляджу цяпер на ўсё навакольнае толькі, здаецца, вачыма географа. Вось «маладыя» горныя пароды, яшчэ не пакрытыя расліннасцю, вось схілы гор, дзе скалы пакрытыя ад актыўных тэктанічных працэсаў. Параўнаўча бедная расліннасць. Але тут сустракаюцца плантацыі коркавага дуба. А якія прыгожыя каткусы з чырвонымі ягадамі! Імі тут абсаджваюць сядзібы, нібы абгароджваючы іх непразрытым плотам.

Паабалал дарогі зноў і зноў мільгаюць пустыры — дзірваны, на якіх можна было б сець культурныя расліны. Ад паўночных межаў Італіі да Сідыліі раскінуліся абшары пустых памешчыцкіх земляў. За іх таў доўга змагаюцца сяляне, але марна. Цяпер я сам гэта ўбачыў, усюды, ад Венецыі да Сардыніі.

— Адрыяна, Адрыянка, Адрыянэчка, спыніце аўтобус, — просіць турысты. — Давайце крыху пагуляем па гэтых горных зарасніках.

Адрыяна шпэццана з шафёрам і збянтэжана адказвае:

— Тут могуць напасці бандыты,

спынімся дзе-небудзь далей ад лесу і кустоў.

У Сардыніі мы сустрэлі са своеасаблівай рэкламай, адчулі нават яе на сваіх страўніках. Абедаць па дарозе ў Альгера давалася ў горным рэстаране Рынаджу калі гарадка Тэмпа Паўзанія. Яшчэ на вуліцы нас ветліва сустрэлі афіцыянты.

І вось рэклама... «Які абед нам падавалі, якім вінном нас чакавалі»... Не хачу стамляць чытачоў апісаннем гэтага абеду. Скажу толькі, што гаспадар адпусціў нам двайную порцыю смачных страў, віна, фруктаў, чаго не прадугледжвалася па дагаворы з турысцкай арганізацыяй. Кожнаму далі некалькі прыгожых папцовак з мясцовымі краявідамі. Ва ўсім гэтым мы адчувалі запрашэнне: прыязджайце да нас яшчэ і яшчэ.

Вельмі, вельмі добры рэстаран, але вельмі, вельмі мала там турыстаў...

Мы, натуральна, не засталіся ў даўгу — абдарылі сувенірамі сваіх ветлівых афіцыянтаў.

Значачаўшы ў Альгера, мы на другі дзень паляцелі на поўдзень Сардыніі ў Кальяры. Гэта галоўны горад вострава.

СУСТРЭЧЫ З ПАЛІЦЫЯЙ

Нас возіць па Кальяры. Паказваюць тое, што трэба паказаць турыстам — узвышша, з якога відаць увесь горад, віа, п'яцца, старажытны сабор святой Цэцыліі і храм у стылі мадэрні, археалагічны музей, дзе сабраны выкапні.

Жыць нам давалася не ў самім Кальяры, а ў загараднім прыморскім атэлі Эзіт курортнага пасёлка Поэта. Эзіт — прыгожы, камфартбельны пяціпавярховы атэль з паркам, з цудоўным пляжам і вельмі зручным берагам для марскога купання. Але арыстакратыя ўжо пакінула ўсё гэта, бо наступала вясень. Вакол ні душы. Я сказаў свайму суседу па пакоі:

— Адаць бы ўсё гэта працоўным.

Адпачывалі б і лячыліся круглы год. На другі вечар нас знайшлі прадстаўнікі мясцовых камуністаў і рабочых. Даведаўшыся, што мы прыехалі ў Кальяры, яны аб'ездзілі некалькі гасцініц і ў апошні момант за паўсутак да нашага ад'езду з Сардыніі знайшлі нас у Эзіт.

Было гэта гадзін у шэсць вечара. Два таварышы, што прыехалі па нас, адразу ж, хвалючыся, казалі, што яны з горада Гуспіні (70 км. ад Кальяры), што ў іх ужо сабраліся рабочыя і чакаюць нас. Свайго транспарту ў нас не было, адлучылася некуды і наша Адрыяна. У машыну, якая прыйшла па нас, магло сесці яшчэ толькі трое. Кіраўнік групы прафесар Ул. Сіфараў рашыў ехаць сам, запрасіў таксама мяне і нашага маскоўскага гіда Маргарыту Сучкову.

Пакуль мы збіраліся, Італьянскія сябры некалькі разоў настойліва напамнілі нам, каб мы ўзялі пашпарты. Я спытаў:

— Дзе і пры якіх абставінах могуць спатрэбіцца пашпарты?

— У нас па начах на дарогах з'яўляюцца бандыты, а таму паліцыя правярае рух аўтатранспарту і дакументаў пасажыраў.

Я паглядзеў на Маргарыту і ўбачыў, як яна адразу перамянілася ў твары. Мы ўсе прымоўклі. Першым, парушаючы маўклівасць, я звярнуўся да Маргарыты:

— Нас запраслі рабочыя і мы паедзем да іх, нягледзячы ні на якія перашкоды.

З гэтымі словамі я сеў побач з вадзіцелем машыны, а мае спадарожнікі размясціліся на заднім сядзенні.

Як толькі мы праехалі Кальяры і выбраліся на шырокую шашу, наш вадзіцель пачаў «націскаць». Яго новенькая машына ляцела стралою. Гэты чалавек атрымаў партыйнае даручэнне — прывезці ў свой рабочы каленці ў савецкую дэлегацыю і выконваў яго з гонарам.

Тым часам мы ў машыне вялі вельмі прыемную, цікавую і карысную размову з партыйным таварышам, які прыехаў за намі. Гэта быў яшчэ даволі малады, добра адукаваны чалавек. Маргарыта перакладала і гаварыла з ім па-французску.

Тут, на дарозе, мы і сустрэліся з паліцыяй. Першы раз у незвычайнай абстаноўцы я ўбачыў паліцэйскага на сваёй ледцы ў рабочым клубе Фларэнцыі. Мне тады растлумачылі, што той паліцэйскі любіць слухаць лекцыі, займаецца сваёй палітычнай самаадукацыяй і часта ходзіць у рабочы клуб...

...Раптам — стоп! У цемры ночы сігналы чырвонага ліхтарыка. Чуецца ўсхваляваны голас вадзіцеля:

— Паліцэй блёк, паліцэй блёк...

З'язджаем на правую абочыну дарогі. На кантрольным пасце некалькі паліцэйскіх. Адзін з іх падыходзіць да нас, пытае дакументаў. Наш спадарожнік выходзіць з машыны і нешта гаворыць паліцэйскаму. Але што гэта? Паліцэйскі ветліва ўсміхаецца,

робіць рашучы жэст, які азначае: «Дарога свабодная!»

Калі машына ірванула з месца, мы спыталі:

— Што гэта ўсё азначае?

— Гэты паліцэйскі або камуніст, або спачувае камуністам. Калі я сказаў, што са мной едуць савецкія таварышы і што яны вельмі спіяваюцца, ён нават не стаў правяраць дакументаў. Астатняе вы бачылі самі.

Яшчэ некалькі паваротаў, дарога вузее і ўзнімаецца ў горы. Перад намі шахцёрскі гарадок Гуспіні. Залэджаем у бакавую вуліцу. Тут перад уваходам у клуб нас сустракае пагоўп рабочых. Вітаемся, знаёмімся. Падыходзім на другі паверх. Як тут усё не падобна на рабочыя клубы Фларэнцыі. Тут клуб — гэта толькі адзін пакой плошчай 60—70 квадратных метраў.

Мы ў прэзідыуме. Адкрывае пасяджэнне 24-гадовы сакратар партыйнага камітэта. Як гэта даверылі такому маладому кіраваць партыйнай арганізацыяй, класавай барацьбой рабочых трох пасёлкаў і трох буйных прадпрыемстваў? З размоў высвятляецца, што сакратар паходзіць з рабочай дынастыі, сам працаваў з маленства і ў 14 гадоў стаў камсамольскім, а потым партыйным кіраўніком. Да нас падыходзіць сымпатычны пажылы рабочы І, паказваючы на сакратара, з гонарам гаворыць:

— Я член Камуністычнай партыі з 1939 года, а гэта мой сын.

З лекцыяй мы рашылі не выступіць, бо ўжо даволі позна. Адказваем на пытанні рабочых-шахцёраў. Маргарыта перакладае нашы адказы на французскую мову, а таварыш, які прывёз нас сюды, перадае прысутным змест нашых адказаў па-італьянску.

Пасля афіцыйнай часткі зноў традыцыйная сяброўская бясседа. На сталах лікер, віно, п'ячэне, пірожныя. Да нас падыходзіць хлопца, гаворыць, што скончыў курсы ў Маскве. Гутарка пайшла жывей, веселей. Атмосфера самая дружалюбная, сяброўская і добрамыслівая.

Гуспіні — гарадок, які знаходзіцца ў гарах, у банку ад вялікіх дарог і прамысловых цэнтраў. Рабочыя тут аказаліся як бы прывязанымі да шахты, на якой яны працуюць, да двух-трох мясцовых прадпрыемстваў. Яны, гаворачы мовай палітэканомі, не могуць свабодна нават прадаць сваю рабочую сілу.

Ці трэба дзівіцца пасля гэтага, што зарплата шахцёраў тут вельмі нізкая (праэнтаў на 20—30 ніжэйшая за сярэднюю зарплату Італьянскага рабочага), а кошт кватэры забірае да 50 працэнтаў заробку.

Калі мы выйшлі з клуба, каб ехаць назад у гасцініцу, то перад будынкам убачылі дзяжурную паліцэйскую машыну. Гэта ўжо абаронцы буржуазнага ладу сачылі за намі далёка не з прычыны простага цікавасці.

БЫВАЙ, ІТАЛІЯ!

Аэрапорт Кальяры. Адсюль наша дарога зноў у Рым. Калі мы ўранні прыехалі сюды, каб сесці на самалёт, то ўбачылі калы аэрапорта некалькі паліцэйскіх машын. Міркуючы па форме, у акцыі нашых провадаў удзельнічалі дзве паліцэйскія службы. Усёй аперацыяй кіраваў паліцэйскі генерал. Вось, аказваецца, якой увагі мясцовых улад удаліліся мы, савецкія турысты.

Ці не таму і размясцілі нас не ў самым Кальяры, а за горадам, у апусцелай гасцініцы Эзіт, дзе гаспадыня ўмее гаварыць па-руску, дзе ў вестыбюлі дзень і ноч дзяжуріў нейкі падзроўны суб'ент?

Вось чаму мяне не здзівіла цяпер, калі я сустрэў зусім нядаўна ў «Правде» артыкул Н. Пражогіна «Сардынія — закрыты востраў», дзе наш журналіст скардзіцца на тое, што яму не дазвалялі в'язджаць з Кальяры, куды ён не без цяжкасцей атрымаў пропуск на фестываль дакументальных фільмаў па прамысловай тэматыцы.

Цяпер мяне ўжо многае не здзіўляе, калі я сустракаю ў друку паведамленні аб падзеях у Італіі...

Мне цяпер зразумела, як магло здарыцца, што лістападаўская забастоўка 1969 года ахапіла 20 мільянаў працоўных. Высокая кватэрная плата, дарагоўля на некаторыя прадукты харчавання, нястача, беднасць і галечка працоўных, палітычная бяспраўнасць — вось тыя прычыны, якія абумоўліваюць барацьбу народных мас за свае правы.

Італія — гэта не толькі краіна турызму, гэта не толькі каналы Венецыі, рымскі Калізей, Ватыкан, мастацкія музеі і Везувій. Італія — гэта краіна цудоўных, ветлівых, вясёлых і працавітых простых людзей, гэта краіна багатых рэвалюцыйных традыцый.

Паветраны шлях з Рыма праз Бундэшт вядзе нас дадому, у родную Маскву.

Бывай, Італія, да пабачэння Італія. Да новых сустрэч!

Зэсп ТАУШЧЭЗНЫ

«Тэатр — вялікая сіла! Ён усё можа, калі захоча. Яму толькі дазвоніць дай, дык ён і нічога зробіць пенята».

Некты тэатраў падарыў чалавечую гэтую думку і яна блукае па свеце.

Тэатр. Акцёрскае фае.

МАЛАДЫ АКЦЁР: Не разумею, чаму не пачынаюць? Амаль увесь калектыў сабраўся... І гэтыя «худавецчыкі» тут... У мяне яшчэ рэпетыцыя на тэлебачанні, потым заняе на радыё... ну і на кінастудыю трэба забегчы... Дарэмна час марудзім!

СТАРЭПШЫ АКЦЁР: Чакаем аўтара. Дырэктар сустрэкаць пашаў у аэранорт... АКТРЫСА: А хто ён?

Пeanід PAXЛЕНKA,

народны артыст СССР

СТАРЭПШЫ АКЦЁР: Не ведаю. Нейкі малады... Кажуць, сатырычную камедыю напісаў... на сучасную тэму і ў сучаснай манеры...

АКТРЫСА: Сатырычную? Адначасна хлопчэ! А жаночых роляў многа? Не чулі?

СТАРЭПШЫ АКЦЁР: Кажуць, што многа...

АКТРЫСА: І пажылыя ролі ёсць?

МАЛАДЫ АКЦЁР: Ну, калі сатыра, дык пажылыя ролі абавязкова павінны быць... так сказаць, старое, аджываючае... ідуць!

(Імкнўва паходзіць дырэктар з аўтарам. Дырэктар зьдзе, аўтар загадкава пеміхаецца.)

ДЫРЭКТАР: Прывітаем драматурга, таварышы! (Апладзісменты).

АўТАР: Шчыра дзякуюць...

ДЫРЭКТАР: Вам чай, а можа баржом?.. Што вы любіце піць, калі чытаеце свае творы?

АўТАР: Усё роўна... Можна і тое, і другое. Я не перабораўва.

НАМ ДЫРЭКТАРА: Будзе зроблена... (Пашыюць.)

ДЫРЭКТАР: З вялікім нецярпеннем чакаем вашу п'есу...

ГАЛАСЫ: Так! Чакаем і спадзіемся...

АўТАР: Хе, хе... «Надзежды юношей вітаног, отраду старцам подаюць»... Хе, хе... Так, сябры, я разумею. Голад, вялікі голад на п'есы!!! «А пішуць жа... і хто толькі ні піша!»

Прывітаюць чай і баржом.

НАМ ДЫРЭКТАРА: Калі ласка... Піце на адаробе!

АКТРЫСА: Вы такі малады?

Сарамліва пацярванела — неверагодна але факт!

АўТАР: Так, я малады. Але маладосць не ў гадах, а ў свежым, вечна новым усёпрыманні жыцці! Маладосць — у пошуках, у паватарстве, у безудынным імкненні... Ну што, пачнем? Сябры, я бясконца шчаслівы сустрэцца з вамі, з такім калектывам... Гэта вялікі гонар! Я хвалюся... Я прывіце вам сваё дзіця, у пакутах народжанае... Плод цяжкіх раздумаў, мар і летуценняў, бяссонных начэй і цявэрных вечараў...

Вымае з п'язатага партфеля блакітную папку, разсарнуў яе, сьмтнуў баржом, узброіў нос акулярамі.

Я праваную вашай увазе—факталагічную, дакументальна-інтэлектуальную, траха сатырычную камедыю, не ў двух, а, як ні дзіўна, у трох частках, — з пралогам, энэлогам, напльвамі, кінакадрамі, фотакадрамі, рэгрэспекцыямі, з думкамі ў голас і... пры сабе!!! Павінен тут жа сказаць, што п'еса будзе мець і выязны варыянт для малых пляцовак.

ДЫРЭКТАР: За гэта дзякуем. (Апладзісменты.)

АўТАР: Назва камедыі: «Но! — крыкнуў хланчыначка басам, ірвануў за аброць і пакрочыў шпэрэйз. Бачу, назва здівіла вас? Я гэта прадабачу. Але зга-

Воўчы алетыт. Аднойчы пасля перамогі з'еў смажаную шайбу.

Пончыкава — узрост невядомы. Маленькія бедры і вялікі інтэлект. Яна нічога не гаворыць, а толькі думае, красамоўна маўчыць, але яе красамоўства перадаецца на радыё ў моманты напружаных раздумаў.

Дубальтовіч — вартаўнік санаторыя, 60 год. Назірае за парадкам у запісных месцах. Усё бачыць, але за невядомай «муду» трымае язык за зубамі. Зубы ўстаўныя.

Фасольскі — культурнік санаторыя. Ён жа кіраўнік джаза. Сэрцы ўсіх жанчын у яго на далоні.

Зажымайла — галоўны бухгалтар санаторыя, 50 год. Ён жа—сумалецце п'есы. Праўду-матку рэжа ў вочы. Глухаваты на адно вуха і падсленаваты на адно вока.

У выпадку неабходнасці, або па жаданні галоўнага рэжысёра, гэтую ролю лёгка перадаць у жапочую.

Адначасна, персанал сталовай, госці з надшэфнай вайсковай часці, турысты, піяеры з суседняга лагера — гэта энэпадычныя ролі ў трох невядомых масавых сценах. Месцаў дзеяння — дзевятнаццаці! Але ніхай гэта не засмучае пастававачную частку тэатра. Ніхай бытавой канкрэтнасці! Усё павінна быць умоўным!

Дэкарацыі — не трэба!

Рэкамендую скарыстань толькі звычайную заслонку — гэта будзе наватарская дэтал.

Выязны варыянт п'есы для невядомых пляцовак можа быць без прафесара, без трэнэра, без масовак і, зразумела, без дырэктара і, нават, без інтэлекта, — за яго кошт можна павялічыць эмоцыі.

Дзея адбываецца ў нашы з вамі дні. Але на ходу дзеі напльваюць карціны далёкага і блізкага мінулага! Гэта рэгрэспекцыі! Яны нібы залучаюць, аб'ядноўваюць, умацоўваюць, цэментуюць сучаснае з мінулым, мінулае з будучым і зноў—такі будучае з сучасным. Вось і ўсё, таварышы, усё!

Аўтар выніў і чай, і баржом, анцер хуццнйкай успацае чаго, зінў акуляры і лёгка жэстам адсунуў ад сябе папку.

МАЛАДЫ АКЦЁР: (пасля вялікай паўзы.) А далей?

АўТАР: Што далей?..

МАЛАДЫ АКЦЁР: Ну... усё астатняе...

АўТАР: Што астатняе?

АКТРЫСА: П'еса, так сказаць.

АўТАР: Ах, п'еса! Дзіўнае пытанне... п'еса... так сказаць... будзе ў працэсе сумеснай работы з тэатрам... і рэдакцыяй Міністэрства культуры. Разам адолсем... Зап'яўню вас, п'еса будзе на славу! Камедыяе-грандыёзнае, як сказаў бы мой бацька-нябожчык!

СТАРЭПШЫ АКЦЁР: Прабачце, як ваша прозьвішча?

АўТАР: Я — Аляксандр Гарлахвацкі-малодшы!

Памяд сцэна, як у Гасаля ў «Рэвізоры»...

З ПОВАДУ АРХІТЭКТУРНЫХ НАВАЦЫЙ

Мяд. Ю. ГРЫГОР'ЕВА.

«Літаратура і мастацтва» — орган Міністэрства культуры і правалення Саюза пісателёў БССР. Мінск. «ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА» Выходзіць па пятніцах. Друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: Мінск, вул. Захарова, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, на месніна галоўнага рэдактара — 33-25 25, адзнага сапрагара — 33-44 04, аддзела літаратуры — 33-22-04, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-24 62, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктурны і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела публіцыстыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-21-53, выдавецтва — 32-22-19, бухгалтэрыі — 32-15-87.

Галоўны рэдактар Л. Я. ПРОКША. Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, В. М. АЛАДАУ, А. Ц. БАЖКО (намеснік галоўнага рэдактара), Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОУ, А. С. ГРАЧАНІКАУ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАУ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОУСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАУ (адказны сакратар), Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОУ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.